

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้ผู้นำใน
ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ENHANCEMENT OF GOOD GOVERNANCE IN THE DEMOCRACY'S WAY OF
SI TIA MUNICIPALITY, BAN HONG, LAMPHUN PROVINCE

โดย

ดร.พัลลภ หารุคำจา

พระครูปลัดณัฐพล จันทิโก, ดร.

ผศ.ดร.นพดณ ปัญญาวีรทัต

นางสกุณา คงจันทร์

ร.ต.อ.ดร.วิจิตร เรือนอินทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 6017592006

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้ผู้นำใน

ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

Enhancement of Good Governance in the Democracy's Way of Si Tia

Municipality, Ban Hong, Lamphun Province

โดย

ดร.พัลลภ หารุคำจา

ผศ.ดร.นพดณ ปัญญาวิรัตน์

นางสกุณา คงจันทร์

พระครูปลัดณัฐพล จันทิโก, ดร.

ร.ต.อ.ดร.วิจิตร เรือนอินทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 6017592006

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Enhancement of Good Governance in the Democracy's Way Of Si Tia
Municipality, Ban Hong, Lamphun Province

By

Dr. Panlob Harukhamja

Dr. Phrakhrupalad Natthaphon Candiko (Prachunha)

Asst. Prof. Dr. Noppadon Panyaveeratat

Miss. Sakuna Kongjan

Police Sup Lieutenant Vijit Ruan - in

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus

B.E. 2560

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 6017592006

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
ผู้วิจัย:	ดร.พัลลภ หารุคำจา, พระครูปลัดณัฐพล จันทิโก, ดร. ผศ.ดร.นพดณ ปัญญาวิรัตน์, นางสกุณา คงจันทร์ และร.ต.อ.ดร.วิจิตร เรือนอินทร์
หน่วยงาน:	สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๐
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำชุมชน ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำชุมชน ๓) เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ และทำการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ๑) วิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำชุมชน เริ่มตั้งแต่ การสร้างข้อตกลงในชุมชน การให้ความเคารพผู้อาวุโส การสร้างความเสมอภาค การแบ่งหมวดการทำงานในหมู่บ้าน โดยมีคณะกรรมการดูแล ๒) รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย จำแนกได้ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารท้องถิ่น โดยการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์แก่บุคคล เช่น การมีคุณธรรม มีความเสียสละ มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบ มีความเข้าใจ ในบทบาท อำนาจหน้าที่ของตนและระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (๒) การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักธรรมาภิบาลเข้าด้วยกัน เพื่อการบริหารที่ดีขององค์กร (๓) การกำหนดวิธีการบริหารท้องถิ่นผ่านกิจกรรม ให้มีการสัมมนา ฝึกอบรม และการพัฒนาองค์กร ให้มีความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นต้น (๔) กำหนดหลักการบริหาร ด้วยวิธีการที่ยึดหยุ่นกับบริบทและสถานการณ์ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดคุณลักษณะครองตน ครองคน ครองงานอย่างมีประสิทธิภาพ และ ๓) วิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า ด้านการบริหารเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย ด้านหลักนิติธรรม การมีระเบียบ ข้อบังคับชัดเจน ด้านหลักคุณธรรม ดำเนินงานอย่างสุจริต บนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรม ด้านหลักความโปร่งใส มีการบริหารงานเป็นไปด้วยความชัดเจนและโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและวางแผนในการบริหารจัดการ

(ข)

ด้านความรับผิดชอบ ผู้นำได้อุทิศตนปฏิบัติงานเต็มความสามารถและรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน
ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้นำยึดถือประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก ไม่ให้สิ้นเปลืองทรัพยากรและเวลา

Research Title: Enhancement of Good Governance in the Democracy's Way of Si Tia Municipality, Ban hong Lamphun Province

Researcher: Dr. Panlob Harukhamja, Dr. Phrakhrupalad Natthaphon Candiko, Asst. Prof. Dr. Noppadon Panyaveeratat, Miss. Sakuna Kongjan and Police Sup Lieutenant Dr. Vijit Ruan - in

Department: Buddhist Research Institute Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal year: 2560 / 2017

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

This research aims to 3 objectives: 1) to study the cultural community in relation to the democratic process of leaders, 2) to study ways to enhance the good governance with the democratic process of leaders, 3) to analyze the good governance and the democratic enhancement of leaders. It is the qualitative research by collecting data from document and the in-depth interview from the local key informants and having analyzed by content analysis.

Here are the findings: 1) On the cultural community in relation to the democratic process of leaders, It starts with setting agreements in the community, paying respect to the elders, keeping equality, classifying works performed by local members. 2) On ways to enhance the good governance with the democratic process of leaders, it is divided into 4 points: (1) determining the local management strategy by cultivating core values to people such as being virtuous, sacrifice to community, being fair and having responsibility, understanding in their roles, duties and relevant laws and regulations, (2) integrating the Buddhist doctrines with the Good Governance principles for the purpose of the organization's good management, (3) the determination of local administration format through activities such as the seminar, training and developing organization with transparency and the local participation, etc., (4) establishing the management principles with a technique that is

flexible to the context and situation in order to achieve the capacity of the self-discipline, the team controlling and the work efficiently. 3) On the good governance and the democratic enhancement of leaders, it was found that: The administration is adhered to democratic principles. The Rule of Law consists of the clear rules and regulations. The Moral principles Operate honestly based on morality and ethics. The Transparency is acted with a clear and transparent administration. On the Participatory management, the Leaders provide an opportunity for the public to participate in determining the direction and plan for management. On the Responsibility, leaders are fully dedicated their potentialities and take response all their performance. On the Value, the leaders mindfully keep the main benefits of the community; do not waste the resources and time.

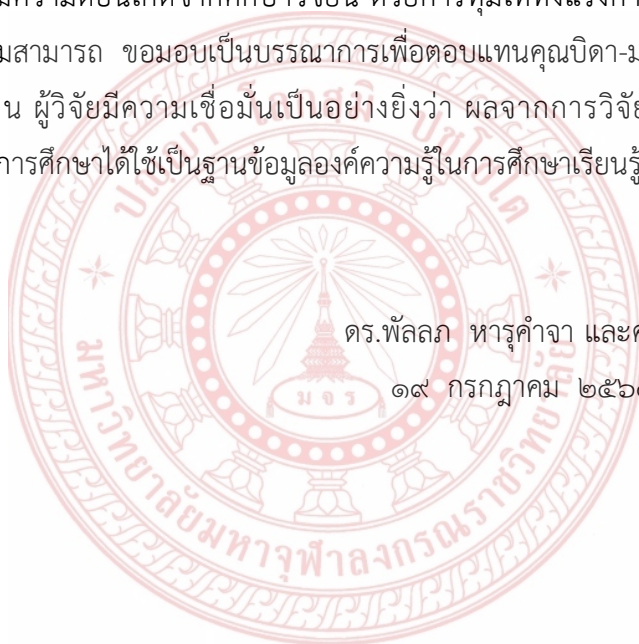
กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทรแรง ที่ปรึกษางานวิจัยโดยให้คำชี้แนะต่างๆ ทำให้งานวิจัยลุล่วงด้วยดี พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย ตลอดจนผู้บริหารและคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้พิจารณาทุนอุดหนุนการทำวิจัย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณผู้ร่วมวิจัยทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องและช่วยเหลือให้งานวิจัยนี้ได้ประสบความสำเร็จด้วยดี

คุณงามความดีอันเกิดจากการศึกษานี้ ด้วยการทุ่มเททั้งแรงกายและแรงใจอย่างเต็มสติปัญญา กำลังความสามารถ ขอมอบเป็นบรรณาการเพื่อตอบแทนคุณบิดา-มารดา ครูบาอาจารย์ ผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่า ผลจากการวิจัยจะเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนผู้ใดในการศึกษาได้ใช้เป็นฐานข้อมูลองค์ความรู้ในการศึกษาเรียนรู้ต่อไป

ดร.พัลลภ หารุคำจา และคณะ

๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(ค)
กิตติกรรมประกาศ.....	(จ)
สารบัญ.....	(ฉ)
สารบัญรูปภาพ.....	(ณ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	(ญ)
 บทที่ ๑ บทนำ.....	 ๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
๑.๓ ปัญหาในการวิจัย.....	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๕
๑.๕ นิยามศัพท์การวิจัย.....	๖
๑.๖ กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย.....	๗
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๗
 บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	 ๘
๒.๑ แนวคิดประชาธิปไตย.....	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยชุมชน.....	๑๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล.....	๑๓
๒.๔ หลักการธรรมาภิบาล.....	๒๕
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน.....	๓๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๓

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๔๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๔๖
๓.๒ พื้นที่การวิจัยและผู้ให้ข้อมูล.....	๔๗
๓.๓ พื้นที่การวิจัย.....	๔๗
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	๔๗
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๘
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๘
๓.๗ การนำเสนอข้อมูล.....	๔๙
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๕๐
๔.๑ วิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำ..	๕๐
๔.๒ รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตย ของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน.....	๖๔
๔.๓ วิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำใน เขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน.....	๖๘
๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๗๘
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๘๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๑
๕.๒ อภิปรายผล.....	๘๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๘๖
บรรณานุกรม.....	๘๘
ภาคผนวก ก.	๙๓
ภาคผนวก ข.	๑๐๙
ภาคผนวก ค.	๑๑๑

ภาคผนวก ง.	๑๑๔
ภาคผนวก จ.	๑๒๖
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๓๑

สารบัญรูปลูกภาพ

เรื่อง	หน้า
แผนภูมิรูปที่ ๑ รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการ ประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย.....	๖๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

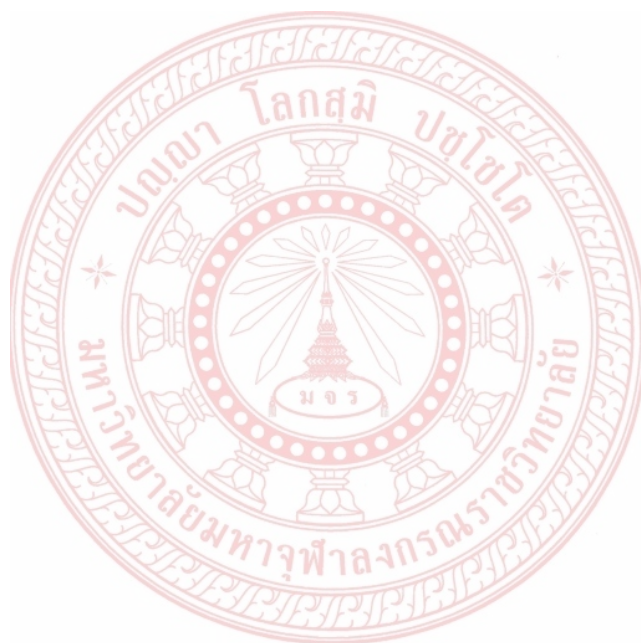
งานวิจัยฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ ในการอ้างอิงโดยจะระบุที่ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๔๕/๑๒๗. หมายถึง สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๑๓ ข้อที่ ๑๔๕ หน้า ๑๒๗

พระวินัยปิฎก					
วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.มหา.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังคปาติ	(ภาษาบาลี)
วิ.ภิกขุณี.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาบาลี)
วิ.ม.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก	มหาวคคปาติ	(ภาษาไทย)
วิ.จ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ป.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก					
ที.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิภคคปาติ (ภาษาบาลี)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิภคควรรค (ภาษาไทย)
ม.อ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปปิณณาสก์ (ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์ (ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค (ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต (ภาษาไทย)

(๘)

อ.จ.สตตก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ข. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ปกิณณก. (บาลี)	=	สูตรตันตปิฎก	ปกิณณกนิบาต	ชาตกปาติ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชา.ปกิณณก. (ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ปกิณณกนิบาต	รชาตก	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นเหรียญคนละด้านกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แม้มีบางประเทศที่ไม่ใช้ระบอบประชาธิปไตยในการปกครองอย่างตะวันตก แต่ก็ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าเสรีภาพส่วนบุคคล เพราะรัฐมี Good Governance และประชาชนส่วนใหญ่มีความพอใจที่จะให้รัฐบาลบริหารต่อไปโดยไม่เรียกร้องเกินขอบเขต แต่ประเทศเหล่านี้ที่ไม่ได้เป็นประชาธิปไตยก็ไม่สามารถอยู่อย่างยั่งยืนได้ เพราะสังคมจะต้องมีทั้งประชาธิปไตย และ Good Governance จะมีเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะระบอบประชาธิปไตยจะต้องอยู่ควบคู่กับ Good Governance^๑

กระนั้นก็ตาม แนวคิดธรรมาภิบาลก็ยังเป็นข้อถกเถียงถึงความเป็นกลางทั้งในด้านความหมายและที่มาของมัน ธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดตะวันตกในบริบทของเศรษฐกิจแบบตลาดและการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งทำให้นักวิชาการจำนวนหนึ่งระบุว่า แนวความคิดนี้ถูกผลักดันโดยมหาอำนาจทางเศรษฐกิจตะวันตกเพื่อประโยชน์ของตน^๒ และการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในสังคมไทย ยังมีข้อเคลือบแคลงสงสัยบางประการว่า การทำตามหลักธรรมาภิบาลนั้นเป็นการทำตามแนวคิดแบบเสรีนิยมใหม่หรือไม่ และจะเป็นประโยชน์ต่อคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มอภิสิทธิ์ชน คนรวยหรือกลุ่มนายทุน หรือประเทศมหาอำนาจ รวมทั้งประเทศที่พัฒนาแล้ว เพราะหลักธรรมาภิบาลจะนำไปสู่การเปิดเผยข้อมูลทางเศรษฐกิจ^๓ และเป็นเครื่องมือในการรับใช้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ^๔

^๑ อานันท์ ปันยารชุน, “ธรรมรัฐกับอนาคตประเทศไทย”, หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน, (๒๕ มีนาคม ๒๕๔๑), หน้า ๙.

^๒ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ อ้างถึงใน ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ, ธรรมาภิบาล การบริหาร การปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: น้าฝน, ๒๕๔๕), หน้า คำนิยม.

^๓ เหวง โตจิรากร, ธรรมรัฐ: จุดเปลี่ยนประเทศไทย?, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โครงการวิถัทรรศน์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐๒.

^๔ Sam Agere, ผู้แต่ง, แปลโดย ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ, ธรรมาภิบาล การบริหาร การปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: น้าฝน, ๒๕๔๕), หน้า คำนิยม.

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนใหญ่ก็ยังเห็นความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล เพราะเห็นว่า หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการและแนวทางการบริหารจัดการที่จะเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการภาครัฐ ที่มีกบปิดข้อมูลทางเศรษฐกิจเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของตน เช่นเดียวกับที่ชาติตะวันตกและองค์การระหว่างประเทศเองก็มีความเคลือบแคลงสงสัยกับการบริหารปกครองบ้านเมืองของรัฐที่ไม่ใช่ตะวันตก โดยเฉพาะรัฐที่ประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจจนต้องขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) หลักธรรมาภิบาลเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่รัฐนั้นๆ จะต้องรับมาใช้ในการฟื้นฟูวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศตน และจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม รัฐที่ประสบปัญหาเศรษฐกิจก็มักถูกเพ่งเล็งว่า เป็นเพราะการบริหารประเทศขาดประสิทธิภาพ มีการปิดบังซ่อนเร้น ไม่โปร่งใส และขาดดุลอำนาจในการตรวจสอบ รวมไปถึงขาดการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะจากกลุ่มประชาชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยยังไม่ก้าวหน้า นับย้อนไปกว่าสิบปี ตั้งแต่การมีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ในปี พ.ศ.๒๕๔๐ จนกระทั่งมีการรัฐประหาร และเกิดมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ในปี พ.ศ.๒๕๕๐ เป็นต้นมา วัฏจักรของการฉีกรัฐธรรมนูญทิ้งแล้วเขียนใหม่ เป็นนัยที่สื่อแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศในระบอบประชาธิปไตย และเป็นสิ่งที่ตอกย้ำคำข้อนแคะว่า ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ หรือเป็นประชาธิปไตยแบบไทยๆ ที่ไม่เหมือนชาติใดในโลก คำกล่าวอ้างนี้ดูเหมือนจะเป็นเรื่องจริงมากขึ้น เมื่อประชาชนส่วนหนึ่งเริ่มตั้งข้อสงสัยต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยเช่นนี้ และเป็นสิ่งที่ถูกหยิบยกขึ้นให้กลายเป็นประเด็นปัญหาความขัดแย้งทางด้านการเมืองในปัจจุบัน ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองนอกระบบรัฐสภา ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ที่อาจไม่ใช่อยู่ภายใต้อุดมการณ์ทางการเมืองในระบอบในประชาธิปไตยตามที่ควรจะเป็น เพราะขาดศรัทธาต่อรัฐธรรมนูญ

แท้ที่จริง การปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ อาจไม่ใช่คำตอบเดียวสำหรับสังคมไทยที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเองมาอย่างแน่นหนา โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่ผูกโยงกับระบบอุปถัมภ์ ระบบเครือญาติ ระบบความเชื่อดั้งเดิมและพระพุทธศาสนา ฯลฯ ที่หล่อหลอมและขัดเกลาโลกทัศน์ของคนไทยมาช้านาน โดยแฝงอยู่ในอุดมการณ์ทางสังคม เป้าหมายแห่งชีวิต หลักวิถีคิด และวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ซึ่งเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนไทย และกลายเป็นพฤติกรรมทางการเมืองไทยที่ติดตัวมานับแต่อดีต และเป็นการยากที่จะเพิกถอนสิ่งเหล่านั้นให้หมดสิ้นไปในปัจจุบัน^๕

^๕ Sam Agere, ผู้แต่ง, แปลโดย ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ, **ธรรมาภิบาล การบริหาร การปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: น้าฝน, ๒๕๔๕), หน้า คำนิยม.

หากไม่มีชุดความคิดของธรรมาภิบาลกำกับอยู่ เราอาจวนกลับไปสู่ยุค “ประชาธิปไตยอุปถัมภ์ ทุนนิยม อภิสิทธิ์” อีกครั้งหนึ่ง

กระนั้นก็ตาม ยังเป็นการง่ายเสียกว่า ที่เราควรวนกลับเข้าไปศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่แท้จริง เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงของพฤติกรรมทางการเมืองแบบไทยๆ ว่าเป็นอย่างไร มีความขัดแย้งหรือประสานประโยชน์กันอย่างไร ในขณะที่เราตั้งข้อรังเกียจระบบเช่นว่านี้ การเรียนรู้เพื่อแสวงหาจุดร่วมและจุดต่างเพื่อปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม จะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนในสังคม ซึ่งต่างมีความหลากหลายทั้งทางความคิดและพฤติกรรม ซึ่งการมุ่งมองแต่อุดมการณ์ทางการเมืองเพียงอย่างเดียว อาจนำไปสู่ความห่างเหินจากความเป็นจริงในสังคม สุดท้ายอุดมการณ์ทางการเมืองอาจเป็นเพียงหินสลักที่ไม่มีใครสนใจและต้อง หรือเป็นเพียงเกมทางความคิดของนักวิชาการและจินตนาการของนักบริหารเท่านั้น

มีข้อเท็จจริงที่ว่า หลักธรรมาภิบาล เป็นสิ่งที่พยายามยืนยันว่ามีอยู่แล้วในสังคมไทยมาช้านาน^๖ Good Governance เป็นสิ่งที่มาแต่โบราณสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนไว้ทั้งหมด คือ หลักการปกครองโดยธรรมของพระมหากษัตริย์ในสมัยอดีต หรือที่เรียกว่า ทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์ โดยมีธรรมะข้ออื่นๆ เป็นองค์ประกอบอีกมาก หลักธรรมาภิบาล เป็นเรื่องที่มีรากฐานมาจากการปกครองและเรื่องการปกครองเกี่ยวเนื่องกับเรื่องการควบคุมกำกับของผู้มีอำนาจปกครองด้วย ซึ่งในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจปกครองประเทศ เรียกกันว่า “ทศพิธราชธรรม” ซึ่งเป็นหลักการปกครองที่ดีของพระมหากษัตริย์ไทย ที่มีมาแต่โบราณกาล นับตั้งแต่ในในสมัยสุโขทัย เช่น การเสนอรูปแบบการปกครองในระบอบพ่อปกครองลูก ผู้ปกครองมีอำนาจสิทธิ์ขาดโดยธรรม แต่ต้องปฏิบัติตามหลักการปกครองที่ดี มีทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ๑๒ เป็นพื้นฐาน^๗

จะเห็นได้ว่าอย่างน้อยระบบความเชื่อในพระพุทธศาสนาก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงหลักธรรมาภิบาลในระดับหนึ่ง แต่ก็บ่งบอกถึงความพยายามในการเชื่อมโยงสู่การบริหารปกครองที่ดีของผู้นำ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาลในด้านอื่นๆ นั้น วัฒนธรรมชุมชนอาจจะเป็นคำตอบที่ควรศึกษาอย่างถ่องแท้ เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสมกับวิถีวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ ต่อไป โครงสร้างและกระบวนการ (Structure and process) ของธรรมาภิบาล ที่จะนำไปสู่เป้าหมายได้ต้องเป็นโครงสร้างและกระบวนการที่วางเกณฑ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมืองและ

^๖ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, คู่มือการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒๕.

^๗ เจริญ เกษฏาวัลย์, การวางแผนมาตรฐานธรรมาภิบาล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพอตี จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๘๒.

สังคมของประเทศที่ทุกภาคไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนหรือภาคประชาสังคม ภาคปัจเจกชน และครอบครัวมีส่วนร่วมกันผลักดันขับเคลื่อนสังคมไปข้างหน้า โดยจะต้องมีกฎเกณฑ์ (Norm) เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของทุกภาค กฎเกณฑ์นี้อาจประกอบด้วยรัฐธรรมนูญ กฎหมาย กฎและข้อบังคับรวมถึงกฎเกณฑ์ที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษรอื่น อาทิ กฎเกณฑ์ทางธรรมเนียมประเพณีทางศาสนา ทางศีลธรรมหรือจริยธรรม ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะกฎเกณฑ์ดังกล่าว จะสร้างสิทธิและการยอมรับในส่วนรวมของแต่ละภาค^๔

ตำบลศรีเตี้ย เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอปากป่อง หลังจากราชาการได้ยกฐานะตำบลบ้านโง่งเข้าเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ตำบลศรีเตี้ย ได้โอนมาขึ้นกับกิ่งอำเภอบ้านโง่ง ส่วนชื่อตำบลนั้นชาวบ้านได้ยึดเอาไม้สลีเตี้ยอยู่กลางหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านศรีเตี้ย ต่อมาได้มีกลุ่มชนหลายกลุ่มได้อพยพเข้ามาอยู่มากขึ้นและมีหลายหมู่บ้าน จึงได้รับการยกฐานะเป็นตำบลและอาศัยชื่อ “ศรีเตี้ย” เป็นชื่อของตำบลเพื่อเป็นสิริมงคลเป็นต้นมา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลศรีเตี้ยเป็นองค์กรที่จัดตั้งมาจากการยกฐานะเดิมขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับการจัดตั้งและเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบล เมื่อวันที่ ๑๘ เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๑ ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญต่อการบริหารและพัฒนาท้องถิ่น ได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะการแสดงเจตนารมณ์ของประชาชน ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำท้องถิ่น พนักงาน ลูกจ้าง ตลอดจนทุกส่วนราชการ เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะและการให้บริการในด้านต่างๆ แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึงมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล อย่างไรก็ตาม เมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงของการเปลี่ยนแปลงฐานะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น พบว่า ในระบบและกระบวนการปกครองท้องถิ่น การพัฒนาหลักธรรมาภิบาล การสร้างประชาธิปไตยชุมชน การกำกับดูแลปรับปรุงท้องถิ่นแต่ละแห่งมีน้อยมาก ทั้งๆ ที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมได้พัฒนาไปอย่างมากมาย การขยายตัวขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในสภาพการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งยังไม่สอดคล้องกับทิศทางการปรับบทบาทภารกิจของรัฐดังกล่าวมาแล้ว

ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหลักธรรมาภิบาลว่ามีปฏิสัมพันธ์ต่อวิถีวัฒนธรรมชุมชนในชุมชนอย่างไร และมีแนวทางอย่างไรในการดึงเอาวิถีวัฒนธรรมชุมชนมาใช้จะเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาหลักธรรมาภิบาล ผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนให้เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชน นำเสนอรูปแบบและการวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลชุมชนให้มีความเหมาะสมกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย และวิถีชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

^๔ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, การสร้างธรรมาภิบาล Good Governance, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๒), หน้า ๓๔.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำชุมชน

๑.๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

๑.๓ ปัญหาของการวิจัย

๑.๓.๑ วิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำชุมชนมีอะไรบ้าง อย่างไร

๑.๓.๒ รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง

๑.๓.๓ การวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนมีผลการวิเคราะห์อย่างไร มีประเด็นได้บ้าง

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประกอบด้วย วิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำ รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำ วิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำ ตามประเด็นการศึกษาวิจัย

๑.๔.๒ ขอบเขตเชิงพื้นที่

พื้นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ได้แก่

๑. หมู่ที่ ๑ บ้านหลายแก้ว ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ่ง จ.ลำพูน
๒. หมู่ที่ ๒ บ้านสันปูเลย ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ่ง จ.ลำพูน
๓. หมู่ที่ ๔ บ้านหนองสะลิง ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ่ง จ.ลำพูน
๔. หมู่ที่ ๕ บ้านดงขี้เหล็ก ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ่ง จ.ลำพูน
๕. หมู่ที่ ๗ บ้านศรีลาภรณ์ ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ่ง จ.ลำพูน

การคัดเลือกพื้นที่ในการศึกษาวิจัย เป็นหมู่บ้านที่มีการส่งเสริมประชาธิปไตยชุมชนตาม
ธรรมาภิบาล ผู้นำมีประสบการณ์การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง เป็นผู้นำกิจกรรมด้านพัฒนาและ
การปกครอง มีผลงานการทำงานสร้างประชาธิปไตยให้เกิดแก่ชุมชน

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑) **ธรรมาภิบาล (Good Governance)** หมายถึง การบริหารหรือการจัดการที่ดีของ
องค์การภาครัฐหรือภาคอื่นๆ ของสังคม ต้องมีหลักในดำเนินงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมี
ส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลัก
ความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

๒) **การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล** หมายถึง การจัดทำโครงสร้างและกระบวนการที่จะ
นำไปสู่เป้าหมายของธรรมาภิบาล

๓) **ชุมชน** หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่งร่วมกัน พึ่งพาอาศัยทรัพยากรใน
การดำรงชีวิตร่วมกัน ทั้งในด้านการผลิตและการบริโภค มีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและ
กัน มีองค์กร หรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่กำหนดขึ้นใช้ร่วมกัน ในที่นี้หมายถึง ชุมชน
หมู่บ้าน หมู่ที่ ๑,๒,๔,๕,๗ ในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

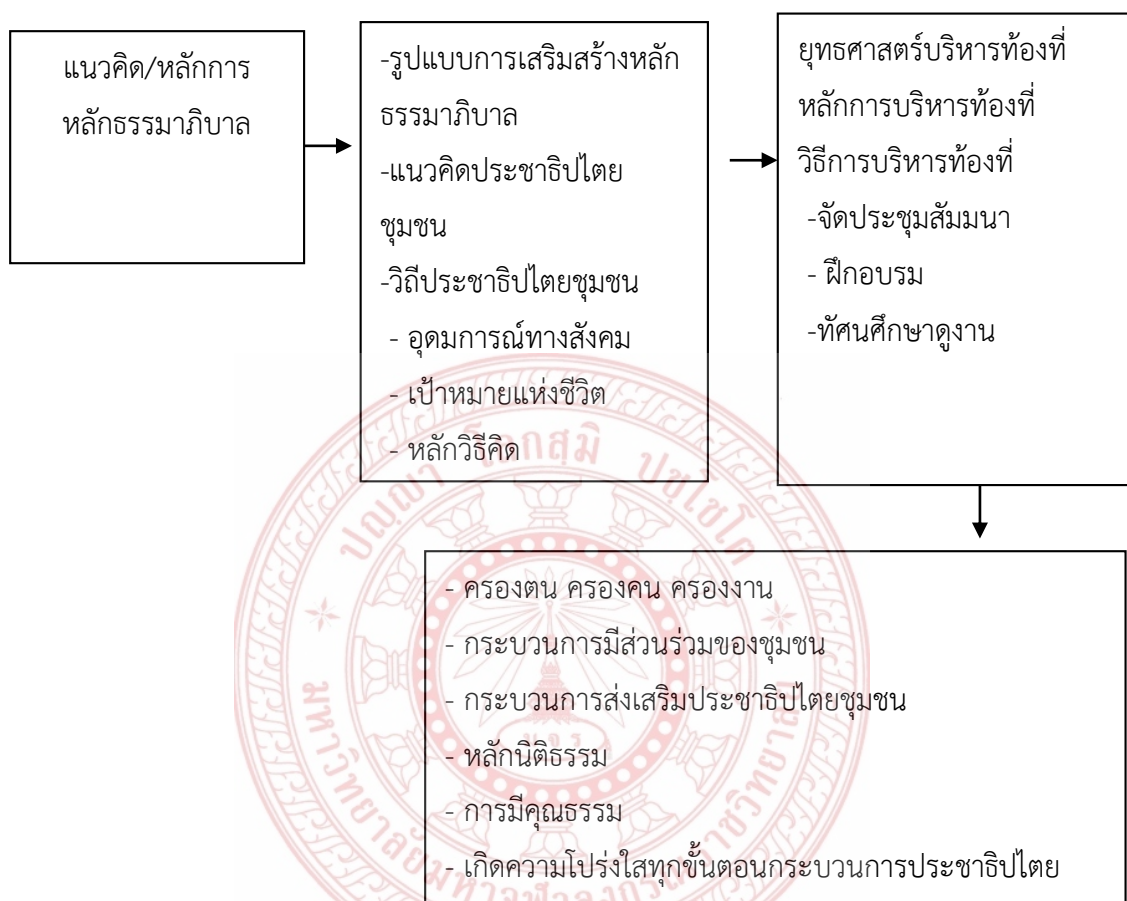
๔) **วัฒนธรรมชุมชน** หมายถึง ชาวบ้านมีแนวคิดดั้งเดิมเป็นของตนเอง มีอัตลักษณ์ที่สืบทอด
กันมาตั้งแต่อดีต และถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานข้อเท็จจริงที่ดำรงอยู่ในชุมชน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้
จะต้องค้นหาคู่มือการทางสังคม เป้าหมายแห่งชีวิต และหลักวิถีคิด รวมถึงวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ
วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ที่อาจเป็นของดั้งเดิมหรือถูกปรับเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงไปแล้วโดยการ
กระบวนการตีความหรือรื้อสร้างใหม่

๕) **วิถีวัฒนธรรมชุมชน** หมายถึง รูปแบบในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ที่ประกอบด้วย
อุดมการณ์ทางสังคม เป้าหมายแห่งชีวิต หลักวิถีคิด และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

๖) **ประชาธิปไตยชุมชน** หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคนขึ้นในสังคมทั้งทาง
เศรษฐกิจ สังคม เพศ วัย มาใช้สิทธิร่วมกันในการกำหนดปัญหา ความต้องการของตนเอง เพื่อนำไปสู่
การกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาชุมชนในทุกด้าน ที่ตอบสนองกับความต้องการและแก้ปัญหา
ของชุมชน ที่มีความเป็นธรรม รวมทั้งคนร่วมกันปฏิบัติการตามแผนและติดตามตรวจสอบการทำงาน
ร่วมกันระหว่างท้องถิ่น ท้องที่ และชุมชน

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ซึ่งจากผลการศึกษาแนวคิดในเบื้องต้นสามารถสรุปกรอบแนวคิดของโครงการวิจัยได้ดังนี้

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จะนำไปสู่การวางแผนเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลขององค์การภาครัฐ องค์การเอกชน และองค์กรภาคประชาชน

๑.๗.๒ ได้รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

๑.๗.๓ ได้องค์ความรู้จากการวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตตำบลศรีเตี้ย นำไปแลกเปลี่ยน เรียนรู้ การศึกษาวิเคราะห์ การเรียนการสอน และเป็นแนวทางในวางแผนการพัฒนาวีถีวัฒนธรรมชุมชนในการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลชุมชนให้กับชุมชน ท้องถิ่นต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้บริหารในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนได้กำหนดแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจำนวน ๖ แนวคิดเพื่อใช้ในการสังเคราะห์กรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย แนวคิดประชาธิปไตย แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล หลักการธรรมาภิบาล แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบไปด้วยแนวคิดทฤษฎี ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดประชาธิปไตย
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยชุมชน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล
- ๒.๔ หลักการธรรมาภิบาล
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดประชาธิปไตย

๑) ความหมายของประชาธิปไตย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒^๙ ให้ความหมายของประชาธิปไตย ว่า หมายถึง ระบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ^{๑๐} กล่าวใน คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา ว่า ประชาธิปไตย แยกออกเป็นประชา กับ อิธิปไตย แปลว่า ประชาชนเป็นใหญ่ เป็นคำที่ถอดได้ใกล้เคียงกับคำในภาษาอังกฤษ ว่า Democracy มาจากภาษากรีก ว่า Demokratia ภาษากรีกคำนี้ แยกได้ดังนี้ Demos = ประชาชน Kratia = อำนาจ เมื่อแปลรวมกันตรงกับคำอังกฤษว่า People's Power และ

^๙ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖๕๖.

^{๑๐} สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ ๒/๒๕๔๑), หน้า ๓๔-๓๖.

ให้คำนิยามของประชาธิปไตย ว่า “ประชาธิปไตย คือ รูปการปกครองที่ประชาชนทรงอำนาจสูงสุด และใช้อำนาจนั้นทางผู้แทนของตน” (Democracy is a Form of Government in which the People Retain Supremacy and Exercise Their Power Through Representatives.)

นอกจากนี้ นักวิชาการต่างประเทศหลายคน ได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย เช่น
 ลาสกี (Harold Laski) อธิบายว่า ประชาธิปไตย เป็นความปรารถนาที่มนุษย์ต้องการรักษาไว้ ซึ่งความสำคัญของตนเอง ความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง
 เมอร์เรียน (Merriam) ให้ความหมายว่า เป็นการดำรงชีวิตเพื่อความผาสุกร่วมกัน โดยมีเจตนารมณ์ของประชาชนเป็นเครื่องนำทาง

แม็กไอเวอร์ (Maciver) ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตยเป็นทั้งรูปการ ปกครองและวิถีชีวิตที่ถือเอาเสรีภาพเป็นหลักสำคัญ

ลินด์เซย์ (Lindsay) ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตย คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถดำเนินร่วมกันโดยไม่สูญเสียเสรีภาพตามที่แต่ละคนปรารถนา^{๑๑}

แรนนี่ (Ranney) กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นรูปการปกครอง ซึ่งเป็นไปตามหลักการใช้อำนาจประชาธิปไตยของชน (Popular Sovereignty) ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) การปรึกษากับประชาชน (Popular Consultation) และการปกครองโดย กฎเสียงข้างมาก (Majority Rule)^{๑๒}

เห็นได้ว่า การนิยามความหมายของประชาธิปไตย จะเน้นหลักการทางประชาธิปไตย เพื่อชี้ให้เห็นว่า มีความเป็นสากล ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ที่ต้องการปัจจัยพื้นฐาน ในการดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ที่มีสิทธิในขั้นพื้นฐานที่จะแสวงสุข และหลีกเลี่ยงทุกข์หรือภาวะที่ตนไม่พึงประสงค์ อีกทั้งเป็นหลักที่สร้างความสำนึกในหน้าที่ที่ตนเองต้องปฏิบัติต่อสถาบันต่างๆ ด้วยความรับผิดชอบ (Responsibility)

๒) ประเภทของประชาธิปไตย (The Type of the Democracy)

หลักการของประชาธิปไตยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า เน้นในหลักสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคและภราดรภาพ ผู้วิจัยเห็นว่า สามารถจำแนกขอบข่ายออกเป็น ๒ อย่าง คือ ประชาธิปไตยโดยตรงและประชาธิปไตยโดยอ้อม

^{๑๑} จรูญ สุภาพ, *ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๒๔ – ๒๕.

^{๑๒} Austin Ranney, *The governing of men*, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1962), p. 172.

๑) ประชาธิปไตยแบบโดยตรง (Direct Democracy) หรือแบบบริสุทธิ์ (Pure Democracy) ได้แก่ การที่ราษฎรสามารถแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสาธารณะ โดยไม่ต้องผ่านตัวแทน หรือมติของที่ประชุม อีกนัยหนึ่ง ประชาธิปไตยแบบโดยตรง (Direct Democracy) คือ การที่ประชาชน มีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรง ประชาชนใช้อำนาจปกครองกันเอง เลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยตนเอง เหมาะสำหรับประเทศเล็กๆ มีประชากรไม่มากนัก เช่น นครรัฐกรีก ในสมัยโบราณ ที่สามารถจะเรียกประชุมประชาชนทุกคนได้ และลงมติโดยการชูมือหรือโดยวิธีอื่น เช่น การนำก้อนหินไปใส่ในภาชนะบรรจุช้ายหรือชวา ว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย จำนวนก้อนหิน คือคะแนนเสียง ถือว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตรง ตัวอย่างกระบวนการประชาธิปไตยโดยตรงก็อาจมีกรณีที่มีการเรียกประชุมบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีจำนวนไม่มาก เช่น ประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ คน มีการอภิปรายถกเถียง จากนั้นก็ลงคะแนนเสียงเพื่อหาข้อยุติ ก็ถือได้ว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตรง แต่ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เช่น จังหวัด หรือประเทศชาติ การใช้ระบบประชาธิปไตยโดยตรงคงกระทำกันไม่ได้ ต้องใช้ระบบประชาธิปไตยโดยการเลือกตั้งตัวแทน^{๑๓} เช่น การเลือกตั้ง ส.ส. การเลือกตั้ง ส.ว. การเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

๒) ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อม (Indirect Democracy) หรือแบบมีผู้แทนราษฎร (Representative Democracy) ได้แก่ การปกครองแบบมีผู้แทนคือการที่ราษฎรปฏิบัติโดยการเลือกสรรบุคคลที่มีศักยภาพทางด้านความรู้และจริยธรรมเข้าไปบริหารและตัดสินใจแทนตน ซึ่งจะอยู่ในวาระ ๒ ปี ๔ ปี หรือ ๕ ปี หรือที่เรียกกันว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน หมายถึง การที่ประชาชนเลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ปกครองประเทศแทนประชาชน เข้าไปทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตยทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ

ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อมหรือแบบมีผู้แทนราษฎร แบ่งรูปแบบของรัฐบาล ออกเป็น ๓ แบบ ได้แก่

๑) แบบรัฐสภา (Parliamentary Form) มีหลักการสำคัญ คือ ไม่แยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislative) กับฝ่ายบริหารรัฐสภา (ฝ่ายนิติบัญญัติ) กับคณะรัฐมนตรี (ฝ่ายบริหาร) มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด รัฐสภามีหน้าที่ออกกฎหมาย มีฐานะอำนาจ ความสำคัญเหนือกว่าคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีจะเข้าดำรงตำแหน่งได้ เมื่อได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา แต่คณะรัฐมนตรีอาจ ยุบสภาได้ การปกครองแบบรัฐสภานั้น อาจมีผู้นำของรัฐหรือประเทศ เป็นประธานสูงสุด ที่เรียกว่า ประมุข มี ๒ ประเภท ได้แก่

^{๑๓} ลิขิต ชีรวาติ, ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒.

(๑) พระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือประธานาธิบดีเป็นประมุข ไม่มีบทบาททางการเมือง มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารประเทศ การปกครองแบบรัฐสภา ที่ปรากฏ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ เดนมาร์ก ไทย อินเดีย ญี่ปุ่น เป็นต้น

(๒) แบบประธานาธิบดี (Presidential Form) มีหลักการสำคัญ ได้แก่ ๑) การใช้ระบบแยกอำนาจ ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐสภา) ฝ่ายบริหาร (ประธานาธิบดี) ฝ่ายตุลาการ (ศาล) ๒) แต่ละฝ่ายมีอำนาจและความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของตน แต่มีอำนาจในการยับยั้งและถ่วงดุลอำนาจเพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจเกินขอบเขตได้ ๓) รัฐสภาและประธานาธิบดีได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและอยู่ในตำแหน่งจนครบวาระ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา บราซิล อูรุกวัย

(๓) แบบกึ่งรัฐสภาหรือกึ่งประธานาธิบดี (Semi-parliamentary or Semi-presidential Forms) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประชาธิปไตยแบบมีกลุ่มหลากหลาย หรือแบบพหุนิยม (Pluralism) เป็นระบบประชาธิปไตยที่มีผู้แทน แบ่งเป็น ๒ ระบบ คือ ระบบรัฐสภา (Parliamentary System) และระบบประธานาธิบดี (Presidential System)^{๓๔} มีลักษณะการปกครอง โดยมีรัฐบาลประชาชน และกลุ่มหลากหลายจากผู้แทนของประชาชน มีหลักการที่สำคัญ ได้แก่ ๑) เป็นการปกครองผสมผสานระหว่างรัฐบาลแบบรัฐสภาและแบบประธานาธิบดี ๒) ประธานาธิบดีได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศและประมุขฝ่ายบริหาร อยู่ในตำแหน่งได้จนครบวาระ มีอำนาจยุบสภาได้ ๓) ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ๔) รัฐสภามีอำนาจควบคุมรัฐบาลและออกกฎหมาย ๕) หากสภาลงมติไม่ไว้วางใจ คณะรัฐบาลต้องลาออกแต่ประธานาธิบดีไม่ต้อง ตัวอย่าง ประเทศฝรั่งเศส เริ่มเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

๓) แนวคิดประชาธิปไตย (The Principles of the Democracy)

วิวัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ตั้งแต่อดีตโดยเฉพาะของโลกตะวันตก ซึ่งถือว่าเป็นต้นกำเนิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของโลก ตามที่มีบันทึกไว้ มีแนวคิดและหลักใหญ่ๆ ที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม มีลักษณะ ดังนี้

- (๑) อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หรือของมหาชน
- (๒) ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งผู้นำโดยเสรี
- (๓) ประชาธิปไตยเน้นการมีผู้นำที่มีความรับผิดชอบ
- (๔) ประชาธิปไตยมุ่งให้มีระบบกฎหมายที่ประกันความเสมอภาคของประชาชน
- (๕) ประชาธิปไตยยอมรับการมีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคขึ้นไป

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

- (๖) ประชาธิปไตยส่งเสริมการมีความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
- (๗) ประชาธิปไตยไม่มีการกีดกันกลุ่มสำคัญๆ จากการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ
- (๘) การมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
- (๙) ประชาชนมีความสำนึกในหน้าที่แห่งการเป็นพลเมืองดี
- (๑๐) เป็นความเชื่อมั่นในความดีของมนุษย์^{๑๕}

โดยภาพรวม การปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบัน ปรากฏแนวคิดที่มีหลักสำคัญ ๕ ประการ ได้แก่ ๑) มีอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ๒) ความเสมอภาคทางการเมือง ๓) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ๔) ความสิทธิเสรีภาพทางการเมือง และ ๕) การยึดถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์

นอกจาก แนวคิดประชาธิปไตยที่ปรากฏ พบว่า มี ๒ แบบ ได้แก่

๑) ประชาธิปไตยเชิงอุดมคติ (Ideal Democracy) มุ่งเน้นให้ประชาชน มีอำนาจ (อธิปไตย) สำนึกในหน้าที่ และมีเสรีภาพในการเลือกสรรผู้ที่จะมาทำหน้าที่ปกครอง และรับผิดชอบการบริหารงาน โดยการออกกฎระเบียบ หรือกฎหมาย ผ่านระบบนักการเมือง (Politician) และพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม ให้เกิดความมั่นคงและสงบเรียบร้อย ตามศีลธรรมอันดีของประชาชน (มนุษย์)

๒) ประชาธิปไตยเชิงปฏิบัติการหรือหน้าที่นิยม (Operative Democracy) มุ่งเน้น ในหน้าที่ของราษฎร หรือประชาชนที่มีต่ออำนาจอธิปไตยของตนเอง และใช้ความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง รวมถึงการแสดงออกทางความคิดเห็น เพื่อที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมส่วนรวม เช่น กรณีการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง (ปรากฏในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ฉบับปัจจุบัน) โดยถือว่า เป็นหน้าที่โดยตรงของประชาชนทุกคน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยชุมชน

ประชาธิปไตยชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคนขึ้นในสังคมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม เพศ วัย มาใช้สิทธิร่วมกันในการกำหนดปัญหา ความต้องการของตนเอง เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาชุมชนในทุกด้าน ที่ตอบสนองกับความต้องการและแก้ปัญหา

^{๑๕} ลัทธิกาล ศรีวรรณย์, สุชัย ทองแก้วกุล, **หลักรัฐศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: SR printing ๒๕๓๘),

ของชุมชน ที่มีความเป็นธรรม รวมทั้งคนร่วมกันปฏิบัติการตามแผนและติดตามตรวจสอบการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่น ท้องที่ และชุมชน^{๑๖}

เป้าหมายสำคัญของประชาธิปไตยชุมชน คือ การปลูกความตื่นตัว ปลูกความตระหนักถึงสิทธิความเป็นประชาชนของคนในชุมชน ตามสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญ ให้คนในชุมชนลุกขึ้นปกป้องลุกขึ้นมาจัดการปัญหาและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีความเสมอภาคมีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องของส่วนร่วมและเรียนรู้ร่วมกัน ในเรื่องของประชาธิปไตยโดยตรง ทำให้ประชาธิปไตยที่กินได้คือประชาธิปไตยที่สามารถแก้ปัญหาปากท้องของชาวบ้านได้จริงๆ

กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนเป็นเครื่องมือหรือกลไกหนึ่งที่รวมคนให้เรียนรู้ร่วมกัน มาแก้ไขปัญหาด้วยกัน และมาทำงานพัฒนา โดยมีมิติทางการเมือง คือ การเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในระดับจังหวัด รวมทั้งยกระดับจิตของคนขึ้นให้มีความกล้าหาญ ให้มีความรับผิดชอบต่อชุมชนของตนเองและต่อเนักการเมืองที่ได้เลือกมาด้วย โดยมีขั้นตอนดำเนินงานประชาธิปไตยดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การรวบรวมปัญหาความต้องการ (การศึกษาชุมชน)

ขั้นตอนที่ ๒ กระบวนการนำปัญหา ความต้องการของชาวบ้าน เป็นนโยบายและแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๓ การพัฒนาชุมชนโดยชุมชน

ขั้นตอนที่ ๔ การติดตามผลการพัฒนาชุมชน

คนในชุมชนมีความคิดเห็นต่อหลักธรรมาภิบาลอย่างไร และมีปฏิสัมพันธ์อย่างไรกับวิถีวัฒนธรรมชุมชน ในเรื่องอุดมการณ์ทางสังคม เป้าหมายแห่งชีวิต หลักวิถีคิด และวิถีชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การจัดรูปแบบในการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลชุมชน อันจะเป็นจุดเชื่อมต่อไปสู่ระบอบประชาธิปไตยชุมชนต่อไป

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

คำว่า “Good Governance” แปลว่า “การบริหารกิจการที่ดี” เป็นคำที่นักวิชาการกล่าวถึงอย่างแตกต่างกันและแพร่หลาย เนื่องจากความมุ่งหมายในการขยายคำว่า Good Governance ให้ครอบคลุมถึงส่วนต่างๆ ของสังคมที่แตกต่างกันออกไป คำว่า Good Governance ในประเทศไทย ถูกใช้ครั้งแรกจากเอกสารของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ในหนังสือแสดง

^{๑๖} สน รูปสูง, คู่มือประชาธิปไตยชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สภาการพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

เจตจำนงกู้เงิน จำนวน ๑๗.๒ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ^{๑๗} เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๐ ที่ช่วยเหลือภายหลังการ
แสดงเจตจำนงของรัฐบาลไทย จากนั้นจึงเป็นจุดเริ่มทำให้นักวิชาการกลุ่มต่างๆ เริ่มสนใจ Good
Governance ในบริบทของสังคมไทยมากขึ้น (อานันท์ ปันยารชุน, ๒๕๔๑ : ๑๑) และในภาษาไทย
เองก็มีการใช้คำแทน Good Governance อยู่มีหลายคำ เช่น การจัดการปกครอง ธรรมรัฐ ธรรม
ราชรัฐ สุประชาสน์การ การบริหารจัดการที่ดี การกำกับดูแลกิจการที่ดี ธรรมาภิบาล หรือที่ใช้ใน
บริหารจัดการองค์กรที่เป็นบริษัทเอกชน ว่า Corporate Governance คือ บรรษัทภิบาล บริษัท
อภิบาล^{๑๘} แต่ในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำเรียกในภาษาไทยว่า “ธรรมาภิบาล” เนื่องจากเป็นคำที่
นิยมใช้และเป็นที่ยอมรับทั่วไปในสังคมไทย

สำหรับสังคมไทยนั้นมีการตื่นตัวที่จะนำแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้ตั้งแต่ช่วงเกิดวิกฤติทาง
เศรษฐกิจในปี พ.ศ.๒๕๔๐ จากการที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ได้กำหนดเป็นเงื่อนไข
หนึ่งของความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประเทศไทย ที่จะต้องมีการปรับปรุงการบริหารจัดการภาครัฐ
ให้มีลักษณะธรรมาภิบาล ซึ่งต่อมารัฐบาลได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้าง
ระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะส่งเสริมและ
ผลักดันให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการบริหารกิจการ
บ้านเมืองและสังคมร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสุข ความปลอดภัยแก่ประชาชนและทำให้การเมือง
เศรษฐกิจ สังคมมีเสถียรภาพเอื้อต่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน ทั้งนี้ได้กำหนดหลักธรรมาภิบาลที่จะ
นำไปปฏิบัติร่วมกัน ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม
หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า^{๑๙}

ซึ่งตามระเบียบนี้ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจทุกแห่งจะต้องดำเนินการให้
เป็นไปตามระเบียบนี้พร้อมทั้งรายงานให้หน่วยงานต้นสังกัดทราบด้วย ซึ่งในระยะต่อมาระเบียบ
ดังกล่าวได้มีการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
พ.ศ.๒๕๔๖ ซึ่งยังสาระสำคัญของระเบียบฯ เดิมไว้ นอกจากนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งพระราชอาณาจักร
ไทย ฉบับ พ.ศ.๒๕๔๐ ซึ่งถือเป็นฉบับที่ร่างขึ้นโดยประชาชน ได้มีบทบัญญัติที่ตรงกันจะทำให้เกิดธรร
มาภิบาลในการปกครองไว้ ๓ ประการ คือ

^{๑๗} เจริญ เกษภาพวลย์, การวางแผนมาตรฐานธรรมาภิบาล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร:บริษัท
พอดี จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.

^{๑๘} สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ., Good Governanceกับการพัฒนาข้าราชการ
, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไอดีเอสแควร์, ๒๕๔๕), หน้า ๕ – ๑๓.

ประการที่ ๑ การสร้างระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นให้สิทธิประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้นทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นและทั้งร่วมรับรู้ ร่วมทำและร่วมรับผล

ประการที่ ๒ การทำให้ภาครัฐจะต้องมีการบริหารงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ประชาชนทราบ มีระบบการตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่ ๓ ต้องการปรับระบบการบริหารการจัดการภาครัฐให้มีเสถียรภาพและมีประสิทธิภาพภายใต้ระบบการตรวจสอบที่เข้มงวด^{๑๙}

ภายใต้เจตนารมณ์ที่สำคัญสามประการนี้ จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญต้องการที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองได้โดยตรงมากขึ้น สามารถควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ร่วมดำเนินงานและติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐได้มากขึ้นจากเดิมที่เป็นเรื่องของผู้แทนทางการเมืองและข้าราชการเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม หลักธรรมาภิบาลที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อสร้างธรรมาภิบาลในการปกครองนั้น คงจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ หากผู้นำและประชาชนรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ได้เห็นคุณค่าและความสำคัญที่จะนำไปปฏิบัติร่วมกันอย่างจริงจัง หลักธรรมาภิบาลเหล่านี้ก็จะกลายเป็นเพียงแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายเท่านั้น มากกว่าจะเป็นเรื่องที่ทุกคนยึดถือปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของธรรมาภิบาลที่จะให้การใช้อำนาจในการปกครองเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติบ้านเมืองที่แท้จริง

คำว่า “ธรรมาภิบาล” เป็นคำสนธิกันระหว่าง คำว่า “ธรรมะ” กับคำว่า “อภิบาล” มีความหมายว่า การรักษาไว้ซึ่งธรรม ในหน่วยงานราชการ ถือว่า เป็นหลักการสำคัญประการหนึ่ง ที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานราชการ เริ่มเป็นที่รู้จักตั้งแต่ ช่วงหลังทศวรรษปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ศัพท์ที่ภาครัฐ มักใช้เรียกการบริหารกิจการที่ดี หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี หรือธรรมาภิบาล ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Good Governance

คำว่า “ธรรมาภิบาล” (Good Governance) สำหรับภาคเอกชน นิยมใช้ศัพท์คำว่า “บรรษัทภิบาล” (Cooperate Governance) การวิจัยนี้ หมายถึง แนวทางการบริหารองค์กรและการจัดระเบียบสังคม เพื่อให้ทุกภาคส่วนดำรงอยู่ได้อย่างสมานฉันท์ สันติสุข ยึดถือหลักสำคัญพื้นฐาน ๖ หลัก เฉพาะในขอบเขตการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก ความหมายของคำนี้ มีการบัญญัติศัพท์ไว้มากมายคำเช่นกัน ในที่นี่จะเลือกใช้เฉพาะสองคำ คือคำว่า “ธรรมาภิบาล” และ/หรือคำ

^{๑๙} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๗๓ - ๗๘.

ว่า “หลักบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี” นอกจากนี้ มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของหลักธรรมาภิบาล ดังนี้

ลิขิต ชีรเวคิน^{๒๐} กล่าวใน ธรรมนูญคืออะไร ว่า ความหมายของ Good Governance เป็นการปรับศัพท์ทางเศรษฐกิจ คือ Economic Governance เป็นศัพท์ทางรัฐศาสตร์ ถือได้ว่า เป็นศัพท์ใหม่และมีความหมายหลายประการแต่ถ้ามองกันอย่างลึก ๆ แล้วก็น่าจะหมายถึง กระบวนการในการปกครอง การบริหารที่อาศัยปรัชญาหลักการที่ถูกต้อง เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของสังคมและนำมาซึ่งความเจริญในด้านต่าง ๆ ปรากฏตัวอย่างของหลักการของธรรมนูญในสมัยโบราณ เช่น หลักทศพิธราชธรรม

ประเวศ วะสี^{๒๑} กล่าวใน แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วยธรรมนูญแห่งชาติในธรรมาภิบาลกับคอร์ปชั่นไทย ว่า ธรรมาภิบาล ได้แก่การที่ประเทศมีพลังขับเคลื่อนที่ถูกต้องเป็นธรรม โดยการถักทอทางสังคมเพื่อสร้างพลังงานทางสังคม (Social Energy) เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาของประเทศชาติ ซึ่งธรรมาภิบาลประกอบด้วยภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคสังคมที่มีความถูกต้อง เป็นธรรม รัฐและธุรกิจต้องมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบถูกตรวจสอบได้ ภาคสังคมมีความเข้มแข็ง

บรรศักดิ์ อุวรรณโน^{๒๒} กล่าวใน การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย ว่า ความหมายของธรรมาภิบาล คือ ระบบโครงสร้างและกระบวนการต่างๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้นระหว่างภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคปัจเจกชน ครอบครัวและภาคต่างประเทศ เพื่อที่ภาคต่างๆ ของสังคมจะพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

นฤมล ทับจุมพล^{๒๓} กล่าวใน ธรรมนูญแห่งชาติในการปกครอง ว่า ธรรมาภิบาล เป็นคำที่ธนาคารโลก ได้นำมาใช้เมื่อประมาณปลาย ค.ศ. ๑๙๘๐ โดยได้ให้ความหมาย Good Governance ว่า เป็นลักษณะและวิถีทางของการใช้อำนาจอธิปไตย โดยถูกใช้ในการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อการพัฒนา

^{๒๐} ลิขิต ชีรเวคิน, ธรรมนูญคืออะไร, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๖.

^{๒๑} ประเวศ วะสี, แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วยธรรมนูญแห่งชาติในธรรมาภิบาลกับคอร์ปชั่นไทย, (กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑), หน้า ๔๗.

^{๒๒} บรรศักดิ์ อุวรรณโน, การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘.

^{๒๓} นฤมล ทับจุมพล, ธรรมนูญแห่งชาติในการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

อานันท์ ปันยารชุน^{๒๔} กล่าวใน สังคมโปร่งใสไร้ทุจริต ว่า ธรรมาภิบาล เป็นผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรม ซึ่งบุคคลและสถาบันทั่วไป ภาครัฐและเอกชน มีผลประโยชน์ร่วมกันได้กระทำลงไปหลายทาง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกันได้

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี^{๒๕} กล่าวใน ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลว่า ธรรมาภิบาล เป็นกลไก เครื่องมือและแนวทางการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันของภาคเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยเน้นความจำเป็นของการสร้างความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนอย่างจริงจังต่อเนื่อง เพื่อให้ประเทศมีพื้นฐานระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีความชอบธรรมของกฎหมาย มีความเสถียรภาพ มีโครงสร้างและกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนและกล่าวถึง องค์การสหประชาชาติ หรือ United Nations (UN) ที่ได้อธิบายว่า ธรรมาภิบาล คือการมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคมอย่างเท่าเทียมกัน มีคำตอบพร้อมเหตุผลที่สามารถชี้แจงกันได้

ไชยวัฒน์ คำชู^{๒๖} กล่าวใน เอกสารการบริหารการปกครองที่ไม่โปร่งใสด้วยจริยธรรมหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ว่าด้วย ธรรมาภิบาล หมายถึง การมีส่วนร่วม คือ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้และการมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน เพื่อให้หลักประกันว่าการดำเนินนโยบายทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ วางอยู่บนฉันทานุมัติอย่างกว้างขวางของสังคมและให้ความมั่นใจว่า เสียงคนยากจน คนด้อยโอกาสจะเป็นที่รับฟังในกระบวนการกำหนดและดำเนินนโยบายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.)^{๒๗} กล่าวใน การส่งเสริมจริยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งประชาชน ว่า ธรรมาภิบาล มีหลักองค์ประกอบพื้นฐาน ๕ ประการ ได้แก่

๑) หลักนิติธรรม คือ การสร้างองค์ความรู้ทางกฎหมายในด้านสิทธิทางกฎหมายและสิทธิของพลเมือง มาตรฐานกฎหมายที่มุ่งหมายในกระบวนการวิพากษ์ปฏิบัติ โดยให้มีความยุติธรรมและอิสระในการใช้กฎหมาย ในยุคแรก พื้นฐานของหลักนิติธรรมจะมุ่งเน้นแต่ผลของการบริหารจัดการ

^{๒๔} อานันท์ ปันยารชุน, สังคมโปร่งใสไร้ทุจริต, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๒๘.

^{๒๕} บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ, บุญมี ลี, ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๔), หน้า ๗.

^{๒๖} ไชยวัฒน์ คำชูและคณะ, เอกสารการบริหารการปกครองที่ไม่โปร่งใสด้วยจริยธรรมธรรมาภิบาล (Good Governance), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์น้ำฝน, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒ – ๔๓.

^{๒๗} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, การส่งเสริมจริยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม, ๒๕๔๗), อัดสำเนา.

๒) หลักคุณธรรม (Public Service is a Public Trust) การทำให้ประชาชนไว้วางใจ ต้องอาศัยหลักคุณธรรมเข้ามาดำเนินการ หลักการปกครองตนเองของท้องถิ่น ต้องเป็นไปตามแนวคิดของประชาชนในท้องถิ่นโดยรวมของฝ่ายการเมือง ฝ่ายบริหารและฝ่ายข้าราชการประจำ โดยต้องมาจากประชาชนในท้องถิ่น รัฐต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชนในกิจการที่ได้กระทำลงไปซึ่งทั้งหมดเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ที่อาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายให้กับชาติและท้องถิ่น

๓) หลักความโปร่งใส คือ มีการจัดกระบวนการตรวจสอบ เพื่อให้เป็นอาวูแก็ ผู้ที่ควบคุมดูแลในระบบการบริหารติดตามในการวางแผนปฏิบัติงาน ให้มีการตรวจสอบภายนอกหรือที่เรียกว่า ประชาสังคม โดยสามารถตรวจสอบได้จากหลายด้านมีตัวแทนท้องถิ่นเริ่มเข้ามาช่วยบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ประชาชนพึงพอใจ หรือมีการตัดสินใจในแผนที่คาดเดาเหตุการณ์ได้ตามวิสัย ประชาชนเริ่มได้รับข้อมูลข่าวสารนโยบายภาครัฐที่ดีต่อท้องถิ่น

๔) หลักการมีส่วนร่วม คือ มีหลักการใช้ความคิดส่วนรวม มีระบบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมแบบติดตามผลการปฏิบัติงาน การกำหนดระบบให้ง่ายต่อการบริหาร การวางแผนระบบงบประมาณ โดยรัฐให้ผู้แทนท้องถิ่นมีโอกาสวางแผนนโยบายให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างโปร่งใสและเสมอภาค รวมทั้งมีการพัฒนาระบบการตรวจสอบอีกด้วย

๕) หลักความเสมอภาค มีความเกี่ยวเนื่องกับผู้ที่ได้รับประโยชน์ คือ ประชาชน ดังนั้นความเสมอภาคในการจัดการนั้น ภาครัฐต้องเน้นโอกาสของประชาชนในการเข้าถึงบริการสาธารณะ ความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม และค่านิยมของระบบราชการ มีความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม มีจิตสำนึกต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ มีศักยภาพในการทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ มีศีลธรรม คุณธรรม (Morality) มีการยึดมั่นในความถูกต้อง รู้ทันโลก และสามารถปรับตัวทันตามโลกทันตามสังคม (Relevancy) สามารถเรียนรู้และปรับตัวทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในโลกาภิวัตน์ สามารถนำความรู้และวิทยาการสมัยใหม่มาปรับใช้ในการทำงาน โดยมุ่งเน้นที่ประสิทธิภาพ (Efficiency) เพื่อการทำงานที่รวดเร็ว คุ่มค่า รับผิดชอบต่อผลงานต่อสังคม (Accountability) มีการปรับปรุงกลไกการทำงานให้มีความโปร่งใส มีวิธีการให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ต่อสาธารณะ ยอมรับการตรวจสอบของสาธารณะ ยึดถือหลักการนับถือสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล มีหลักนิติศาสตร์ ผลลัพธ์สุดท้ายที่เป็น Impact มากกว่าการได้แค่ผลลัพธ์เบื้องต้น (Output) โดยมีจุดมุ่งหมายสุดท้ายที่ Outcome

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน^{๒๘} กล่าวใน การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) ประกอบด้วยหลักพื้นฐาน ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า โดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลและการให้บริการของภาครัฐ มีองค์ประกอบ ดังนี้

๑) หลักนิติธรรม ประกอบด้วย (๑) กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ มีความเป็นธรรม สามารถปกป้องคนดีและลงโทษคนไม่ดีได้ (๒) กฎหมายต่างๆ ได้รับการปฎิรู้อย่างสม่ำเสมอให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป (๓) กระบวนการยุติธรรมมีการดำเนินการอย่างรวดเร็ว โปร่งใส ตรวจสอบได้และได้รับการยอมรับจากประชาชน (๔) ประชาชนตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของตนเอง เข้าใจกฎเกณฑ์ต่างๆ และมีส่วนร่วมในกรณีต่างๆ

๒) หลักคุณธรรม ประกอบด้วย (๑) การร้องเรียนหรือร้องทุกข์ในการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ทั้งในและนอกองค์กร ลดลง (๒) คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้น มีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรในชาติอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด (๓) สังคมมีความเสถียรภาพ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ด้วยความมีระเบียบวินัย

๓) หลักความโปร่งใส ประกอบด้วย (๑) รัฐทำการสำรวจความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการของรัฐและเจ้าหน้าที่ (๒) ส่วนราชการมีเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจที่ชัดเจนเป็นที่ยอมรับ (๓) ส่วนราชการมีตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่เป็นรูปธรรมและสามารถเปิดเผยต่อสาธารณะ

๔) หลักการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ๑) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ที่ได้รับผล กระทบได้รับความพึงพอใจ ๒) จำนวนผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นหรือจำนวนข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินการต่างๆ รวมถึงคุณภาพของการเข้ามามีส่วนร่วม

๕) หลักความรับผิดชอบ ประกอบด้วย (๑) ผู้รับบริการให้ความยอมรับและความพอใจ (๒) งานที่ปฏิบัติบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (๓) คุณภาพของงานทั้งปริมาณ ความถูกต้องครบถ้วน รวมทั้งจำนวนความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานและจำนวนการร้องเรียนหรือการกล่าวหาที่ได้รับ

๖) หลักความคุ้มค่า ประกอบด้วย (๑) ผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจ (๒) การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งปริมาณและคุณภาพ (๓) ความสัมฤทธิ์ผลของโครงการต่างๆ รวมถึงความประหยัดของงบประมาณ

^{๒๘} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good governance), (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗.

จากระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ มุ่งเน้นให้หน่วยงานของรัฐ ดำเนินงานตามภาระหน้าที่ ยึดหลักการพื้นฐาน ๖ ประการ ดังนี้

๑) หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของบุคคล

๒) หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้เป็นคนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

๓) หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกของการทำงานของทุกภาคส่วน ให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก มีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

๔) หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

๕) หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจในปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

๖) หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้อย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันกันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

สรุปว่า หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการที่เป็นไปเพื่อการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ หลักการนี้จะต้องเป็นไปอย่างที่สามารถตรวจสอบได้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบแก่ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการทำงานต้องร่วมมือกัน ยอมรับกฎกติกาที่วางไว้ร่วมกัน มีเป้าหมายสูงสุด เพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่ทั้งระดับองค์กรและส่วนรวม การศึกษาครั้งนี้ ยึดองค์ประกอบ ของหลักธรรมาภิบาล ที่ได้กำหนดไว้ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒ เป็นหลัก

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กล่าวถึง ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒^{๒๙} ในเรื่อง แนวทางการปฏิบัติไว้ดังนี้

๑) สร้างความตระหนักร่วมกันในสังคม เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์กลไกการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

๒) ออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ ที่จำเป็นรวมทั้งการดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

๓) เร่งรัดให้เกิดการปฏิรูประบบการบริหาร ภาครัฐและการปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

๔) เร่งรัดแก้ไขปัญหาการทุจริตประพตติมิชอบในภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน

๕) เร่งสร้างมาตรการการดำเนินธุรกิจ

วรศรา รัตนสมัย^{๓๐} กล่าวใน การรับข่าวสาร เพื่อสร้างความตระหนักสำนึกของประชาชนเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จังหวัดสงขลา ว่ารัฐบาลได้กำหนดมาตรการ ใหหน่วยงานภาครัฐดำเนินการ ดังนี้

๑) เร่งรัดใหหน่วยงานของรัฐใหทำความเข้าใจ และตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามหลักการ ๖ ประการ ตามระเบียบ

๒) เร่งรัดการดำเนินการ เพื่อกฎหมายตามรัฐธรรมนูญให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว

๓) เร่งรัดการดำเนินการตามแผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ

๔) เร่งรัดใหหน่วยงานของรัฐดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราช บัญญัติว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ.๒๕๔๐

๕) ส่งเสริม กำกับใหหน่วยงานภาครัฐ กำหนดแผนการสร้างความโปร่งใส ป้องกันการทุจริตประพตติมิชอบ ในระบบราชการและรายงานผลการดำเนินการในรอบปีต่อคณะรัฐมนตรี

^{๒๙} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓ - ๒๔.

^{๓๐} วรศรา รัตนสมัย, การรับข่าวสารเพื่อสร้างความตระหนักสำนึกของประชาชนเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จังหวัดสงขลา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๖.

๖) ให้กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลัง และหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานของภาคธุรกิจเอกชนส่งเสริมระบบเศรษฐกิจเสรีโดยอาศัยกลไกการตลาด ให้ความสำคัญคุ้มครองผู้บริโภค ส่งเสริมให้มีมาตรฐานที่ดีในการดำเนินธุรกิจ

นอกจากนี้ ลักษณะเงื่อนไขของหลักธรรมาภิบาล ที่เป็นหลักสำคัญ ๖ ประการ ได้แก่

๑) หลักการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Public Participation) คือ กระบวนการที่ประชาชนมีโอกาส มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ อย่างเท่าเทียมกัน(Equity) ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการเข้าร่วมทางตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านกลุ่มผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยชอบธรรม การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเสรี รวมถึงการให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชน ให้เสรีภาพแก่สาธารณชน ในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่สาธารณชน จะมีส่วนร่วมคือการมีรูปแบบการปกครองและบริหารงานที่กระจายอำนาจ (Decentralization)

๒) หลักความสุจริตและโปร่งใส (Honesty and Transparency) คือกลไกการบริหารที่มีความสุจริต และโปร่งใส ซึ่งรวมถึงการมีระบบกวดขัน และการดำเนินงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึง และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ได้อย่างเสรีเป็นธรรม ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพซึ่งหมายถึงการที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกำกับดูแลและประชาชนสามารถตรวจสอบ และติดตามผลได้

๓) หลักพันธะความรับผิดชอบต่อสังคม (Accountability) คือ ความรับผิดชอบในบทบาทภาระหน้าที่ ที่มีต่อสาธารณชนโดยมีการจัดองค์กร หรือการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นการดำเนินงานเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรม ในความหมายนี้จะรวมถึงการที่ Bureaucracy Accountability และ Political Accountability ซึ่งจะมีความหมายที่มากกว่าความรับผิดชอบต่อเฉพาะ ต่อผู้บังคับบัญชาหรือกลุ่มผู้เป็นฐานเสียง ที่ให้การสนับสนุนทางการเมือง แต่จะครอบคลุมถึงพันธะความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม การที่จะมีพันธะรับผิดชอบต่อสังคม เช่นนี้ องค์กร หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง ต้องพร้อมและสามารถที่จะถูกตรวจสอบ วัตถุประสงค์ การดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ ประสิทธิภาพและการใช้ทรัพยากรสาธารณะซึ่งคุณลักษณะของความโปร่งใสของระบบ จึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้าง Accountability

๔) หลักกลไกการเมืองที่ชอบธรรม (Political Legitimacy) คือ เป็นกลไกที่มีองค์ประกอบของรัฐบาล หรือผู้ที่เข้าร่วมบริหารประเทศที่มีความชอบธรรมเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นโดยแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง แต่จะต้องเป็นรัฐบาลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนว่ามีความสุจริต มีความเที่ยงธรรมและความสามารถที่จะบริหารประเทศได้

๕) หลักเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจน(Fair Legal Framework and Predictability) คือมีกรอบของกฎหมายที่ยุติธรรมและเป็นธรรม สำหรับกลุ่มคนต่างๆในสังคม ซึ่งกฎเกณฑ์มีการบังคับใช้และสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกฎเกณฑ์ที่ชัดซึ่งคนในสังคมทุกส่วนเข้าใจ สามารถคาดหวังและรู้ว่าจะเกิดผลอย่างไร เมื่อดำเนินการตามกฎหมายของสังคมสิ่งเหล่านี้ เป็นการประกันความมั่นคง ความศรัทธาและความเชื่อมั่นของประชาชน

๖) หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) คือ เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดกระบวนการทำงาน การจัดองค์กร การจัดสรรบุคลากร มีการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่างๆอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีการดำเนินการให้สาธารณะที่ให้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจ กระตุ้นการพัฒนาของสังคมทุกด้าน (ด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ)

ทั้งนี้ การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ผู้บริหารจะต้องยึดเป็นหลักในการบริหารองค์กร ซึ่งมีนักวิชาการ กล่าวถึงการแสดงบทบาทของผู้บริหารในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ดังนี้

ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และคณะ^{๓๑} กล่าวใน ธรรมนูญว่า ผู้บริหารมีหน้าที่ประสานงานระหว่างคณะกรรมการกับพนักงาน ต้องมีการรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นประจำ มีการบริหารอย่างโปร่งใสพร้อมที่จะให้ตรวจสอบได้ตลอดเวลาและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมอย่างยุติธรรม

ยุทธ วงฉัตรธาร^{๓๒} กล่าวในการสร้างกระบวนการธรรมนูญว่า การสร้างธรรมนูญ หรือการกำกับดูแลกิจการที่ดี ควรเริ่มต้นด้วยความตั้งใจจริง ของคณะผู้บริหารและคณะกรรมการ ที่เข้มแข็ง ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการที่สามารถคานอำนาจซึ่งกันและกัน มีประสบการณ์ในการบริหารองค์กร มีการกำหนดแนวทางการบริหาร ชี้ให้เห็นบทบาท ทิศทางที่ชัดเจนในการดำเนินงาน ร่วมกันสร้างกระบวนการจัดการที่รัดกุม มีการพิจารณาตัดสินใจที่ดีเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายสร้างความคล่องตัวให้เกิดขึ้นในการบริหารงาน และการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมือง สังคมที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม จะต้องมีความร่วมมือกันดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในระยะสั้นหรือเฉพาะหน้า ระยะกลางและระยะยาว ทั้ง ๓ ส่วน ดังนี้

๑) ภาครัฐ ต้องปฏิรูปบทบาทหน้า โครงสร้างและกระบวนการทำงานของหน่วยงาน ภาครัฐ ให้มีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ซื่อตรง มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ถือประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการทำงาน การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกิจ ภาคเอกชนและประชาชน ก็จะดำเนินการเป็นไปอย่างราบรื่น

^{๓๑} ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และคณะ, “ธรรมนูญ”, วารสารนักบริหาร, ปีที่ ๒๑, (๒๕๔๓), หน้า ๓๖.

^{๓๒} ยุทธ วงฉัตรธาร, “การสร้างกระบวนการธรรมนูญ”, วารสารนักบริหาร, ปีที่ ๒๑, (๒๕๔๓), หน้า ๓๖.

๒) ภาครัฐกิจเอกชน จะต้องปฏิรูปบทบาทการทำงาน ยึดกติกาที่โปร่งใสมีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น เป็นธรรมต่อลูกค้า รับผิดชอบต่อสังคม มีมาตรฐานการบริการและมีระบบตรวจสอบติดตามที่มีคุณภาพสามารถทำงานร่วมกับภาครัฐและประชาชน ได้อย่างราบรื่น

๓) ภาคประชาชน รัฐและประชาชนต้องเสริมสร้างให้ประชาชน เกิดความตระหนัก ในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีความรู้ความเข้าใจในหลักการของการสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน

ทวีศิลป์ กุลนาคดล^{๓๓} กล่าวใน การพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารกิจการที่ดีสำหรับการเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ ว่า ตัวบ่งชี้การบริหารกิจการที่ดีในมหาวิทยาลัยในความคิดเห็นของประชาคมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒฯ ได้แก่ ด้านโครงสร้างองค์กรและการบริหารของมหาวิทยาลัย ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการได้มาซึ่งผู้บริหาร การรับฟังความคิดเห็นจากประชาคมของอธิการบดี ผู้บริหารมีแผนงานตรวจสอบได้และได้รับการยอมรับจากประชาคม ด้านการบริหารงานบุคคลควรมีการประชาสัมพันธ์ มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพิจารณาความดีความชอบ สวัสดิการ การร้องทุกข์ การประเมิน การตรวจสอบ และการกระจายอำนาจ และด้านการบริหารการเงินและทรัพย์สิน ควรมีระบบการทำงานชัดเจนและมีฐานข้อมูลที่สมบูรณ์

สุชาติ ฤทธิ์วิณะพงศ์^{๓๔} กล่าวใน การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาล เขตการศึกษา ว่า ปัญหาของกระบวนการกำกับดูแลกิจการที่ดีเกี่ยวข้องกับความเป็นอิสระ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ของกระบวนการกำกับดูแลที่ดี อันจะทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อ ตรวจสอบได้ (Accountability) ความโปร่งใส (Transparency) และความเสมอภาค (Equity)

กุลธิดา อินทรอักษร^{๓๕} กล่าวใน คณะกรรมการตรวจสอบภาคราชการกับการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี : ศึกษากรณี กระทรวงศึกษาธิการ ว่า คณะกรรมการดังกล่าว เป็นกลไกเพื่อการบริหารกิจการที่ดี เนื่องจากมีความเป็นอิสระและเป็นกลางสูง

^{๓๓} ทวีศิลป์ กุลนาคดล, “การพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารกิจการที่ดี สำหรับการเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏฯ”, **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

^{๓๔} สุชาติ ฤทธิ์วิณะพงศ์, “การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาล เขตการศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒๐.

^{๓๕} กุลธิดา อินทรอักษร, คณะกรรมการตรวจสอบภาคราชการกับการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี: ศึกษากรณี กระทรวงศึกษาธิการ, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙.

สยมพร ปุณฺณาคม^{๓๖} กล่าวใน การบริหารการจัดการที่ดี (Good Governance) กับ ลักษณะพระพุทธศาสนา ว่า ปัจจุบัน ประเทศไทยประสบปัญหาสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน เนื่องจากมีปัจจัย เงื่อนไขภายนอกและภายในหลายประการ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง จนต้องหาทางออกโดยการเจรจาขอความช่วยเหลือทางการเงินจาก International Monetary Fund (IMF) เพื่อนำเงินมากู้วิกฤติทางเศรษฐกิจ โดยมีเงื่อนไขว่า ประเทศไทยจะต้องมีความเป็น Good Governance โดยสรุป ได้แก่ ๑) มีความซื่อสัตย์สุจริต ๒) มีความโปร่งใส ๓) มีความพร้อมที่จะชี้แจง หรือได้รับการตรวจสอบจากบุคคลหรือสถาบันอื่น ๔) มีส่วนร่วมของสาธารณชน ๕) มีการพยากรณ์ได้ ๖) มีการปกครองแบบประชาธิปไตย ๗) มีการปกครองโดยกฎหมาย ๘) มีสิทธิมนุษยชน ๙) มีความเสมอภาค ๑๐) มีสังคมประชาธิปไตย ๑๑) มีเศรษฐกิจพอเพียง ๑๒) มีประสิทธิภาพ ๑๓) มีประสิทธิผล ๑๔) ประหยัด ๑๕) มีคุณธรรม จริยธรรมและนำหลักทางพุทธศาสนา ที่เป็นหลักธรรมคำสอน นำมาใช้เป็นปัจจัยสำคัญ ในการบริหาร การปกครองการจัดการที่ดี สอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทย เพื่อให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒.๔ หลักการธรรมาภิบาล

บวรศักดิ์ อุวรรณโน^{๓๗} กล่าวใน หัวใจสำคัญของกระบวนการธรรมาภิบาล มีองค์ประกอบ ๓ ส่วน ที่มีความเชื่อมโยงกัน ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมของทุกภาคในการบริหารจัดการ สังคม (Participation) ๒) ความโปร่งใสของกระบวนการตัดสินใจ (Transparency) ซึ่งทำให้การทุจริตและบิดเบือนผลประโยชน์ของภาคอื่นๆ ไปเป็นการกระทำของตนกระทำได้ยากหรือไม่ได้ ๓) ความรับผิดชอบที่ต้องตอบคำถาม (Accountability) ถูกวิจารณ์ได้ รวมทั้งความรับผิดชอบในผลการตัดสินใจ และหลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ๖ ประการ ได้แก่

๑) หลักนิติธรรม หมายถึง หลักการปกครองภายใต้กฎหมายที่ครอบคลุมไปถึงเรื่อง การตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาต่างๆ ให้ทันสมัย เป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิกอย่างยินยอมพร้อมใจ ถือปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เป็นธรรม ถือว่า เป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล โดยในระดับภาครัฐ

^{๓๖} สยมพร ปุณฺณาคม, “การบริหารการจัดการที่ดี (good governance) กับลักษณะพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕.

^{๓๗} บวรศักดิ์ อุวรรณโน, *การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๒ - ๓๓.

กำหนดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบที่ใช้ในการบริหารงานร่วมกันภายในภาครัฐ ในระดับ องค์การ กำหนดให้มี กฎกติกา ที่ใช้ในการบริหารงานภายใน รวมถึงข้อตกลงในการสับเปลี่ยนหน้าที่ ภายในองค์กร และในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็นราชการส่วนท้องถิ่น กำหนดให้มี การ ดำเนินงานตามวิธทางการปกครอง ในการดำเนินการบริหารงาน มี กฎหมาย ระเบียบ ถือนโยบายใน การบริหารงานหรือดำเนินการต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ฝ่ายบริหารส่วนกลาง ได้ให้อำนาจมา ปฏิบัติตามกฎหมาย การบริหารจัดการภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ได้ปฏิบัติตาม ระเบียบ กฎหมายต่างๆ ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการปฏิบัติงาน เป็นต้น

๒) หลักคุณธรรม หมายถึง เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาล เพื่อสร้าง ค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ความอดทน ขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย โดยในระดับภาครัฐ ผู้แทนประชาชน ที่เข้าไปทำหน้าที่บริการราชการเข้าสู่หน้าที่ด้วยความชอบธรรม เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมืองและฝ่าย ประจำ จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเคร่งครัด ใน ระดับองค์กร เจ้าหน้าที่จะต้องปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเท่า เทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและปฏิบัติตามข้อบังคับ ใน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนา ตนเอง จากกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓) หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร อย่างตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงาน ขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบประเมินผล ที่มีประสิทธิภาพ เป็นการ สร้างความไว้วางใจวางใจซึ่งกันและกัน ช่วยให้การดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการ ทุจริตคอร์รัปชัน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีภารกิจและบทบาทหน้าที่ในการให้บริการต่อประชา ชนในเขตพื้นที่ ตามสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการบริหารงาน ของรัฐ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามความเจริญก้าวหน้าของสื่อเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลให้ประชาชน ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว

๔) หลักความโปร่งใส หมายถึง การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร อย่างตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบ กลไกการทำงานของ องค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะ เป็นการสร้างความไว้วางใจวางใจซึ่งกันและกัน ช่วยให้การดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอด

จากการทุจริตคอร์รัปชัน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมการบริหารตรวจสอบ เพื่อความโปร่งใส จากผู้ตรวจสอบทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน

๕) หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การทำให้สังคมไทย เป็นสังคมที่ทุกคน ทุกฝ่ายตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีสำนึกในความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน และการใส่ใจในปัญหาสาธารณะรวมทั้งมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยพยายามหาทางออกที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับร่วมกันได้ ถ้ารับผลการกระทำของตนให้องค์ปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อชุมชนสังคม มีความมุ่งมั่น ตั้งมั่นยึดถือในนโยบายที่ได้แถลงไว้กับประชาชนว่า ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นไป เพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ประชาชนอย่างสูงสุด

๖) หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่รู้คุณค่าของทรัพยากรของชาติและบริหารงานด้วยความประหยัดมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐ ซึ่งต้องให้บริการที่มีคุณภาพแก่ประชาชน ในระดับองค์กร ผู้บริหารต้องทบทวนงานในความรับผิดชอบทั้งหมด เพื่อพิจารณาถ่ายโอนงานที่ภาครัฐกิจเอกชนหรือภาคประชาชน ทำให้มีประสิทธิภาพสูงกว่าออกไปเลือกนำเทคโนโลยีมาใช้ พัฒนาความสามารถของเจ้าหน้าที่ของรัฐ อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรที่มีอำนาจ หน้าที่ในการจัดการระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในท้องถิ่น ดังเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ที่มุ่งมั่นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มุ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง การบริหารงานจัดการและพัฒนาความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีมาตรฐานการครองชีพที่ดี เทียบเท่าสังคมเมือง ให้ประชาชนในท้องถิ่น สามารถคิดริเริ่มดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพื้นฐานของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย เป็นรากฐานที่สำคัญของการใช้สิทธิและเสรีภาพในการปกครองตนเองและเป็นกลไกสำคัญ ที่นำมาซึ่งการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด การพัฒนาในทุกๆ ด้าน การทำงานอย่างมีคุณธรรม โปร่งใส มีส่วนร่วม สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มาก เกิดประโยชน์สูงสุดทำให้เกิดผลคุ้มค่ามากที่สุด จำเป็นต้องบริหารจัดการให้เกิดการกระจายไปทุกชุมชน ทุกหมู่บ้าน จึงจะเข้าถึงหลักความคุ้มค่า ในปัจจัยพื้นฐานและปัจจัยอื่นๆ ที่อำนวยความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตประจำวันในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พิทยา สุนทรวิภาต^{๓๘} กล่าวใน ธรรมนูญกบองการบริหารสวนตำบล ว่า การนำหลักของธรรมนูญ มาประยุกตใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีลักษณะต่างๆ ดังนี้

๑) การใช้หลักนิติธรรม เป็นการปฏิบัติเกี่ยวกับการตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของชุมชน ชุมชนยินยอมปฏิบัติตามกฎหมาย การปฏิบัติของอปท. สามารถดำเนินการให้สอดคล้อง ได้ด้วยการออกข้อบังคับของ อปท. เป็นไปตามที่กฎหมายให้อำนาจเอาไว้ ต้องมุ่งให้เกิดความเป็นธรรม เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก เป็นที่ยอมรับของชุมชน ควรเปิดเวทีประชาวิจารณ์ให้ประชาชน ได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง อปท. ต้องเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อบังคับ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึงด้วยการปิดประกาศ ณ สำนักงาน หรือที่เปิดเผยกลางหมู่บ้าน หรือประชาสัมพันธ์ด้วยรูปแบบอื่นๆ เช่น ทำเป็นเอกสารแจกจ่ายที่ประชุม หรือเสียงตามสาย เป็นต้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นองค์กรที่มีอำนาจ ในการบังคับใช้ข้อกำหนด ข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ และต้องบังคับใช้อย่างเสมอภาค ไม่มีการเลือกปฏิบัติกับบุคคลใด หรือกลุ่มบุคคลใดเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเสมอภาค เช่น การจัดเก็บภาษีในอำนาจหน้าที่ของ อปท. จะต้องจัดเก็บอย่างเท่าเทียมกัน และถูกต้องโดยไม่กั้นแกล้ง หรือลดหย่อนแก่ผู้ใดเป็นการเฉพาะ เป็นต้น นอกจากนี้ อปท. ยังมีหน้าที่ในการพัฒนาบุคคลของ อปท. ทั้งในฝ่ายพนักงานและสมาชิกสภาให้มีความรู้ความเข้าใจกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่ต้องใช้ในการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

๒) การใช้หลักคุณธรรม ในการปฏิบัติงานให้ยึดมั่นในความถูกต้องดีงามเป็นแบบอย่างแก่ประชาชน เพื่อเสริมสร้างความซื่อสัตย์สุจริต จริ่งใจ อดทน มีระเบียบวินัย บุคลากรของอปท. ทั้งฝ่ายพนักงานประจำ ต้องยึดหลักหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคน โดยพนักงานจะต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มาทำงานตรงต่อเวลา ให้บริการประชาชนด้วยความเสมอภาค ถูกต้อง ด้านสมาชิกสภา ต้องตระหนักในหน้าที่ของตนในฐานะเป็นผู้แทนของประชาชน ต้องมุ่งเน้นรักษาผลประโยชน์แก่ส่วนร่วมไม่เห็นแก่ส่วนตน มาประชุมอย่างสม่ำเสมอ พิจารณาเรื่องต่างๆ ในสภาอย่างมีเหตุผลตรงไปตรงมา ยึดหลักผลประโยชน์ส่วนร่วมและถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้บริหารท้องถิ่น ต้องเป็นผู้มีคุณธรรมสูง เนื่องจากเป็นผู้บังคับบัญชาของพนักงาน ขณะเดียวกันก็เป็นผู้ที่มีอำนาจในการอนุมัติเบิกจ่ายงบประมาณต่างๆ จะต้องยึดหลักความถูกต้องตามระเบียบ กฎหมายที่กำหนดไว้ มีการจัดสรรงบประมาณ ให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกหมู่บ้าน ควร

^{๓๘} พิทยา สุนทรวิภาต, “ธรรมนูญกบองการบริหารสวนตำบล”, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๕), หน้า ๒๓ - ๒๔.

เริ่มจัดทำมาตรฐานจริยธรรม กรอบกติกา การปฏิบัติงานของสมาชิกทุกคน โดยทำเป็นมติของสภา เพื่อควบคุมกันเอง มีบทลงโทษเท่าที่ควรทำได้ เช่น ใครละเมิดกฎก็ให้สภาประณามพฤติกรรม ประกาศให้ประชาชนทราบ หรือถ้าละเมิดกฎอย่างต่อเนื่อง ก็ให้สภาพิจารณาให้พ้นจากสมาชิกภาพ

๓) หลักความโปร่งใส โดยเน้นการปรับปรุงกลไก วิธีการทำงานให้มีความโปร่งใส ให้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร อย่างตรงไปตรงมาให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก มีกระบวนการ การให้ประชาชนตรวจสอบได้ โดยท้องถิ่นต้องถือปฏิบัติในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบตาม พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารทางราชการ พ.ศ.๒๕๓๙ เอกสารที่จะต้องเปิดเผยให้ประชาชนทราบ ได้แก่

- (๑) ข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีและงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม
- (๒) มติการประชุมของคณะกรรมการบริหาร ที่มีผลกระทบต่อ ผลได้ผลเสียของประชาชน
- (๓) มติของสภาที่ผ่านการรับรองแล้ว โดยเฉพาะมติที่กระทบสิทธิหน้าที่ รวมทั้ง ผลได้ผลเสียแก่ประชาชน รวมทั้งมติที่ประชาชนควรทราบ
- (๔) วาระการประชุมของสภาท้องถิ่น จะต้องเปิดเผยให้ประชาชนทราบล่วงหน้า เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีความสนใจเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมสภา ซึ่งสภาจะอำนวยความสะดวกตามสมควร
- (๕) ข้อกำหนดท้องถิ่น กฎหมาย ระเบียบ คำสั่งของ อบท. รวมทั้งข่าวสารราชการที่ประชาชนควรรู้และประชาชนควรปฏิบัติ
- (๖) ขั้นตอนการปฏิบัติงานของ อบท. รวมทั้งเงื่อนไขการติดต่อราชการ ได้แก่ การชำระภาษีต่างๆ การขออนุญาตก่อสร้างอาคาร เป็นต้น ให้ประชาชนรู้ว่า มีขั้นตอนปฏิบัติอย่างไร ต้องใช้หลักฐานเอกสารและระยะเวลาเท่าใด
- (๗) ผลการดำเนินการตามแผนงาน โครงการต่างๆ ของ อบท. ควรที่จะนำเสนอให้ประชาชนทราบว่าทำอะไร เมื่อไหร่ ให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้า เพื่อจะได้ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานได้
- (๘) เอกสารจัดซื้อ จัดจ้าง โดยเฉพาะผลการสอบราคาหรือประกวดราคา ควรเปิดเผยให้ประชาชนได้รับทราบและตรวจสอบ เกิดความมั่นใจ
- (๙) ข้อมูลด้านการเงิน การคลัง ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นตัวชี้วัดความสุจริต ควรเปิดเผยเป็นระยะๆ ว่ามีรายรับเท่าใด มีรายจ่ายเท่าใด
- (๑๐) ข้อมูลอื่นๆ ที่ท้องถิ่นเห็นว่าควรเปิดเผยและเป็นประโยชน์แก่ประชาชน

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนนับเป็นกระแสแนวคิดหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากปัญญาชน/ นักวิชาการ/นักศึกษา/ปราชญ์ท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาของศาสนาทั้งพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา การกล่าวถึงแนวคิดนี้ ผู้วิจัยได้จัดแบ่งความสนใจออกเป็นประเด็นที่แตกต่างออกไป ดังนี้

๑) ความหมายของคำว่า “ชุมชน”

คำว่า “ชุมชน” มีผู้ให้ความหมายว่าเป็นการรวมตัวกันอยู่ของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่ แห่งหนึ่ง เพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าว อาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้ทรัพยากรร่วมกันในการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มี องค์กร หรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่างๆ นอกจากนี้การทำความเข้าใจชุมชนยังต้องอาศัย มิติต่างๆ เช่น (๑) ความสัมพันธ์ของสังคมที่เชื่อมโยงกับระบบการเมืองการปกครอง (๒) ลักษณะ ของระบบเศรษฐกิจของสังคมที่กำลังถูกผนึกเข้ากับระบบตลาดและระบบทุนนิยม (๓) ลักษณะของ โครงสร้างสังคม โครงสร้างอำนาจ องค์กรชาวบ้านที่มีลักษณะเฉพาะ (๔) ลักษณะของวัฒนธรรม ความคิด และจิตสำนึกของสมาชิกของชุมชน

ส่วนในชุมชนล้านนา อานันท์ กาญจนพันธุ์ ได้ให้ความเข้าใจเกี่ยวกับหน่วยทางสังคมหรือ ชุมชนว่าวางอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างน้อย ๕ ประการ คือ (๑) อุดมการณ์อำนาจ เกี่ยวกับความคิดว่าด้วยการนับถือผี คือความเชื่อเรื่อง ผีป่วน ผีเสื้อบ้าน ใจบ้าน และผีผาย (๒) พิธีกรรมในการสืบทอดอุดมการณ์ เป็นการปฏิบัติการร่วมกันของกลุ่มเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ ทั้งใน ระดับครอบครัว เครือญาติ และชุมชนหมู่บ้าน (๓) อำนาจในการจัดการทรัพยากรร่วมกันบนพื้นฐาน ความคิดเรื่องหน้าหมู เป็นสิทธิอำนาจตามประเพณีของชุมชน ที่ถือว่าชุมชนมีสิทธิการใช้หากชุมชน จัดการดูแลรักษา ซึ่งในชุมชนหมู่บ้านจะมีของหน้าหมูหลายอย่างที่เป็นของส่วนรวม เช่น วัด ป่าช้า เหมืองผาย ป่า เป็นต้น (๔) ภูมิปัญญา หรือความรู้ก็ถือเป็นของหน้าหมูอย่างหนึ่ง เช่น ตำรายา คาถาอาคม ความรู้ด้านศิลปะ ด้านสถาปัตยกรรม และความรู้ในด้านการผลิตอื่นๆ (๕) องค์กรและ เครือข่ายความสัมพันธ์ แสดงลักษณะการรวมหมู่ที่มองเห็นได้โดยผ่านบทบาทของผู้นำ เช่น ผู้นำ พิธีกรรม ตู๋หลวง ปู่อาจารย์ แก้วผี พ่อบ้าน และแก่ผาย ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทและความสามารถ ในการระดมแรงงานและทรัพยากรทั้งในชุมชนเองและภายนอกชุมชนให้เข้ามาสู่ชุมชน^{๓๙}

๒) ลักษณะของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

แนวความคิดวัฒนธรรมชุมชน มีลักษณะที่มีการพยายามอธิบายถึงสิ่งที่สังคมหมู่บ้านมีอยู่ แล้วในระบบวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองในสังคมหรือชุมชนของตนเอง เป็นอิสระจากรัฐ เป็น

^{๓๙} อานันท์ กาญจนพันธุ์, การวิจัยในมิติวัฒนธรรม, (เชียงใหม่: มิ่งเมือง, ๒๕๔๒), หน้า ๗๖ – ๘๑

เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง และมีวัฒนธรรมที่เน้นคุณค่าของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสำคัญ และเชื่อว่าลักษณะดังกล่าวนี้เป็นคุณค่าเดิมแท้ของสังคมไทย

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา^{๔๐} ได้ให้ข้อสนับสนุนว่าภายในชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่ก่อนแล้ว นั่นคือระบบคุณค่าที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์ เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติของชุมชนนั้นๆ เป็นวิถีชีวิตและทิศทางของการพัฒนาของชาวบ้านที่ร่วมกันสรุปขึ้นมา แก่นกลางของวัฒนธรรมชุมชนคือการให้ความสำคัญแก่ความเป็นคน และความผสมกลมกลืน (Harmony) กันในชุมชน การที่ชุมชนหรือหมู่บ้านดำรงอยู่ได้เป็นเวลานาน เพราะมีความผสมกลมกลืนกันในชุมชน ทั้งในขณะปัจจุบันระหว่างสมาชิกด้วยกันและนับย้อนขึ้นไปถึงบรรพบุรุษ การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานที่แข็งแรงที่สุดของชาวบ้าน ถ้าวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมใดๆ จะสำเร็จได้ไม่ยาก การต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบจากภายนอกจะทำได้ นิพจน์ เทียนวิหาร เชื่อว่าวัฒนธรรมชุมชนยังคงอยู่เพราะชุมชนมีกลไกการผลิตซ้ำ (Reproduction) ทางวัฒนธรรม

๓) ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชน

ลีลาภรณ์ นาคทรัพย์ และคณะ ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับการกำหนดกรอบและตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท ในด้านความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนไว้ ๒ ลักษณะใหญ่ คือ

๑. องค์กรชุมชนเชิงวัฒนธรรม มีลักษณะเด่นคือการรวมตัวกันไม่เป็นองค์กรชัดเจน แต่มีพลังในการแก้ปัญหาสูง มีการรวมตัวกันเมื่อเกิดวิกฤต มีผลกระทบกว้างขวาง ตัวอย่างเช่นการรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านเมื่อเกิดผลกระทบต่อชุมชน อาทิ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

๒. องค์กรเฉพาะวัตถุประสงค์ มีลักษณะเด่นคือมีโครงสร้างและวัตถุประสงค์ชัดเจน มีพลังในการแก้ปัญหาจำกัด ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกและเครือข่าย มีกิจกรรมต่อเนื่องไม่เฉพาะเมื่อเกิดวิกฤต มีผลกระทบเฉพาะกลุ่มสมาชิก ตัวอย่างเช่นองค์กรพัฒนาของภาครัฐหรือเอกชน กลุ่มออมทรัพย์ เกษตรทางเลือก เป็นต้น ซึ่งการจัดตั้งกลุ่มลักษณะนี้ หากตั้งขึ้นในชุมชนที่มีการจัดกลุ่มเชิงวัฒนธรรมอยู่แล้ว จะมีโอกาสที่จะพัฒนาความเข้มแข็งได้มากและประสบความสำเร็จได้มากกว่าชุมชนที่ไม่มีฐานการรวมกลุ่มเชิงวัฒนธรรมอยู่แต่เดิม และยังได้เสนอประเด็นแรกในการพิจารณาตัวชี้วัดด้านความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนว่า ถ้าหากองค์กรชุมชนมีการนำมิติเชิงวัฒนธรรมมา

^{๔๐} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๓.

ผสมผสานในการทำกิจกรรม ฐานทางวัฒนธรรมนี้จะเป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่ายและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น^{๔๑}

เช่นเดียวกับที่ เสรี พงศ์พิศ^{๔๒} ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ถือว่าเป็นฐานสำคัญของกระบวนการพัฒนา ไว้ดังนี้

๑. การให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ได้รับการถ่ายทอดมาหลายชั่วอายุคน โดยมีระบบคุณค่าทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของตนเอง ทำให้สังคมชนบทสามารถคงอยู่และพึ่งตนเองมาโดยตลอด การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างรอบด้านและโดยที่ประชาชนมีส่วนร่วม ย่อมก่อให้เกิดสำนึกในคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นย่อมจะอยู่ในความควบคุมและการตัดสินใจของชาวบ้านทั่วไป

๒. การค้นหาประสบการณ์ระดับชุมชนเพื่อยืนยันศักยภาพของภูมิปัญญาพื้นบ้าน แม้การเปลี่ยนแปลงสังคมยุคใหม่ จะก่อให้เกิดการครอบงำและการเอารัดเอาเปรียบจนชาวชนบทสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง และพึ่งตนเองได้น้อยลง แต่ก็ยังมีบุคคล กลุ่มบุคคลและชุมชนจำนวนไม่น้อยต่อสู้เพื่อความเป็นตัวของตัวเอง มีทิศทางและจุดยืนที่มั่นคง

๓. การพัฒนาทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากสภาพความเป็นจริงของอดีตและปัจจุบันของสังคมไทย มิติความรู้ในเรื่องท้องถิ่นทั้งอดีตและปัจจุบันโดยขยายออกไปทั้งแนวราบและลึก และถึงจุดที่นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องกำลังบรรยายสรุปแนวคิดทฤษฎีจากความรู้และประสบการณ์ดังกล่าว ให้เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาการดังกล่าวมิใช่การปิดกั้นการรับรู้ในระดับสากล หากเป็นการประสานท้องถิ่นกับสากลอย่างมีเอกลักษณ์ไม่ถูกครอบงำและไม่ครอบงำ

๔. ความร่วมมือของทรัพยากรบุคคลจากทุกระดับและวงการ ผู้คนในทุกวงการและทุกระดับที่มีความคิด ความตั้งใจ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในแนวคล้ายคลึงกัน พร้อมทั้งให้ความร่วมมือและประสานงาน ขึ้นอยู่กับการสร้างเงื่อนไขที่เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพบุคคล องค์กรสถาบันและกลุ่ม แม้มีข้อจำกัดอยู่ไม่น้อยแต่หากมีความเคารพและศรัทธาต่อกันเป็นพื้นฐานความร่วมมือกันย่อมเป็นไปได้ และได้ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนามองว่า การพัฒนาในประเทศไทยในส่วนของใช้วิธีการทางวัฒนธรรมชุมชนเป็นหลัก เป็นการพัฒนาน่าสนใจมากที่สุดถ้าเทียบกับแนวทางพัฒนาในประเทศอื่นๆ ข้อสังเกตดังกล่าวเกิดขึ้นจากการมองภาพการเติบโตของ

^{๔๑} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๐ - ๑๓๑.

^{๔๒} เสรี พงศ์พิศ, *ทิศทางหมู่บ้านไทย*, (กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๔๘ - ๑๕๐.

ชุมชนบนคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้ว วัฒนธรรมนี้เองเป็นพลังสำคัญที่จะนำชุมชนไปสู่การพึ่งตนเอง ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การเพิ่มรายได้เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการเติบโตทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย

เอกวิทย์ ณ ถลาง^{๔๓} ได้เสนอแนวคิดในเชิงรูปธรรม คือ การกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อเดินหน้าด้วยการมุ่งไปยังระดับพื้นฐานที่สุด คือหมู่บ้าน เพราะที่หมู่บ้านมีอยู่พร้อมแล้วในปัจจุบันหลักสามประการ คือ ศักยภาพของชาวบ้าน พุทธธรรม และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ต้องการแก้ไขเพียงแต่รัฐ “ผ่อนคลาย” ความมุ่งมั่นเรื่องการพัฒนาทุกรูปแบบลง ให้ชาวบ้านระดมภูมิปัญญาและศักยภาพที่เขามีอยู่ ขบคิดปัญหาที่เขาต้องการแก้ และให้เขาตัดสินใจเอง เจ้าหน้าที่ของรัฐคอยลงมาเป็นเพียงผู้ช่วย ผู้ส่งเสริมในการฟื้นฟูชนบท โดยการหาสิ่งที่เขาช่วยตัวเองไม่ได้มา ให้ เช่น การกักเก็บน้ำ และความสะอาดในด้านสาธารณสุขโรคอื่นๆ ที่ตรงกับความต้องการอันเกิดจากการตัดสินใจของชาวบ้านเอง ให้ชาวบ้านเป็นพระเอก-นางเอก ฟื้นฟูทำความเป็นอยู่ของเขาให้ดีขึ้น (revitalize) ตามศักยภาพของเขาเอง รวมทั้งสนับสนุนให้มีเครือข่าย ช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างหมู่บ้าน ตำบล เพื่อนำไปสู่อำนาจต่อรองที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

ภักดี ศรีเมือง (๒๕๔๙) ศึกษาการนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดต่อหลักธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับงานศึกษาของ เบญจมาศ กงแก้ว เรื่องวิเคราะห์ระดับธรรมาภิบาลในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่แรม จังหวัดเชียงใหม่ (๒๕๕๑) จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลแม่แรมนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในระดับปานกลาง และในงานศึกษาของ ประมาพร ใจเอื้อ (๒๕๕๒) เรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนความคิดเห็นต่อการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลาง ในงานศึกษาของ นพดล บุญนิ่ม (๒๕๕๓) เรื่องหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานบริหารทรัพยากรมนุษย์ ของเทศบาลในจังหวัดสมุทรสงคราม จากผลการศึกษาว่า เทศบาลในจังหวัดสมุทรสงครามมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้

^{๔๓} เอกวิทย์ ณ ถลาง, มองอนาคต: บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาไทย, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑๑.

ในการบริหารงานในระดับปานกลาง ส่วนในงานศึกษาของ สิริินทร์ พันธุ์เกษม เรื่องสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินกับการสร้างธรรมาภิบาล ในองค์การบริหารส่วนตำบล (๒๕๕๑) จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนให้คะแนนธรรมาภิบาลในองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลางถึงมาก สรุปได้ว่าจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความคิดเห็นต่อหลักธรรมาภิบาลในระดับปานกลาง

สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์ (๒๕๔๙) ศึกษาเรื่อง ประชาชนและธรรมาภิบาล การสำรวจทัศนคติของคนไทยในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพบว่า ประชาชนบางส่วนยังมีทัศนคติที่ขัดต่อหลักนิติธรรม หลักความรับผิดชอบ และหลักการมีส่วนร่วม แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสนับสนุนหลักธรรมาภิบาลก็ตาม แต่ก็มีพฤติกรรมที่สวนทางกับทัศนคติจึงไม่สามารถสรุปได้ว่าประชาชนในเขตภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่านิยมและทัศนคติที่สอดคล้องต่อหลักธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง แสดงให้เห็นร่องรอยว่า หลักธรรมาภิบาลดังที่เป็นอยู่ ส่วนหนึ่งนั้นยังมีความไม่ลงรอยกันระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมที่แสดงออกของประชาชน

สุรพล สงณรงค์ (๒๕๔๘) เรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานของชุมชนโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ศึกษากรณีชุมชนบ้านชะอวด ตำบลบ้านชะอวด อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาการดำเนินงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของชุมชนบ้านชะอวด เป็นการพัฒนาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชน เป็นตัวขับเคลื่อนการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของชุมชน โดยเริ่มต้นจากการส่งเสริมประสบการณ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักและตัดสินใจดำเนินงานของชุมชน การเรียนรู้จากกระบวนการทำแผนชุมชน การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล และการสรุปบทเรียนร่วมกัน ผลจากกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงานของชุมชนใน ๓ ลักษณะ คือ

๑. การเสริมสร้างคุณค่าและจิตสำนึกของคนในชุมชน ให้เกิดความตระหนักและเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเอง เนื่องจากคุณค่าและจิตสำนึกเป็นแกนกลาง หรือจิตวิญญาณของชุมชนที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา

๒. เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนในระดับวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อรู้เท่าทันสภาพการเปลี่ยนแปลง จากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์การทำงาน การสะท้อนความคิดและอภิปราย การหาข้อสรุปการดำเนินงานร่วมกัน และการทดลองประยุกต์ใช้องค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง

๓. การบริหารจัดการที่ดีโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ๖ หลัก คือ ๑) หลักนิติธรรม มุ่งเน้นการกำหนดกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน และการดำเนินงานเพื่อความผาสุกของชุมชน ๒) หลักคุณธรรม คือ การอยู่ร่วมกันด้วยความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความเห็นอกเห็นใจ ๓) หลักความโปร่งใส และไว้วางใจกัน ๔) หลักการมีส่วนร่วม คือการร่วมกันคิด วางแผน ร่วมเรียนรู้ ร่วมพัฒนา และร่วมรับ

ผลประโยชน์ ๕) หลักความรับผิดชอบ คือการมุ่งเน้นการทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ๖) หลักความคุ้มค่า ทั้งในส่วน ของคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ

นภาพร อติวานิชยพงศ์ (๒๕๔๗) เรื่อง ธรรมนูญในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า อบต. ดอนแก้ว ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล มาจากการใช้หลักการทำงาน อย่างมีส่วนร่วม มีการวางแผนงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของกิจกรรมและให้สมาชิกในชุมชนได้รับ ประโยชน์อย่างมากที่สุด การบริหารจัดการโดยหลักธรรมาภิบาลดังกล่าวมีเงื่อนไขที่สนับสนุนให้ อบต. ประสบความสำเร็จหลายประการ คือ การที่องค์กรภายในชุมชนเองมีความเป็นธรรมาภิบาล มี วิสัยทัศน์ในการทำงานพัฒนาชุมชน ซึ่งนับว่าทุนทางสังคมของชุมชนดอนแก้ว ที่ทำให้ อบต. ได้รับ แรงสนับสนุนจากองค์กรชุมชนเป็นสะพานเชื่อมไปสู่การระดมความร่วมมือจากชุมชนได้กว้างขวาง นอกจากนี้การที่ อบต. มีข้อเด่นในเรื่องของการทำงานด้วยความโปร่งใสปราศจากมลพิษในเรื่องการ ทุจริตคอร์รัปชันได้ช่วยเสริมสร้างศรัทธาและความมั่นใจของสมาชิกในชุมชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของ อบต. ด้วยความเต็มใจความสำเร็จของการทำงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากการมีทีมงานที่เข้มแข็งและมี อุทิศตนในการทำงานไปในแนวทางเดียวกัน จึงไม่เกิดความขัดแย้งในการกำหนดนโยบาย และการ ปฏิบัติงานของ อบต.

สุธาวัลย์ เสถียรไทย (๒๕๔๖) ศึกษาเรื่อง ธรรมาภิบาล (Good Governance) และ การมี ส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในกระบวนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม จากผล การศึกษาพบว่า เงื่อนไขสำคัญที่จำเป็นต่อการเกิดธรรมาภิบาล คือ ๑) การมีระบบการคานและ ถ่วงดุลอำนาจที่สามารถตรวจสอบได้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ๒) การมีแรงจูงใจที่เหมาะสม สามารถเอาชนะและชดเชยผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ๓) การสร้างองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ และค้นหาข้อมูลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ๔) การป้องกันการคอร์รัปชัน และลดการใช้อำนาจพิจารณาของเจ้าหน้าที่รัฐ ๕) การลดต้นทุนดำเนินการ ในกระบวนการจัดการ ต่างๆ เพื่อให้ระบบมีประสิทธิภาพมากขึ้น ๖) การส่งเสริมด้านจริยธรรมและคุณธรรม ตลอดจนสร้าง จิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

คำว่า “Good Governance” แปลว่า “การบริหารกิจการที่ดี” เป็นคำที่นักวิชาการ กล่าวถึงอย่างแตกต่างกันและแพร่หลาย เนื่องจากความมุ่งหมายในการขยายคำว่า Good Governance ให้ครอบคลุมถึงส่วนต่างๆ ของสังคมที่แตกต่างกันออกไป คำว่า Good Governance ในประเทศไทย ถูกใช้ครั้งแรกจากเอกสารของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ในหนังสือแสดง

เจตจำนงกู้เงิน จำนวน ๑๗.๒ พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๐ ที่ช่วยเหลือภายหลังการแสดงเจตจำนงของรัฐบาลไทย จากนั้นจึงเป็นจุดเริ่มทำให้นักวิชาการกลุ่มต่างๆ เริ่มสนใจ Good Governance ในบริบทของสังคมไทยมากขึ้น^{๔๔} และในภาษาไทยเองก็มีการใช้คำแทน Good Governance อยู่มีหลายคำ เช่น การจัดการปกครอง ธรรมรัฐ ธรรมราชรัฐ สุประศาสน์การ การบริหารจัดการที่ดี การกำกับดูแลกิจการที่ดี ธรรมาภิบาล หรือที่ใช้ในบริหารจัดการองค์กรที่เป็นบริษัทเอกชน ว่า Corporate Governance คือ บรรษัทภิบาล บรรษัทอภิบาล^{๔๕} แต่ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำเรียกในภาษาไทยว่า “ธรรมาภิบาล” เนื่องจากเป็นคำที่นิยมใช้และเป็นที่ยอมรับทั่วไปในสังคมไทย

สำหรับสังคมไทยนั้นมีการตื่นตัวที่จะนำแนวคิดธรรมาภิบาลมาใช้ตั้งแต่ช่วงเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.๒๕๔๐ จากการที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ได้กำหนดเป็นเงื่อนไขหนึ่งของความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประเทศไทย ที่จะต้องมีการปรับปรุงการบริหารจัดการภาครัฐให้มีลักษณะธรรมาภิบาล ซึ่งต่อมารัฐบาลได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะส่งเสริมและผลักดันให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสุข ความปลอดภัยแก่ประชาชนและทำให้การเมือง เศรษฐกิจ สังคมมีเสถียรภาพเอื้อต่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน ทั้งนี้ได้กำหนดหลักธรรมาภิบาลที่จะนำไปปฏิบัติร่วมกัน ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า^{๔๖}

ซึ่งตามระเบียบนี้ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจทุกแห่งจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้พร้อมทั้งรายงานให้หน่วยงานต้นสังกัดทราบด้วย ซึ่งในระยะต่อมาระเบียบ

^{๔๔} อานันท์ ปันยารชุน, “ธรรมรัฐ (Good Government) กับอนาคตของประเทศไทย”, (กรุงเทพมหานคร: ฐานเศรษฐกิจ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑

^{๔๕} เจริญ เจษฎาวัลย์, การวางแผนมาตรฐานธรรมาภิบาล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพอดี จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.

^{๔๖} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, คู่มือการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๔), หน้า ๕ – ๑๓.

ดังกล่าวได้มีการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ ซึ่งยังสาระสำคัญของระเบียบฯ เดิมไว้ นอกจากนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งพระราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ.๒๕๕๐ ซึ่งถือเป็นฉบับที่ร่างขึ้นโดยประชาชน ได้มีบทบัญญัติที่ต้องการจะทำให้เกิดธรรมาภิบาลในการปกครองไว้ ๓ ประการ คือ

ประการที่ ๑ การสร้างระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่เน้นให้สิทธิประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้นทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นและทั้งร่วมรับรู้ ร่วมทำและร่วมรับผล

ประการที่ ๒ การทำให้ภาครัฐจะต้องมีการบริหารงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ประชาชนทราบ มีระบบการตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่ ๓ ต้องการปรับระบบการบริหารการจัดการภาครัฐให้มีเสถียรภาพและมีประสิทธิภาพภายใต้ระบบการตรวจสอบที่เข้มงวด^{๔๗}

ภายใต้เจตนารมณ์ที่สำคัญสามประการนี้ จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญต้องการที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองได้โดยตรงมากขึ้น สามารถควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ร่วมดำเนินงานและติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐได้มากขึ้นจากเดิมที่เป็นเรื่องของผู้แทนทางการเมืองและข้าราชการเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม หลักธรรมาภิบาลที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อสร้างธรรมาภิบาลในการปกครองนั้น คงจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ หากผู้นำและประชาชนรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ได้เห็นคุณค่าและความสำคัญที่จะนำไปปฏิบัติร่วมกันอย่างจริงจัง หลักธรรมาภิบาลเหล่านี้ก็จะเพียงเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายเท่านั้น มากกว่าจะเป็นเรื่อง que ทุกคนยึดถือปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของธรรมาภิบาลที่จะให้การใช้ อำนาจในการปกครองเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติบ้านเมืองที่แท้จริง

^{๔๗} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๗๓ - ๗๘.

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนนับเป็นกระแสแนวคิดหนึ่งที่มีความสนใจจากปัญญาชน/นักวิชาการ/นักศึกษา/ปราชญ์ท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาของศาสนาทั้งพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา การกล่าวถึงแนวคิดนี้ ผู้วิจัยได้จัดแบ่งความสนใจออกเป็นประเด็นที่แตกต่างออกไป ดังนี้

๑) ความหมายของคำว่า “ชุมชน”

คำว่า “ชุมชน” มีผู้ให้ความหมายว่าเป็นการรวมตัวกันอยู่ของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่ง เพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้ทรัพยากรร่วมกันในการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีองค์กร หรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่างๆ นอกจากนี้การทำความเข้าใจชุมชนยังต้องอาศัยมิติต่างๆ เช่น (๑) ความสัมพันธ์ของสังคมที่เชื่อมโยงกับระบบการเมืองการปกครอง (๒) ลักษณะของระบบเศรษฐกิจของสังคมที่กำลังถูกผนวกเข้ากับระบบตลาดและระบบทุนนิยม (๓) ลักษณะของโครงสร้างสังคม โครงสร้างอำนาจ องค์กรชาวบ้านที่มีลักษณะเฉพาะ (๔) ลักษณะของวัฒนธรรม ความคิด และจิตสำนึกของสมาชิกของชุมชน

ส่วนในชุมชนล้านนา อานันท์ กาญจนพันธุ์ ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับหน่วยทางสังคมหรือชุมชนว่าวางอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างน้อย ๕ ประการ คือ (๑) อุดมการณ์อำนาจเกี่ยวกับความคิดว่าด้วยการนับถือผี คือความเชื่อเรื่อง ผีปู่ย่า ผีเสื้อบ้าน ใจบ้าน และผีฝ่าย (๒) พิธีกรรมในการสืบทอดอุดมการณ์ เป็นการปฏิบัติกรร่วมกันของกลุ่มเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ ทั้งในระดับครอบครัว เครือญาติ และชุมชนหมู่บ้าน (๓) อำนาจในการจัดการทรัพยากรร่วมกันบนพื้นฐานความคิดเรื่องหน้าหมู่ เป็นสิทธิอำนาจตามประเพณีของชุมชน ที่ถือว่าชุมชนมีสิทธิการใช้หากชุมชนจัดการดูแลรักษา ซึ่งในชุมชนหมู่บ้านจะมีของหน้าหมู่หลายอย่างที่เป็นของส่วนรวม เช่น วัด ป่าช้า เหมืองฝาย ป่า เป็นต้น (๔) ภูมิปัญญา หรือความรู้ก็ถือเป็นของหน้าหมู่อย่างหนึ่ง เช่น ตำรายา คาถาอาคม ความรู้ด้านศิลปะ ด้านสถาปัตยกรรม และความรู้ในด้านการผลิตอื่นๆ (๕) องค์กรและเครือข่ายความสัมพันธ์ แสดงลักษณะการรวมหมู่ที่มองเห็นได้โดยผ่านบทบาทของผู้นำ เช่น ผู้นำ

พิธีกรรม ตู๋หลวง ปู่อาจารย์ แก้วฝี พ่อบ้าน และแก๊ฝาย ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทและความสามารถในการระดมแรงงานและทรัพยากรทั้งในชุมชนเองและภายนอกชุมชนให้เข้ามาสู่ชุมชน^{๔๘}

๒) ลักษณะของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

แนวความคิดวัฒนธรรมชุมชน มีลักษณะที่มีการพยายามอธิบายถึงสิ่งที่สังคมหมู่บ้านมีอยู่แล้วในระบบวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองในสังคมหรือชุมชนของตนเอง เป็นอิสระจากรัฐ เป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง และมีวัฒนธรรมที่เน้นคุณค่าของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสำคัญ และเชื่อว่าลักษณะดังกล่าวนี้เป็นคุณค่าเดิมแท้ของสังคมไทย

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา^{๔๙} ได้ให้ข้อสนับสนุนว่าภายในชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่ก่อนแล้ว นั่นคือระบบคุณค่าที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์ เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติของชุมชนนั้นๆ เป็นวิถีชีวิตและทิศทางของการพัฒนาของชาวบ้านที่ร่วมกันสรุปขึ้นมา แกนกลางของวัฒนธรรมชุมชนคือให้ความสำคัญแก่ความเป็นคน และความผสมกลมกลืน (Harmony) กันในชุมชน การที่ชุมชนหรือหมู่บ้านดำรงอยู่ได้เป็นเวลายาวนาน เพราะมีความผสมกลมกลืนกันภายในชุมชน ทั้งในขณะปัจจุบันระหว่างสมาชิกด้วยกันและนับย้อนขึ้นไปถึงบรรพบุรุษ การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ถ้าวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมใดๆ จะสำเร็จได้ไม่ยาก การต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบจากภายนอกจะทำได้ นิพจน์ เทียนวิหาร เชื่อว่าวัฒนธรรมชุมชนยังคงอยู่เพราะชุมชนมีกลไกการผลิตซ้ำ (Reproduction) ทางวัฒนธรรม

๓) ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชน

ลีลาภรณ์ นาครทรรพ และคณะ ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับการกำหนดกรอบและตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท ในด้านความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนไว้ ๒ ลักษณะใหญ่ คือ

^{๔๘} อานันท์ กาญจนพันธุ์, *การวิจัยในมิติวัฒนธรรม*, (เชียงใหม่: มิ่งเมือง, ๒๕๔๒), หน้า ๗๖ – ๘๑.

^{๔๙} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, *วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๓.

๑. องค์กรชุมชนเชิงวัฒนธรรม มีลักษณะเด่นคือการรวมตัวกันไม่เป็นองค์กรชัดเจน แต่มีพลังในการแก้ปัญหาสูง มีการรวมตัวกันเมื่อเกิดวิกฤต มีผลกระทบกว้างขวาง ตัวอย่างเช่นการรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านเมื่อเกิดผลกระทบต่อชุมชน อาทิ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

๒. องค์กรเฉพาะวัตถุประสงค์ มีลักษณะเด่นคือมีโครงสร้างและวัตถุประสงค์ชัดเจน มีพลังในการแก้ปัญหาจำกัด ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกและเครือข่าย มีกิจกรรมต่อเนื่องไม่เฉพาะเมื่อเกิดวิกฤต มีผลกระทบเฉพาะกลุ่มสมาชิก ตัวอย่างเช่นองค์กรพัฒนาของภาครัฐหรือเอกชน กลุ่มออมทรัพย์ เกษตรทางเลือก เป็นต้น ซึ่งการจัดตั้งกลุ่มลักษณะนี้ หากตั้งขึ้นในชุมชนที่มีการจัดกลุ่มเชิงวัฒนธรรมอยู่แล้ว จะมีโอกาสที่จะพัฒนาความเข้มแข็งได้มากและประสบความสำเร็จได้มากกว่าชุมชนที่ไม่มีฐานการรวมกลุ่มเชิงวัฒนธรรมอยู่แต่เดิม และยังได้เสนอประเด็นแรกในการพิจารณาตัวชี้วัดด้านความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนว่า ถ้าหากองค์กรชุมชนมีการนำมิติเชิงวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม ฐานทางวัฒนธรรมนี้จะเป็เครื่องมือโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่ายและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น^{๕๐}

เช่นเดียวกับที่ เสรี พงศ์พิศ^{๕๑} ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ถือว่าเป็นฐานสำคัญของกระบวนการพัฒนา ไว้ดังนี้

๑. การให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ได้รับการถ่ายทอดมาหลายชั่วอายุคน โดยมีระบบคุณค่าทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของตนเอง ทำให้สังคมชนบทสามารถคงอยู่และพึ่งตนเองมาโดยตลอด การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างรอบด้านและโดยที่ประชาชนมีส่วนร่วม ย่อมก่อให้เกิดสำนึกในคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นย่อมจะอยู่ในความควบคุมและการตัดสินใจของชาวบ้านทั่วไป

๒. การค้นหาประสบการณ์ระดับชุมชนเพื่อยืนยันศักยภาพของภูมิปัญญาพื้นบ้าน แม้การเปลี่ยนแปลงสังคมยุคใหม่ จะก่อให้เกิดการครอบงำและการเอารัดเอาเปรียบจนชาวชนบทสูญเสีย

^{๕๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๐ – ๑๓๑.

^{๕๑} เสรี พงศ์พิศ, *ทิศทางหมู่บ้านไทย*, (กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๔๘ – ๑๕๐.

ความเป็นตัวของตัวเอง และพึ่งตนเองได้น้อยลง แต่ก็ยังมีบุคคล กลุ่มบุคคลและชุมชนจำนวนไม่น้อยต่อสู้เพื่อความเป็นตัวของตัวเอง มีทิศทางและจุดยืนที่มั่นคง

๓. การพัฒนาทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากสภาพความเป็นจริงของอดีตและปัจจุบันของสังคมไทย มิติความรู้ในเรื่องท้องถิ่นทั้งอดีตและปัจจุบันโดยขยายออกไปทั้งแนวราบและลึก และถึงจุดที่นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องกำลังบรรยายสรุปแนวคิดทฤษฎีจากความรู้และประสบการณ์ดังกล่าว ให้เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาการดังกล่าวมิใช่การปิดกั้นการรับรู้ในระดับสากล หากเป็นการประสานท้องถิ่นกับสากลอย่างมีเอกลักษณ์ ไม่ถูกรวบงำและไม่ครอบงำ

๔. ความร่วมมือของทรัพยากรบุคคลจากทุกระดับและวงการ ผู้คนในทุกวงการและทุกระดับที่มีความคิด ความตั้งใจ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในแนวคล้ายคลึงกัน พร้อมทั้งให้ความร่วมมือและประสานงาน ขึ้นอยู่กับการสร้างเงื่อนไขที่เหมาะสมกับสถานการณ์และสถานภาพบุคคล องค์กรสถาบันและกลุ่ม แม้มีข้อจำกัดอยู่ไม่น้อยแต่หากมีความเคารพและศรัทธาต่อกันเป็นพื้นฐาน ความร่วมมือกันย่อมเป็นไปได้ และได้ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนามองว่า การพัฒนาในประเทศไทยในส่วนที่ใช้วิธีการทางวัฒนธรรมชุมชนเป็นหลัก เป็นการพัฒนาน่าสนใจมากที่สุดถ้าเทียบกับแนวทางพัฒนาในประเทศอื่นๆ ข้อสังเกตดังกล่าวเกิดขึ้นจากการมองภาพการเติบโตของชุมชนบนคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้ว วัฒนธรรมนี้เองเป็นพลังสำคัญที่จะนำชุมชนไปสู่การพึ่งตนเอง ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การเพิ่มรายได้เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการเติบโตทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย

เอกวิทย์ ณ ถลาง^{๕๒} ได้เสนอแนวคิดในเชิงรูปธรรม คือ การกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อเดินหน้าด้วยการมุ่งไปยังระดับพื้นฐานที่สุด คือหมู่บ้าน เพราะที่หมู่บ้านมีอยู่พร้อมแล้วในปัจจุบันหลักสามประการ คือ ศักยภาพของชาวบ้าน พุทธธรรม และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ต้องการแก้ไขเพียงแต่รัฐ “ผ่อนคลาย” ความมุ่งมั่นเรื่องการพัฒนาทุกรูปแบบลง ให้ชาวบ้านระดมภูมิปัญญาและศักยภาพที่เขา มีอยู่ ขบคิดปัญหาที่เขาต้องการแก้ และให้เขาตัดสินใจเอง เจ้าหน้าที่ของรัฐคอยลงมา

^{๕๒} เอกวิทย์ ณ ถลาง, มองอนาคต: บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑๑.

เป็นเพียงผู้ช่วย ผู้ส่งเสริมในการฟื้นฟูชนบท โดยการหาสิ่งที่เขาช่วยตัวเองไม่ได้มาให้ เช่น การกักเก็บน้ำ และความสะอาดในด้านสาธารณสุขอื่นๆ ที่ตรงกับความต้องการอันเกิดจากการตัดสินใจของชาวบ้านเอง ให้ชาวบ้านเป็นพระเอก-นางเอก ฟื้นฟูทำให้ความเป็นอยู่ของเขาให้ดีขึ้น (revitalize) ตามศักยภาพของเขาเอง รวมทั้งสนับสนุนให้มีเครือข่าย ช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างหมู่บ้าน ตำบล เพื่อนำไปสู่อำนาจต่อรองที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยชุมชน

ประชาธิปไตยชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคนขึ้นในสังคมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม เพศ วัย มาใช้สิทธิร่วมกันในการกำหนดปัญหา ความต้องการของตนเอง เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาชุมชนในทุกด้าน ที่ตอบสนองกับความต้องการและแก้ปัญหาของชุมชน ที่มีความเป็นธรรม รวมทั้งคนร่วมกันปฏิบัติการตามแผนและติดตามตรวจสอบการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่น ท้องที่ และชุมชน^{๕๓}

เป้าหมายสำคัญของประชาธิปไตยชุมชน คือ การปลุกความตื่นตัว ปลุกความตระหนักถึงสิทธิความเป็นประชาชนของคนในชุมชน ตามสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญ ให้คนในชุมชนลุกขึ้นปกป้องลุกขึ้นมาจัดการปัญหาและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีความเสมอภาคมีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องของส่วนร่วมและเรียนรู้ร่วมกัน ในเรื่องของประชาธิปไตยโดยตรง ทำให้ประชาธิปไตยที่กินได้คือประชาธิปไตยที่สามารถแก้ปัญหาปากท้องของชาวบ้านได้จริงๆ

กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนเป็นเครื่องมือหรือกลไกหนึ่งที่รวมคนให้เรียนรู้ร่วมกันมาแก้ไขปัญหาด้วยกัน และมาทำงานพัฒนา โดยมีมิติทางการเมือง คือ การเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในระดับจังหวัด รวมทั้งยกระดับจิตของคนขึ้นให้มีความกล้าหาญ ให้มีความรับผิดชอบต่อชุมชนของตนเองและต่อนักการเมืองที่ได้เลือกมาด้วย โดยมีขั้นตอนดำเนินงานประชาธิปไตยดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การรวบรวมปัญหาความต้องการ (การศึกษาชุมชน)

^{๕๓} สน รูปสูง, คู่มือประชาธิปไตยชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สภาการพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

ขั้นตอนที่ ๒ กระบวนการนำปัญหา ความต้องการของชาวบ้าน เป็นนโยบายและแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๓ การพัฒนาชุมชนโดยชุมชน

ขั้นตอนที่ ๔ การติดตามผลการพัฒนาชุมชน

คนในชุมชนมีความคิดเห็นต่อหลักธรรมาภิบาลอย่างไร และมีปฏิสัมพันธ์อย่างไรกับวิถีวัฒนธรรมชุมชน ในเรื่องอุดมการณ์ทางสังคม เป้าหมายแห่งชีวิต หลักวิถีคิด และวิถีชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การจัดรูปแบบในการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลชุมชน อันจะเป็นจุดเชื่อมต่อไปสู่ระบอบประชาธิปไตยชุมชนต่อไป

ผลการศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์ ศึกษาเรื่อง ประชาชนและธรรมาภิบาล : การสำรวจทัศนคติของคนไทยในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพบว่า ประชาชนบางส่วนยังมีทัศนคติที่ขัดต่อหลักนิติธรรม หลักความรับผิดชอบ และหลักการมีส่วนร่วม แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสนับสนุนหลักธรรมาภิบาลก็ตาม แต่ก็มีพฤติกรรมที่สวนทางกับทัศนคติจึงไม่สามารถสรุปได้ว่าประชาชนในเขตภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่านิยมและทัศนคติที่สอดคล้องต่อหลักธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง แสดงให้เห็นร่องรอยว่า หลักธรรมาภิบาลดังที่เป็นอยู่ ส่วนหนึ่งนั้นยังมีความไม่ลงรอยกันระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมที่แสดงออกของประชาชน^{๔๔}

สุรพล สงณรงค์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานของชุมชนโดยใช้หลักธรรมาภิบาล: ศึกษากรณีชุมชนบ้านชะอวด ตำบลบ้านชะอวด อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาการดำเนินงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของชุมชนบ้านชะอวด เป็นการพัฒนาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้และสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชน เป็นตัวขับเคลื่อนการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของชุมชน โดยเริ่มต้นจากการสั่งสมประสบการณ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนักและตัดสินใจดำเนินงานของชุมชน การเรียนรู้จาก

^{๔๔} สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์, “ประชาชนและธรรมาภิบาล: การสำรวจทัศนคติของคนไทยในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙).

กระบวนการทำแผนชุมชน การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล และการสรุปทบทวนร่วมกัน ผลจากกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงานของชุมชนใน ๓ ลักษณะ คือ

๑. การเสริมสร้างคุณค่าและจิตสำนึกของคนในชุมชน ให้เกิดความตระหนักและเรียนรู้ที่จะ พัฒนาตนเอง เนื่องจากคุณค่าและจิตสำนึกเป็นแกนกลาง หรือจิตวิญญาณของชุมชนที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา

๒. เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนในระดับวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อรู้เท่าทันสภาพ การเปลี่ยนแปลง จากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์การทำงาน การสะท้อนความคิดและ อภิปราย การหาข้อสรุปการดำเนินงานร่วมกัน และการทดลองประยุกต์ใช้องค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง

๓. การบริหารจัดการที่ดีโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ๖ หลัก คือ ๑) หลักนิติธรรม มุ่งเน้นการ กำหนดกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน และการดำเนินงานเพื่อความผาสุกของชุมชน ๒) หลักคุณธรรม คือ การ อยู่ร่วมกันด้วยความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความเห็นอกเห็นใจ ๓) หลักความโปร่งใส และ ใ้ว่างใจกัน ๔) หลักการมีส่วนร่วม คือการร่วมกันคิด วางแผน ร่วมเรียนรู้ ร่วมพัฒนา และร่วมรับ ผลประโยชน์ ๕) หลักความรับผิดชอบ คือการมุ่งเน้นการทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ๖) หลักความ คุ่มค่า ทั้งในส่วน ของคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ^{๕๕}

นภาพร อติวานิชยพงศ์ ศึกษาเรื่อง ธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า อบต. ดอนแก้ว ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล มาจากการใช้หลักการทำงาน อย่างมีส่วนร่วม มีการวางแผนงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของกิจกรรมและให้สมาชิกในชุมชนได้รับ ประโยชน์อย่างมากที่สุด การบริหารจัดการโดยหลักธรรมาภิบาลดังกล่าวมีเงื่อนไขที่สนับสนุนให้ อบต. ประสบความสำเร็จหลายประการ คือ การที่องค์กรภายในชุมชนเองมีความเป็นธรรมาภิบาล มี วิสัยทัศน์ในการทำงานพัฒนาชุมชน ซึ่งนับว่าทุนทางสังคมของชุมชนดอนแก้ว ที่ทำให้ อบต. ได้รับ แรงสนับสนุนจากองค์กรชุมชนเป็นสะพานเชื่อมไปสู่การระดมความร่วมมือจากชุมชนได้กว้างขวาง

^{๕๕} สุรพล สงณรงค์, “การพัฒนาการดำเนินงานของชุมชนโดยใช้หลักธรรมาภิบาล: ศึกษากรณีชุมชน บ้านชะอวด ตำบลบ้านชะอวด อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช”, รายงานวิจัย, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานจัดการองค์ความรู้ องค์การมหาชน, ๒๕๕๘).

นอกจากนี้การที่ อบต. มีข้อเด่นในเรื่องของการทำงานด้วยความโปร่งใสปราศจากมลพิษในเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันได้ช่วยเสริมสร้างศรัทธาและความมั่นใจของสมาชิกในชุมชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของ อบต.ด้วยความเต็มใจความสำเร็จของการทำงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากการมีทีมงานที่เข้มแข็งและมีอุดมการณ์ในการทำงานไปในแนวทางเดียวกัน จึงไม่เกิดความขัดแย้งในการกำหนดนโยบาย และการปฏิบัติงานของ อบต.^{๕๖}

สุธาวัลย์ เสถียรไทย ศึกษาเรื่อง ธรรมาภิบาล (Good Governance) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในกระบวนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาพบว่าเงื่อนไขสำคัญที่จำเป็นต่อการเกิดธรรมาภิบาล คือ ๑) การมีระบบการคานและถ่วงดุลอำนาจที่สามารถตรวจสอบได้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ๒) การมีแรงจูงใจที่เหมาะสมสามารถเอาชนะและชดเชยผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ๓) การสร้างองค์ความรู้กระบวนการเรียนรู้และค้นหาข้อมูลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ๔) การป้องกันการคอร์รัปชันและลดการใช้อำนาจพิจารณาของเจ้าหน้าที่รัฐ ๕) การลดต้นทุนดำเนินการ ในกระบวนการจัดการต่างๆ เพื่อให้ระบบมีประสิทธิภาพมากขึ้น ๖) การส่งเสริมด้านจริยธรรมและคุณธรรม ตลอดจนสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย^{๕๗}

^{๕๖} นภาพร อติวานิชยพงศ์, “ธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอมะแมร์ จังหวัดเชียงใหม่”, รายงานวิจัย, (สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓).

^{๕๗} สุธาวัลย์ เสถียรไทย. **ธรรมาภิบาล (Good Governance) และ การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในกระบวนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๖.

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำชุมชน ๒. เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการขั้นตอนดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้ศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้รูปแบบทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary) และที่เก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ได้รวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth interview) ดังนี้

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและรายงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา ข้อมูลชุมชน ข้อมูลสารสนเทศชุมชน แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย วัฒนธรรมชุมชนและหลักการธรรมาภิบาล

(๒) ทำการวิเคราะห์แนวคิด ข้อมูลชุมชน ข้อมูลการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก

(๓) สรุปผลการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยชุมชน

๒) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบแนวคิดการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยชุมชนแนวคิด ในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(๑) ทำการศึกษาและคัดเลือกพื้นที่หมู่บ้านชุมชน ตำบลศรีเตี้ย จังหวัดลำพูน จำนวน ๕ หมู่บ้าน โดยการสุ่มตัวอย่าง (Purposive Sampling)

(๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

(๓) ดำเนินการวิเคราะห์การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยชุมชน

(๔) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ ข้อมูลชุมชน ข้อมูลสารสนเทศชุมชน แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย วัฒนธรรมชุมชนและหลักการธรรมาภิบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ

(๕) สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ อดีตผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน แกนนำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ สำหรับงานวิจัยนี้ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Purposive sampling) มีเกณฑ์คัดเลือกตามคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ผู้นำที่มีประสบการณ์การบริหารจัดการชุมชน เป็นผู้นำกิจกรรม ด้านพัฒนา ด้านปกครองเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป คือ อดีตผู้นำหมู่บ้าน ๒ คน ผู้นำหมู่บ้าน ๕ คน แกนนำชุมชน ๔ คนประชาชนในพื้นที่ ๕ คน รวมเป็นจำนวน ๑๖ คน

๓.๓ พื้นที่การวิจัย

พื้นที่การวิจัย ได้แก่ หมู่บ้านที่มีการส่งเสริมประชาธิปไตยชุมชนตามธรรมาภิบาล ดังนี้

๑. หมู่ที่ ๑ บ้านห้วยแก้ว ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน
๒. หมู่ที่ ๒ บ้านสันปูเลย ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน
๓. หมู่ที่ ๔ บ้านหนองสะลิง ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน
๔. หมู่ที่ ๕ บ้านดงขี้เหล็ก ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน
๕. หมู่ที่ ๗ บ้านศรีลาภรณ์ ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

๓.๔.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียงการสนทนาหรือบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึก กล้องถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว และการบันทึกภาพ หลังจากนั้น จึงนำข้อมูลเสียงจากการสัมภาษณ์ การระดมความคิด และการบรรยายภาพมาทำการวิเคราะห์และ

สังเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) แล้วจึงจัดทำเป็นรูปเล่มรายงาน พร้อมด้วยเอกสารเพื่อนำไปเผยแพร่ต่อไป

๓.๔.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาค้นคว้าเอกสาร เพื่อกำหนดประเด็นข้อคำถามที่ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

แบบสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายที่ถูกสัมภาษณ์ เพื่อที่จะสามารถมองเห็นที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของชุมชน

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. เก็บข้อมูลกับหน่วยงานในพื้นที่ กิจกรรมต่างๆ ของชุมชน
๒. กำหนดทีมงาน ประกอบด้วย ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note-taker) และผู้ช่วยทั่วไป (Assistant)
๓. การสัมภาษณ์ (Depth interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth interview)
๔. การสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายที่ถูกสัมภาษณ์
๕. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมชุมชน

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้ว ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลของการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงนำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ประกอบบริบท (Content Analysis Technique) วิเคราะห์ข้อมูลด้านปฐมภูมิและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ธรรมชาติของชุมชนและประชากรไทย สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และวิเคราะห์เชิงพรรณนาอย่างเป็นระบบ

๓.๗ การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เกี่ยวกับการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” เป็นรูปเล่มผลงานวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำ วิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำ หลักธรรมาภิบาล แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และวิถีวัฒนธรรมชุมชน โดยแบ่งเป็นประเด็นในการศึกษาดังนี้

๔.๑ วิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำชุมชน

๔.๒ รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

๔.๓ วิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย

๔.๑ วิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำชุมชน

คำว่า “วัฒนธรรม” มาจากภาษาอังกฤษว่า Culture ซึ่งคำเดิมในภาษาละติน คือ Cultura มีความหมายหลายอย่าง เช่น การเพาะปลูก การปลูกฝัง การปลูกพืช การทำให้ดีกว่าเดิม โดยการ อบรมหรือฝึกหัด ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ คำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง สิ่งที่ทำความเจริญงอกงาม ให้แก่หมู่คณะ

กล่าวได้ว่า วิถีวัฒนธรรมชุมชนนั้นมาจากวัฒนธรรมเดิมที่สร้างและสั่งสมมาแต่โบราณที่เน้นความสำคัญของวัฒนธรรมชาวบ้าน ความเป็นชุมชนท้องถิ่น ที่มีลักษณะเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยไม่อยู่แบบตัวใครตัวมัน ไม่แข่งขันหรือเอาเปรียบกัน มีภูมิปัญญาสามารถพึ่งตนเองได้ และมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติในลักษณะที่ให้ความเคารพ ทำให้ชาวบ้านตื่นและรับรู้ รู้เอกลักษณ์และคุณค่าของตัวเอง ค้นพบจิตสำนึกอิสระของชุมชน เห็นคุณค่าของการรวมตัวเป็นชุมชน ทำให้สังคมชุมชนมีความเป็นประชาธิปไตยสูง

๔.๑.๑ แนวคิดประชาธิปไตย

๑) ความหมายของประชาธิปไตย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒^{๕๘} ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่า หมายถึง ระบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ^{๕๙} กล่าวใน คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา ว่า ประชาธิปไตย แยกออกเป็นประชา กับ อธิปไตย แปลว่า ประชาชนเป็นใหญ่ เป็นคำที่ถอดได้ใกล้เคียงกับคำในภาษาอังกฤษ ว่า Democracy มาจากภาษากรีก ว่า Demokratia ภาษากรีกคำนี้ แยกได้ดังนี้ Demos = ประชาชน Kratia = อำนาจ เมื่อแปลรวมกันตรงกับคำอังกฤษว่า People's Power และให้คำนิยามของประชาธิปไตย ว่า “ประชาธิปไตย คือ รูปการปกครองที่ประชาชนทรงอำนาจสูงสุด และใช้อำนาจนั้นทางผู้แทนของตน” (Democracy is a Form of Government in which the People Retain Supremacy and Exercise Their Power Through Representatives.)

นอกจากนี้ นักวิชาการต่างประเทศหลายคน ได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย เช่น

ลาสกี (Harold Laski) อธิบายว่า ประชาธิปไตย เป็นความปรารถนาที่มนุษย์ต้องการ รักษาไว้ ซึ่งความสำคัญของตนเอง ความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง

เมอร์เรียน (Merriam) ให้ความหมายว่า เป็นการดำรงชีวิตเพื่อความผาสุกร่วมกัน โดยมีเจตนารมณ์ของประชาชนเป็นเครื่องนำทาง

แม็กไอเวอร์ (Maciver) ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตยเป็นทั้งรูปการ ปกครองและวิถีชีวิตที่ถือเอาเสรีภาพเป็นหลักสำคัญ

ลินด์เซย์ (Lindsay) ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตย คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถ ดำเนินร่วมกันโดยไม่สูญเสียเสรีภาพตามที่แต่ละคนปรารถนา^{๖๐}

^{๕๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖๕๖.

^{๕๙} สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย์ พิมพ์ครั้งที่ ๒/๒๕๔๑), หน้า ๓๔ - ๓๖.

^{๖๐} จรูญ สุภาพ, ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๒๔ - ๒๕.

แรนนี่ (Ranney) กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นรูปการปกครอง ซึ่งเป็นไปตามหลักการใช้อำนาจประชาธิปไตยปวงชน (Popular Sovereignty) ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) การปรึกษากับประชาชน (Popular Consultation) และการปกครองโดย กฎเสียงข้างมาก (Majority Rule)^{๖๑}

เห็นได้ว่า การนิยามความหมายของประชาธิปไตย จะเน้นหลักการทางประชาธิปไตย เพื่อให้เห็นว่า มีความเป็นสากล ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ที่ต้องการปัจจัยพื้นฐาน ในการดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ที่มีสิทธิในขั้นพื้นฐานที่จะแสวงสุข และหลีกเลี่ยงทุกข์หรือภาวะที่ตนไม่พึงประสงค์ อีกทั้งเป็นหลักที่สร้างความสำนึกในหน้าที่ที่ตนเองต้องปฏิบัติต่อสถาบันต่างๆ ด้วยความรับผิดชอบ (Responsibility)

๒) ประเภทของประชาธิปไตย (The Type of the Democracy)

หลักการของประชาธิปไตยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า เน้นในหลักสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคและภราดรภาพ ผู้วิจัยเห็นว่า สามารถจำแนกขอบข่ายออกเป็น ๒ อย่าง คือ ประชาธิปไตยโดยตรงและประชาธิปไตยโดยอ้อม

๑. ประชาธิปไตยแบบโดยตรง (Direct Democracy) หรือแบบบริสุทธิ์ (Pure Democracy) ได้แก่ การที่ราษฎรสามารถแสดงความเห็นในที่ประชุมสาธารณะ โดยไม่ต้องผ่านตัวแทน หรือมติของที่ประชุม อีกนัยหนึ่ง ประชาธิปไตยแบบโดยตรง (Direct Democracy) คือ การที่ประชาชน มีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรง ประชาชนใช้อำนาจปกครองกันเอง เลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยตนเอง เหมาะสำหรับประเทศเล็กๆ มีประชากรไม่มากนัก เช่น นครรัฐกรีก ในสมัยโบราณ ที่สามารถจะเรียกประชุมประชาชนทุกคนได้ และลงมติโดยการชুমือหรือโดยวิธีอื่น เช่น การนำก้อนหินไปใส่ในภาชนะบรรจุช้วยหรือขวา ว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย จำนวนก้อนหิน คือคะแนนเสียง ถือว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตรง ตัวอย่างกระบวนการประชาธิปไตยโดยตรงก็อาจมีกรณีที่มีการเรียกประชุมบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีจำนวนไม่มาก เช่น ประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ คน มีการอภิปรายถกเถียงจากนั้นก็ลงคะแนนเสียงเพื่อหาข้อยุติ ก็ถือได้ว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตรง แต่ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เช่น จังหวัด หรือประเทศชาติ การใช้ระบบประชาธิปไตยโดยตรงคงกระทำกันไม่ได้ ต้องใช้ระบบ

^{๖๑} Austin Ranney, *The governing of men*, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1962), p. 172.

ประชาธิปไตยโดยการเลือกตั้งตัวแทน^{๒๒} เช่น การเลือกตั้ง ส.ส. การเลือกตั้ง ส.ว. การเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

๒. ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อม (Indirect Democracy) หรือแบบมีผู้แทนราษฎร (Representative Democracy) ได้แก่ การปกครองแบบมีผู้แทนคือการที่ราษฎรปฏิบัติโดยการเลือกสรรบุคคลที่มีศักยภาพทางด้านความรู้และจริยธรรมเข้าไปบริหารและตัดสินใจแทนตน ซึ่งจะอยู่ในวาระ ๒ ปี ๔ ปี หรือ ๕ ปี หรือที่เรียกกันว่า ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน หมายถึง การที่ประชาชนเลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ปกครองประเทศแทนประชาชน เข้าไปทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตยทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ

ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อมหรือแบบมีผู้แทนราษฎร แบ่งรูปแบบของรัฐบาล ออกเป็น ๓ แบบ ได้แก่

๑. แบบรัฐสภา (Parliamentary Form) มีหลักการสำคัญ คือ ไม่แยกอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislative) กับฝ่ายบริหารรัฐสภา (ฝ่ายนิติบัญญัติ) กับคณะรัฐมนตรี (ฝ่ายบริหาร) มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด รัฐสภามีหน้าที่ออกกฎหมาย มีฐานะอำนาจ ความสำคัญเหนือกว่าคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีจะเข้าดำรงตำแหน่งได้ เมื่อได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา แต่คณะรัฐมนตรีอาจยุบสภาได้ การปกครองแบบรัฐสภานั้น อาจมีผู้นำของรัฐหรือประเทศ เป็นประธานสูงสุด ที่เรียกว่า ประมุข มี ๒ ประเภท ได้แก่

(๑) พระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือประธานาธิบดีเป็นประมุข ไม่มีบทบาททาง การเมือง มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารประเทศ การปกครองแบบรัฐสภา ที่ปรากฏ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ เดนมาร์ก ไทย อินเดีย ญี่ปุ่น เป็นต้น

(๒) แบบประธานาธิบดี (Presidential Form) มีหลักการสำคัญ ได้แก่ ๑) การใช้ระบบแยกอำนาจ ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ (รัฐสภา) ฝ่ายบริหาร (ประธานาธิบดี) ฝ่ายตุลาการ (ศาล) ๒) แต่ละฝ่ายมีอำนาจและความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของตน แต่มีอำนาจในการยับยั้งและถ่วงดุลอำนาจเพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจเกินขอบเขตได้ ๓) รัฐสภาและประธานาธิบดีได้รับ

^{๒๒} ลิขิต ธีรเวคิน, ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาระบบการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒.

เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและอยู่ในตำแหน่งจนครบวาระ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา บราซิล อูรุกวัย เป็นต้น

(๓) แบบกึ่งรัฐสภาหรือกึ่งประธานาธิบดี (Semi-parliamentary or Semi-presidential Forms) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประชาธิปไตยแบบมีกลุ่มหลากหลาย หรือแบบพหุนิยม (Pluralism) เป็นระบบประชาธิปไตยที่มีผู้แทน แบ่งเป็น ๒ ระบบ คือ ระบบรัฐสภา (Parliamentary System) และระบบประธานาธิบดี (Presidential System)^{๖๓} มีลักษณะการปกครอง โดยมีรัฐบาลประชาชน และกลุ่มหลากหลายจากผู้แทนของประชาชน มีหลักการที่สำคัญ ได้แก่ ๑) เป็นการปกครองผสมผสานระหว่างรัฐบาลแบบรัฐสภาและแบบประธานาธิบดี ๒) ประธานาธิบดีได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ดำรงตำแหน่งประมุขของประเทศและประมุขฝ่ายบริหาร อยู่ในตำแหน่งได้จนครบวาระ มีอำนาจยุบสภาได้ ๓) ประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ๔) รัฐสภามีอำนาจควบคุมรัฐบาลและออกกฎหมาย ๕) หากสภาลงมติไม่ไว้วางใจ คณะรัฐบาลต้องลาออกแต่ประธานาธิบดีไม่ต้อง ตัวอย่าง ประเทศฝรั่งเศส เริ่มเมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้น

๓) แนวคิดประชาธิปไตย (The Principles of the Democracy)

วิวัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ตั้งแต่อดีตโดยเฉพาะของโลกตะวันตก ซึ่งถือว่าเป็นต้นกำเนิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของโลก ตามที่บันทึกไว้ มีแนวคิดและหลักใหญ่ๆ ที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม มีลักษณะ ดังนี้

- (๑) อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หรือของมหาชน
- (๒) ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งผู้นำโดยเสรี
- (๓) ประชาธิปไตยเน้นการมีผู้นำที่มีความรับผิดชอบ
- (๔) ประชาธิปไตยมุ่งให้มีระบบกฎหมายที่ประกันความเสมอภาคของประชาชน
- (๕) ประชาธิปไตยยอมรับการมีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคขึ้นไป
- (๖) ประชาธิปไตยส่งเสริมการมีความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
- (๗) ประชาธิปไตยไม่มีการกีดกันกลุ่มสำคัญๆ จากการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ
- (๘) การมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
- (๙) ประชาชนมีความสำนึกในหน้าที่แห่งการเป็นพลเมืองดี

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

(๑๐) เป็นความเชื่อมั่นในความคิดของมนุษย์^{๖๔}

โดยภาพรวม การปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบัน ปรากฏแนวคิดที่มีหลักสำคัญ ๕ ประการ ได้แก่ ๑) มีอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ๒) ความเสมอภาคทางการเมือง ๓) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ๔) ความสิทธิเสรีภาพทางการเมือง และ ๕) การยึดถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์

นอกจาก แนวคิดประชาธิปไตยที่ปรากฏ พบว่า มี ๒ แบบ ได้แก่

๑) ประชาธิปไตยเชิงอุดมคติ (Ideal Democracy) มุ่งเน้นให้ประชาชน มีอำนาจ (อธิปไตย) สำนึกในหน้าที่ และมีเสรีภาพในการเลือกสรรผู้ที่จะมาทำหน้าที่ปกครอง และรับผิดชอบ การบริหารงาน โดยการออกกฎหมาย หรือกฎหมาย ผ่านระบบนักการเมือง (Politician) และ พัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม ให้เกิดความมั่นคงและสงบเรียบร้อย ตามศีลธรรมอันดีของประชาชน (มนุษย์)

๒) ประชาธิปไตยเชิงปฏิบัติการหรือหน้าที่นิยม (Operative Democracy) มุ่งเน้นในหน้าที่ของราษฎร หรือประชาชนที่มีต่ออำนาจอธิปไตยของตนเอง และใช้ความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง รวมถึงการแสดงออกทางความคิดเห็น เพื่อที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมส่วนรวม เช่น กรณีการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง (ปรากฏในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐) โดยถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของประชาชนทุกคน

๔.๑.๒ วิถีวัฒนธรรมชุมชน

การที่จะพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน เป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นสิ่งที่ประชาชนสร้างขึ้นมาเอง และในแง่วิธีการพัฒนา จะต้องทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่แจ่มชัดในวัฒนธรรมของเขา ปัญหาของชาวบ้านในท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน รูปแบบความสัมพันธ์ของสังคมที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้จากปัจจัยภายในและนอกชุมชน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและเงื่อนไขทางสังคมที่ดำรงอยู่ในเวลานั้น รวมถึงระดับของเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นมา วัฒนธรรมชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนแปลงแต่ก็ยังคงดำรงอยู่มาทุกยุคทุกสมัย

^{๖๔} ลัทธิกาล ศรีวะรมย์และสุชัย ทองแก้วกุล, **หลักรัฐศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: SR printing ๒๕๓๘),

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

๑) ทฤษฎีวิวัฒนาการของ ออګุสท์ คองท์ (August Comte)

ออګุสท์ คองท์ เป็นนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส เขาเป็นคนแรกที่นำทฤษฎีวิวัฒนาการมาใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สาระสำคัญของทฤษฎีนี้คือ สังคมมีโครงสร้างที่สำคัญ ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ไม่เปลี่ยนแปลงหรือคงที่ กับส่วนที่เปลี่ยนแปลงหรือพลวัต ส่วนที่เปลี่ยนแปลงนี้เองที่ทำให้สังคมต้องเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สังคมได้มีวิวัฒนาการจากโครงสร้างง่ายๆ ไปสู่โครงสร้างที่สลับ ซับซ้อนมากขึ้นอยู่เสมอ เป็นการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ จากครอบครัวขยายเป็นชุมชนและสังคม ซึ่งมีลักษณะที่ซับซ้อนเป็นลำดับ^{๖๕}

ความเปลี่ยนแปลงในสังคมมนุษย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน อาจแบ่งออกเป็นยุคสมัยตามประวัติศาสตร์ และมีวิวัฒนาการเรื่อยมา ซึ่งการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวในอดีตของชุมชนหรือประวัติชุมชนว่ามีสภาพเป็นอย่างไร และมีวิวัฒนาการหรือความเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบันอย่างไรบ้าง ย่อมเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานด้านการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก

๒) ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม (Cultural Lag Theory)

ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม มีชื่อเรียกอย่างอื่นอีก เช่น ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม ทฤษฎีความเฉื่อยทางวัฒนธรรม เป็นต้น

ผู้นำเสนอทฤษฎีนี้คือ วิลเลียม เอฟ ออกเบิร์น (William F. Ogburn) ชาวอเมริกัน สาระสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ

๒.๑ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่างการใช้สิ่งของ เครื่องมือ อุปกรณ์ และปัจจัยต่างๆ สำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์

๒.๒ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม อุดมการณ์ หรือบรรทัดฐานของสังคม

สังคมทุกสังคมมีวัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้เป็นของตนเอง และมีความแตกต่างกันออกไป หรือมีความเป็นตัวของตัวเองทางวัฒนธรรม

^{๖๕} สนธยา พลศรี, ผศ., **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๒.

ความล่าช้าทางวัฒนธรรม เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่สมดุลกัน สังคมรับวัฒนธรรมจากภายนอก โดยรับวัฒนธรรมทางวัตถุได้เร็วกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ จึงทำให้เกิดปัญหา เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคม อาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนความคิดของคนทำได้ยาก การเปลี่ยนแปลงวัตถุทำได้ง่ายกว่า^{๖๖}

แนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่า และเอกลักษณ์ของชุมชน

คุณค่าของสิ่งที่ควรอนุรักษ์เกิดจากความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness) ซึ่งเป็นคุณสมบัติพิเศษเฉพาะในการสร้างจิตวิญญาณแห่งสถานที่ (Spirit of Place) โดยตั้งอยู่บนแนวคิดลักษณะของเมือง (Character of Town) ที่เป็นการศึกษาสิ่งที่เป็นคุณค่าในระดับเมือง และระดับความเป็นย่านของชุมชน ทั้งในสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ทางรูปธรรม และนามธรรม ซึ่งองค์ประกอบในด้านต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นเมืองนั้นจะเป็นสิ่งที่ทำให้เมือง มีลักษณะพิเศษแตกต่างกันออกไปตามแต่ละบริบทเอกลักษณ์ (Uniqueness) คุณลักษณะ (Character) และลักษณะเฉพาะ (Identity) การ์แฮม แฮร์รี แอล Garnham Harry L กล่าวว่า แนวความคิดของความมีเอกลักษณ์นั้นยากที่จะอธิบายได้ชัดเจนหรือระบุตรงๆ สถานที่อันน่าจะจดจำนั้น มีเอกลักษณ์หรือจิตวิญญาณ แห่งสถานที่แต่ละที่ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะที่น่าจะสร้างจิตวิญญาณ การเป็นส่วนหนึ่งและการอยู่ดีในผู้คนนั้นตั้งอยู่บนรากฐานของมุมมองของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในที่ตั้ง เช่น รูปแบบที่ดิน ภูมิประเทศ พรรณพืช ภูมิอากาศ และแหล่งน้ำ ลักษณะทางวัฒนธรรม เช่น สะพาน บ่อ หรือโบสถ์บนยอดเนินอันตอบสนองต่อภูมิทัศน์ ประวัติศาสตร์ สังคม ทำเลทางกายภาพ กิจกรรมของมนุษย์ และสถานที่ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ในความรู้สึก ซึ่งการมองเห็นในอันดับแรก เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทางภูมิทัศน์เดิม การปะทะสัมพันธ์ของส่วนผสมทั้งหมด ซึ่งสร้างคุณสมบัติของสถานที่ มักไม่เป็นที่เข้าใจของคนในพื้นที่จนกว่าจะเสียไป สถานที่อันพิเศษหลายแห่งได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากผลผลิตของกิจกรรม เช่น การกลายเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม การเก็งกำไรอสังหาริมทรัพย์ การขยายการขนส่ง การเติบโตของเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร และการท่องเที่ยว ความเปลี่ยนแปลงนี้ ได้เปลี่ยนจินตภาพ คุณลักษณะ และแม้แต่ความหมายต่อคุณลักษณะแห่งสถานที่นั้นได้ถูกทำลายไป ขณะที่การเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเป็นด้านบวก เช่นว่า ต้องมีการฟื้นฟูด้านเศรษฐกิจ ก็มักจะต้องมีข้อเสียต่อคุณลักษณะเดิมของสถานที่อันเคยมีปรากฏอยู่

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๖.

แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองนี้ มีรากฐานบนความเชื่อที่แต่ละเมืองต้องมีความเฉพาะตัวทั้งด้านเอกลักษณ์ คุณลักษณะ ลักษณะเฉพาะ และจิตวิญญาณแตกต่างจากที่อื่น ซึ่งมีคุณค่าและความหมายต่อผู้คนในเมือง ซึ่งหากขาดไปก็จะลดคุณภาพชีวิตลง ลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาวลัวะนั้น ปรากฏเป็นพื้นที่พิธีกรรมเลี้ยงผีที่ทำประจำทุกปี รูปแบบพิธีกรรมมีขนาดแตกต่างกันบ้างตามความสำคัญ ซึ่งสถานที่ประกอบพิธีสำคัญตั้งอยู่ท่ามกลางเรือนพักอาศัยในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ที่แสดงถึงการดำรงอยู่ของชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยา พัฒนาการในปัจจุบันอาจทำให้สถานที่สำคัญเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปบ้าง

๑) ความสำคัญทางกายภาพพื้นที่ชุมชน

ความสำคัญทางกายภาพ เปรียบเสมือนสิ่งก่อสร้างที่คนในชุมชนได้สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการอยู่อาศัย การทำกิจกรรม หรือแม้แต่เพื่อความปลอดภัย ซึ่งการรับรู้ถึงความเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยเดียวกัน (Sense of Neighborhood) เป็นผลมาจากองค์ประกอบหลักทั้ง ๓ ของชุมชน ได้แก่ คนในชุมชน ธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อม และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งสิ่งหลังมักจะเป็นลักษณะเด่น ร่วมกับความเชื่อของคนในชุมชน ที่ทำให้ชุมชนมีความแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ การอยู่อาศัยภายในสิ่งก่อสร้างที่คนในชุมชนสร้างขึ้นมา มีการใช้พื้นที่จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเป็นการซ้อนทับกันของความหมาย และความทรงจำผ่านพื้นที่เหล่านั้น ซึ่งกิจกรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สามารถบอกได้ถึงตำแหน่ง และแหล่งที่ตั้งของสมาชิกในชุมชนได้ การวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบของชุมชน เป็นการวิเคราะห์ทางกายภาพของชุมชน เพื่อหาลักษณะเด่น หรือคุณค่าของพื้นที่ที่ควรจะอนุรักษ์ เนื่องจากการดำเนินอยู่ของตนตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐานเพื่ออยู่อาศัยในถิ่นฐานใดๆ นั้นจะมีการแสดงออกถึงวิถีความเป็นตัวตน ความเคยชิน และประเพณีวัฒนธรรมขั้นต้น ในรูปของกายภาพของพื้นที่ ดังนั้น สิ่งแรกที่แสดงให้เห็นได้ คือ สิ่งก่อสร้างที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ หรือธรรมชาติ ซึ่งส่วนประกอบสำคัญเพื่อการอนุรักษ์ (Essential Qualities of Conservation) ประกอบด้วย

- รูปแบบทางผังเมือง (The Urban Setting)
- ความรู้สึกในสถานที่ (Sense of Place)
- การเชื่อมโยงภายในพื้นที่ (Internal Link)

- รูปแบบและการออกแบบ (Style & Design)
- ฝีมือช่าง (Workmanship)

นอกจากองค์ประกอบต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนแล้ว ภายในชุมชนยังมีความสัมพันธ์ ซึ่งลักษณะของความสัมพันธ์แสดงออกในรูปแบบของ ความเป็นญาติความเป็นเพื่อนบ้าน และความเป็นผู้นำ สิ่งเหล่านี้เป็นความสัมพันธ์ที่เรียกว่า ความเชื่อมโยงในแนวนอน (Horizontal Ties) หาก เป็นความสัมพันธ์ของชุมชนหนึ่ง กับอีกชุมชนหนึ่งจะต้องมีการให้เกิดการเคารพ ซึ่งเรียกความสัมพันธ์ในแนวนอนว่า ความเชื่อมโยงในแนวตั้ง (Vertical Ties) ซึ่งสอดคล้องกับในเรื่องของทิส นอร์เบิร์ก ชูลส (Norberg Schulz) ได้กล่าวว่า ทิศทางในแนวตั้ง (The Vertical Direction) เป็นการแสดงถึงความเคารพ การมีอำนาจ ดังนั้นแนวคิดในเรื่องกายภาพของพื้นที่ชุมชน มีแนวความคิดดังนี้ คือพื้นที่กายภาพที่เกิดขึ้น ต้องประกอบไปด้วยพื้นที่กิจกรรม ที่ชุมชนรับรู้ถึงกิจกรรมนั้นๆ และยอมรับว่าเป็นกิจกรรมของชุมชน ปรากฏเห็นได้ชัดด้วยองค์ประกอบทางกายภาพขั้นต้น คือ มีพื้นที่อาณาเขต การโอบล้อมพื้นที่อย่างชัดเจน และมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง พื้นที่เหล่านี้อาจได้รับการสร้างสรรค์จากช่างฝีมือมนุษย์หรือธรรมชาติก็ได้ สามารถตอบสนองต่อประโยชน์ใช้สอย และมีการนำเอาวัสดุในพื้นที่มาใช้ด้วย

๒) องค์ประกอบหลักของลักษณะเฉพาะ (Identity)

การ์แฮม แฮร์รี แอล ระบุว่าลักษณะเฉพาะจะประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ คือลักษณะทางกายภาพ และรูปลักษณ์ โครงสร้างทางกายภาพที่แท้จริงของสถานที่ ลักษณะจริงของอาคาร ภูมิทัศน์ ภูมิอากาศ และคุณลักษณะของสุนทรียภาพ กิจกรรม และหน้าที่ซึ่งสังเกตได้ ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์ต่อพื้นที่อย่างไร สถาบันทางวัฒนธรรมมีผลอย่างไร และอาคารกับภูมิทัศน์ถูกใช้งานอย่างไร การสื่อความหมาย หรือสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นแง่ที่ซับซ้อนกว่า เริ่มแรกด้วยผลจากความมุ่งหมายและประสบการณ์ของมนุษย์ คุณลักษณะของสถานที่ที่มีจำนวนมากที่สืบเนื่องจากการที่ประชากรตอบสนองต่อลักษณะทางกายภาพ และหน้าที่ใช้สอย การปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบขั้นแรกนี้เองที่ได้สร้างสรรค์ จิตวิญญาณแห่งสถานที่ และปฏิสัมพันธ์นี้เองที่ต้องทำความเข้าใจ เพื่อบรรลุความสำเร็จที่จะดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูกิจกรรมในสภาพแวดล้อมของเมืองเล็ก สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทยล้วน แล้วแต่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันตามแต่ละบริบท การปฏิสัมพันธ์ในชุมชนนั้นเกิดขึ้นด้วยกิจกรรมที่แตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมของตน ภูมิประเทศ

และภูมิอากาศเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสุนทรียภาพในสภาพแวดล้อมของชุมชนนั้นๆ โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

๓) แนวคิดประวัติศาสตร์ชุมชน

สุเทพ สุนทรเกสัช มีความเห็นเพิ่มเติมว่าชุมชนแต่ละแห่งไม่อาจจะอยู่อย่างเอกเทศ แต่ต้องขยายเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ สัมพันธ์กับชุมชนรอบข้าง ที่จริงแล้วในอดีตชุมชนก็มีเครือข่ายแลกเปลี่ยนกันอยู่ และยังได้ให้ข้อคิดเห็นอีกประเด็นหนึ่ง ต่อแนวคิดที่มีข้อสรุปว่า ชุมชนหรือหมู่บ้าน ในฐานะเป็นหน่วยงานระดับชุมชนมีความเพียงพอทางเศรษฐกิจ สามารถผลิตทุกอย่างเพียงพอต่อการยังชีพได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาชุมชนอื่นภายนอก นั้นเป็นข้อสรุปที่ไม่ควรยอมรับ เพราะความแตกต่างทางด้านสภาพแวดล้อมตลอดจนลักษณะทางชาติพันธุ์ของแต่ละชุมชนเป็นพื้นฐานให้มีความถนัด ความชำนาญเฉพาะในการผลิตของแต่ละชุมชนแตกต่างกันก่อให้เกิดความจำเป็นที่แต่ละชุมชนจะต้องพึ่งพาอาศัยแลกเปลี่ยนผลิตผลกันและกันในบริเวณเดียวกันและใกล้เคียงกัน ดังเช่นที่ชาวไทยใหญ่ใช้กระบวนการบูชาพระธาตุปีเกิด ๑๒ ราศี ที่อยู่ในเขตไทยและพม่า เป็นกลไกในการแลกเปลี่ยนสินค้าในแต่ละเขตพื้นที่ คือเดินทางไปบูชาพระธาตุและนำสินค้าในชุมชนไปขายด้วย^{๖๗}

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้วิเคราะห์ตามแนวคิดของนักวัฒนธรรมชุมชนว่าสาระสำคัญของประวัติศาสตร์ชุมชนก็คือ วัฒนธรรมของชาวบ้านนั่นเอง ซึ่งเป็นอิสระจากวัฒนธรรมชนชั้นกลางและชนชั้นสูง สัมพันธ์กับชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ฐานที่สำคัญของชุมชนคือ ความมีคุณธรรมและจริยธรรม แต่ขณะเดียวกันก็ยอมรับข้อเสนอว่าชุมชนไม่ควรยึดติดกับวัฒนธรรมชุมชนเพียงอย่างเดียว หากจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจารีตวิถีปฏิบัติเดิมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของยุคสมัย^{๖๘}

พินธ์ ต๋ายดง ได้ให้ข้อมูลว่า “ในหมู่บ้านศรีลาภรณ์ ต.ศรีเตี้ย อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน เป็นหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่น ปี พ.ศ.๒๕๕๕ และปี พ.ศ.๒๕๖๑ ที่ไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง โดย

^{๖๗} สุเทพ สุนทรเกสัช, ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย : พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม, (เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), หน้า ๖๘.

^{๖๘} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์, ๒๕๔๘, หน้า ๒๖๓.

ยึดถือคติที่ประชุมประชาคมหมู่เป็นหลักปฏิบัติตลอดมาในการเลือกตั้งทุกครั้ง ซึ่งประชาชนในหมู่บ้านจะให้ความสำคัญและกระตือรือร้นในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างทั่วถึงกัน”^{๖๔}

๔.๑.๓ วิถีวัฒนธรรมชุมชนพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย

วิถีวัฒนธรรมชุมชนตำบลศรีเตี้ยมีกระบวนการเริ่มนับตั้งแต่การสร้างข้อตกลงในชุมชนโดยความเคารพอาวสุ สร้างความเสมอภาค การแบ่งหมวดหมู่บ้านต่างๆ การมีคณะกรรมการต่างๆ ช่วยกันดูแล ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในชุมชนตำบลศรีเตี้ย คือ ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ส่งเสริมในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย เช่น วัฒนธรรมการยอมรับซึ่งกันและกัน ความเชื่อทางศาสนา ค่านิยมและวิถีชีวิต เหล่านี้ล้วนเป็นจริยธรรม ในการสอนคนให้เป็นมนุษย์ และรู้ว่าประชาธิปไตยคือการให้เกียรติเคารพผู้อื่น เคารพสิทธิของผู้อื่น และที่สำคัญต้องมีบทเรียนที่ส่งเสริมให้บุคคลทำความดี ยกย่องคนดีให้กำลังใจคนดี มีการสร้างเครือข่ายการเมืองภาคพลเมืองตำบลศรีเตี้ย คือ คณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนตำบลศรีเตี้ย คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลศรีเตี้ย เป็นกลุ่มเป้าหมายจะสามารถเป็นแกนนำสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยการเมืองภาคพลเมืองสู่ประชาคมอาเซียน (Spirit of ASEAN) ได้เป็นอย่างดี โดยการสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยการเมืองภาคพลเมือง ให้มุ่งสู่การเสริมสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาเซียน Spirit of ASEAN การเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับอาเซียน ให้เป็นเครือข่ายการเมืองภาคพลเมืองที่มีความเข้มแข็ง บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมอันหลากหลายของอาเซียน เวทีสร้างความเข้าใจโครงการ โดยการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการให้กับชาวบ้านในชุมชน หาแนวร่วมในการทำงาน ชาวบ้าน ครู ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น และองค์กรภาครัฐ และเอกชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง มีการจัดเวทีพูดคุยชาวบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานกลุ่มองค์กรภายในหมู่บ้าน พัฒนาชุมชนอำเภอบ้านโฮ่ง เทศบาล และศอช.ต. เข้าร่วมเวที และดำเนินงานโครงการคนฮักทะเลปูนแทนคุณแผ่นดินจังหวัดลำพูน เป็นโครงการตามดำริของผู้ราชการจังหวัดลำพูน อำเภอบ้านโฮ่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลศรีเตี้ยร่วมกันทำงาน ในการนี้ อำเภอบ้านโฮ่งได้คัดเลือกตำบลศรีเตี้ยเป็นตำบลนำร่องตามโครงการคนฮักทะเลปูนแทนคุณแผ่นดิน ตำบลศรีเตี้ยมีเขตการปกครองรวม ๙ หมู่บ้าน ประกอบด้วย ๑) หมู่ ๑ บ้านหลายแก้ว ๒) หมู่ ๒ บ้านสันปูเลย ๓) หมู่ ๓ บ้านศรีเตี้ย ๔) หมู่ ๔ บ้านหนองสะลิง ๕) หมู่ ๕ บ้านดงขี้เหล็ก ๖) หมู่ ๖ บ้านศรีเจริญ ๗) หมู่ ๗ บ้านศรีลาภรณ์ ๘) หมู่ ๘ บ้านดงมะปิงหวาน และ ๙) หมู่ ๙ บ้านศรีปทุม การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเทศบาลตำบลศรีเตี้ย ประชากรจำนวน ๕,๙๗๔ คน เป็นชาย ๒,๙๒๕ คน

^{๖๔} สัมภาษณ์นางพินิจ ตัญตง, บ้านเลขที่ ๕๐ หมู่ ๗ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑.

เป็นหญิง ๓,๐๔๙ คน จำนวน ๒,๐๑๗ ครัวเรือน ผลการดำเนินงานตำบลนำร่องในตำบลศรีเตี้ยตามโครงการคนอีกหลายพัน แทนคุณแผ่นดิน ครอบคลุมทั้ง ๖ กิจกรรม ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ ๑ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการหมู่บ้าน/ชุมชน

- มีสมาชิกตามกิจกรรมครบ ๙ หมู่บ้าน จำนวน ๒,๐๔๖ คน
- มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุน ครบ ๙ หมู่บ้าน และดำเนินการฝึกอบรมเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารกองทุนให้คณะกรรมการบริหารกองทุนแล้ว
- มียอดเงินออมปัจจุบันรวม ๒๗๓,๑๐๑ บาท

กิจกรรมที่ ๒ การบริหารจัดการขยะของครัวเรือนและชุมชน

ให้ความรู้การบริหารจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

- การลดปริมาณขยะจากแหล่งกำเนิด เช่น การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ทางสื่อวิทยุชุมชน
- การคัดแยกขยะจากครัวเรือน เช่น การประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ให้แต่ละหมู่บ้านดำเนินการคัดแยกขยะ เพื่อสร้างรายได้แก่ครัวเรือน

กิจกรรมที่ ๓ การบริหารจัดการเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนและชุมชน

- ราษฎรตำบลศรีเตี้ยทั้ง ๙ หมู่บ้าน ได้นำอ้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตจนประสบผลสำเร็จ ได้รับการคัดเลือกเป็นบ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ หมู่ที่ ๗ บ้านศรีลาภรณ์ และ หมู่ที่ ๙ บ้านศรีปทุม เป็นต้น

กิจกรรมที่ ๔ การอนุรักษ์วัฒนธรรมลำพูน

- มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมลำพูน เช่น ประเพณีแห่ครัวทานแบบล้านนาโบราณ ณ วัดพระเจ้าตนหลวง
- ส่งเสริมเยาวชนในการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน เช่น ดิกลองสะบัดชัย การรำดาบ ฟ้อนเจิง เป็นต้น
- จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ณ วัดศรีเตี้ย

กิจกรรมที่ ๕ การจัดทำหรือทบทวนแผนชุมชน

- มีการจัดทำทบทวนแผนชุมชนครบ ๙ หมู่บ้าน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทุกระดับทั้งในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ทั้งนี้ โดยยึดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัดและอำเภอเป็นแนวทาง

กิจกรรมที่ ๖ การสร้างความสมานฉันท์ในหมู่บ้าน/ชุมชน

- โดยอนุมัติของนายอำเภอบ้านโฮ่ง ได้จัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นคณะทำงานด้านเสริมสร้างความสมานฉันท์ครบทั้ง ๙ หมู่บ้าน เพื่อดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลของกระทรวงมหาดไทยและของจังหวัดลำพูน ในการรณรงค์ให้ประชาชนเข้าเป็นแนว

ร่วมดำรงรักษาสถาบันหลักของชาติให้ยั่งยืนนานโดยยึดหลักความสามัคคีและสันติวิธี

นายอุทัย กันธิวงศ์ ได้ให้ข้อมูลว่า “กองทุนสวัสดิการหมู่บ้าน ชุมชน ยังคงจะเป็นกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการดูแลความเป็นอยู่ซึ่งกันและกัน บนพื้นฐานความรัก ความสามัคคี ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป”^{๗๐}

นายผจญ โคตรวงศ์ ได้ให้ข้อมูลว่า “กลุ่มผู้ใช้น้ำบาดาลเพื่อการเกษตรบ้านสันปูเลย หมู่ ๒ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน มีดังนี้ มีคณะกรรมการบริหารงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำบาดาลเพื่อการเกษตรบ้าน สันปูเลย โดยการคัดเลือกจากสมาชิกกลุ่มเป็นกรรมการจำนวนไม่เกิน ๗ คน และกรรมการคัดเลือกประธานกลุ่ม จำนวน ๑ คน และให้ประธานกลุ่มคัดเลือกตำแหน่งต่างๆ ดังนี้ รองประธาน ๑ คน เลขานุการ ๑ คน เหรัญญิก ๑ คน นายทะเบียน ๑ คน ประชาสัมพันธ์ ๑ คน ตรวจสอบ ๑ คน คณะกรรมการบริหารวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำบาดาลเพื่อการเกษตรบ้าน สันปูเลย ประธานมีหน้าที่ควบคุมการบริหารงานต่างๆ ของกลุ่มฯ และควบคุมการประชุมคณะกรรมการกลุ่มฯ รองประธาน มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยของประธาน ทำหน้าที่แทนประธานเมื่อประธานไม่สามารถปฏิบัติงานได้ เหรัญญิก มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงินของกลุ่ม จัดทำรายรับ-รายจ่าย เก็บเงินและฝาก-ถอนเงินของกลุ่ม นายทะเบียน มีหน้าที่เกี่ยวกับการทำทะเบียนสมาชิก และครุภัณฑ์ ประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ประกาศเชิญชวน แจ้งข่าวกิจกรรมต่างๆ เลขานุการมีหน้าที่เกี่ยวกับงานด้านเอกสารต่างๆ เช่น ร่างหนังสือโต้ตอบ บันทึกการประชุมเกี่ยวกับข้อตกลง มติที่ประชุมและทำรายงานการประชุม ให้ความช่วยเหลือการทำบัญชีการเงิน ตรวจสอบ มีหน้าที่ การให้คำแนะนำ การบริหารภายใน วางแนวทางการควบคุม ให้คณะกรรมการบริหารคัดเลือกหัวหน้ากลุ่มแต่ละสายคอยรับผิดชอบดูแลระบบท่อส่งน้ำบาดาล และบำรุงรักษาตามความเหมาะสม สอดส่อง ตรวจสอบ รายงาน ความเสียหายของระบบท่อส่งน้ำบาดาลให้กรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำบาดาลทราบ ช่วยกันดูแล ป้องกันความเสียหาย และร่วมมือบำรุงรักษาระบบน้ำบาดาลให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ”^{๗๑}

นายณพรัตน์ สิทธิกัน ได้กล่าวว่า “เทศบาลตำบลศรีเตี้ย มีกิจกรรมรดน้ำหัวคณะสงฆ์ ผู้สูงอายุ กำนัน - ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหาร และสมาชิกสภาเทศบาลตำบลศรีเตี้ยเป็นประจำทุกปี เพื่อให้เกิดความเป็นศิริมงคลแก่ชีวิต การเคารพผู้อาวุโส การได้รับพรจากพระสงฆ์และผู้สูงอายุ ผู้เฒ่า ผู้แก่ จัดโดยเทศบาลตำบลศรีเตี้ย กิจกรรมในงานประกวดร้องเพลงลูกทุ่งผู้สูงอายุ ตีก๋อฆ้องชิง และเป

^{๗๐} สัมภาษณ์นายอุทัย กันธิวงศ์, บ้านเลขที่ ๘๓ หมู่ ๕ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๗๑} สัมภาษณ์นายผจญ โคตรวงศ์, บ้านเลขที่ ๑๓๐ หมู่ ๒ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑.

ทองผู้สูงอายุ ขอพื้นเมือง ในช่วงเทศกาลปีใหม่เมือง (สงกรานต์) ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุคือการแสดงถึงการเคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่อันเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่สืบทอดมาช้านาน”^{๗๒}

๔.๒ รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ในการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลทางผู้นำในตำบลศรีเตี้ย ได้มีการรายงานผลการดำเนินงานประจำปีทุกปี เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบการดำเนินงานจากโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้บริหารได้นำเอางบประมาณไปพัฒนาในพื้นที่ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เฉพาะหน้า ในปีพ.ศ. ๒๕๕๓ ได้มีผลสรุปงบประมาณดำเนินการตามนโยบาย ด้านการบริหาร ด้านสังคม ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งมีความใกล้เคียงในการจัดสรรงบประมาณพัฒนานั้น แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาตำบลศรีเตี้ยนั้น ต้องมีการบริหารจัดการองค์การให้มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน อาคารสถานที่ เพื่อรองรับการให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น การดูแลเอาใจใส่สังคมอย่างใกล้ชิดพร้อมเป็นที่พึ่งและแก้ไขปัญหาให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีครอบครัวและชุมชนที่อบอุ่นเข้มแข็งเพื่อเป็นเกราะป้องกันภัยคุกคามต่างๆ จากสังคมภายนอก เช่น ยาเสพติด อาชญากรรม เป็นต้น การให้ความสำคัญด้านการศึกษาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงอยู่ของสังคมเพราะความรู้ทำให้คนพัฒนาตนเองและบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีชาติภูมิ ศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญเพื่อหล่อหลอมให้คนในท้องถิ่นรู้ถึงรากเหง้าและความเป็นมาของตนเอง รู้สิทธิรักและเชิดชูท้องถิ่นของตนเอง และการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานซึ่งเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำอุปโภคบริโภคเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย การดำเนินงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้จากจำนวนโครงการและลักษณะของกิจกรรมตามรายละเอียดของเอกสารข้างต้นล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชนเพียงแต่ใช้งบประมาณน้อยเพราะดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายด้านวัสดุอุปกรณ์ บุคลากร เป็นต้น บางโครงการไม่ใช้งบประมาณแต่สามารถทำให้ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข^{๗๓}

^{๗๒} สัมภาษณ์นายณพรัตน์ สิทธิกัน, บ้านเลขที่ ๑๕๑ หมู่ ๕ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๗๓} เทศบาลตำบลศรีเตี้ย, รายงานผลการปฏิบัติงานของเทศบาลตำบลศรีเตี้ยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๓, (ลำพูน: เทศบาลตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๒๕๕๓).

การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย จำแนกตามหลักพุทธธรรมสอดคล้องกันโดยส่วนใหญ่ คือ หลักอิทธิบาท ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความโปร่งใส สามารถนำไปเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำได้

๑) หลักธรรมาภิบาลที่ควรประกอบไปด้วย อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ ทศพิธราชธรรม ๑๐ และความมีเมตตาธรรม คุณธรรม ศรัทธา การมีสติและลดทิฐิ

๒) วิธีการบริหารท้องถิ่น ในการพัฒนาดิน ควรใช้หลักไตรสิกขา สัปปุริสธรรม ๗ อัตตสัมมาปณิธิ สติสัมปชัญญะ การสร้างคุณธรรม ศรัทธา ความซื่อสัตย์และตนยอมเป็นที่พึ่งแห่งตนในการพัฒนาคนควรใช้หลัก สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหารธรรม ความอดุสาหะ มานะเพียรพยายาม การสนับสนุนบุคลากรในการศึกษา และการพัฒนางานควรใช้หลัก ทิฏฐธัมมิกตลประโยชน์ ๔ อิทธิบาท ๔ ทศพิธราชธรรม การตรวจสอบและติดตามงานทุกระยะ

๓) ยุทธศาสตร์การบริหารท้องถิ่น ควรประกอบไปด้วย ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อองค์กร มีการประชุมสัมมนา พัฒนาความตั้งใจในการทำงาน ความมีคุณธรรม โปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความโปร่งใส ความคุ้มค่าและร่วมใจทำงาน

๔) รูปแบบการใช้หลักธรรม ในการบริหารท้องถิ่น ควรประกอบไปด้วยหลักทศพิธราชธรรม ๑๐ สังฆะ ทมะ ขันติ จาคะ มีการตรวจสอบการทำงาน มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดุสาหะ มานะเพียรพยายาม และกระบวนการสัมมนา ผูกอบรม

๕) เป้าหมายการบริหารท้องถิ่น ควรทำความเข้าใจในการทำงาน พัฒนาตัวบุคคลทุกระดับในท้องถิ่นให้ยอมรับความเปลี่ยนแปลง มีส่วนร่วม มีคุณธรรม มีขันติ มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง เสียสละ ธรรมะ จาคะ อริยสัจ ๔ มีความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรมและตั้งมั่นในคุณธรรม

รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน จะเกิดขึ้นได้จะต้องประกอบไปด้วย รูปแบบและกระบวนการ ๔ ประการ ดังนี้ ๑) การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารท้องถิ่น ๒) การบูรณาการหลักการบริหารท้องถิ่น ๓) การกำหนดวิธีการบริหารท้องถิ่น และ ๔) การกำหนดลักษณะการบริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ปรากฏรายละเอียด ดังนี้

๑) การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารท้องถิ่น จะต้องมีการปลูกฝังค่านิยม ที่พึงประสงค์ แก่ตัวบุคคล ประกอบไปด้วยตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านให้มีคุณธรรม มีความเสียสละ มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบ มีความเข้าใจ ในบทบาท อำนาจหน้าที่ของตน ของท้องถิ่น และระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๒) การบูรณาการหลักการบริหารท้องถิ่น โดยการนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนา ได้แก่ อิทธิบาท ๔ สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ สปัจริยธรรม ๗ และหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาล ในเรื่องความมีคุณธรรม ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์สุจริต ความคุ้มค่า การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบมาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อกำหนดค่านิยมที่พึงประสงค์ขององค์กร

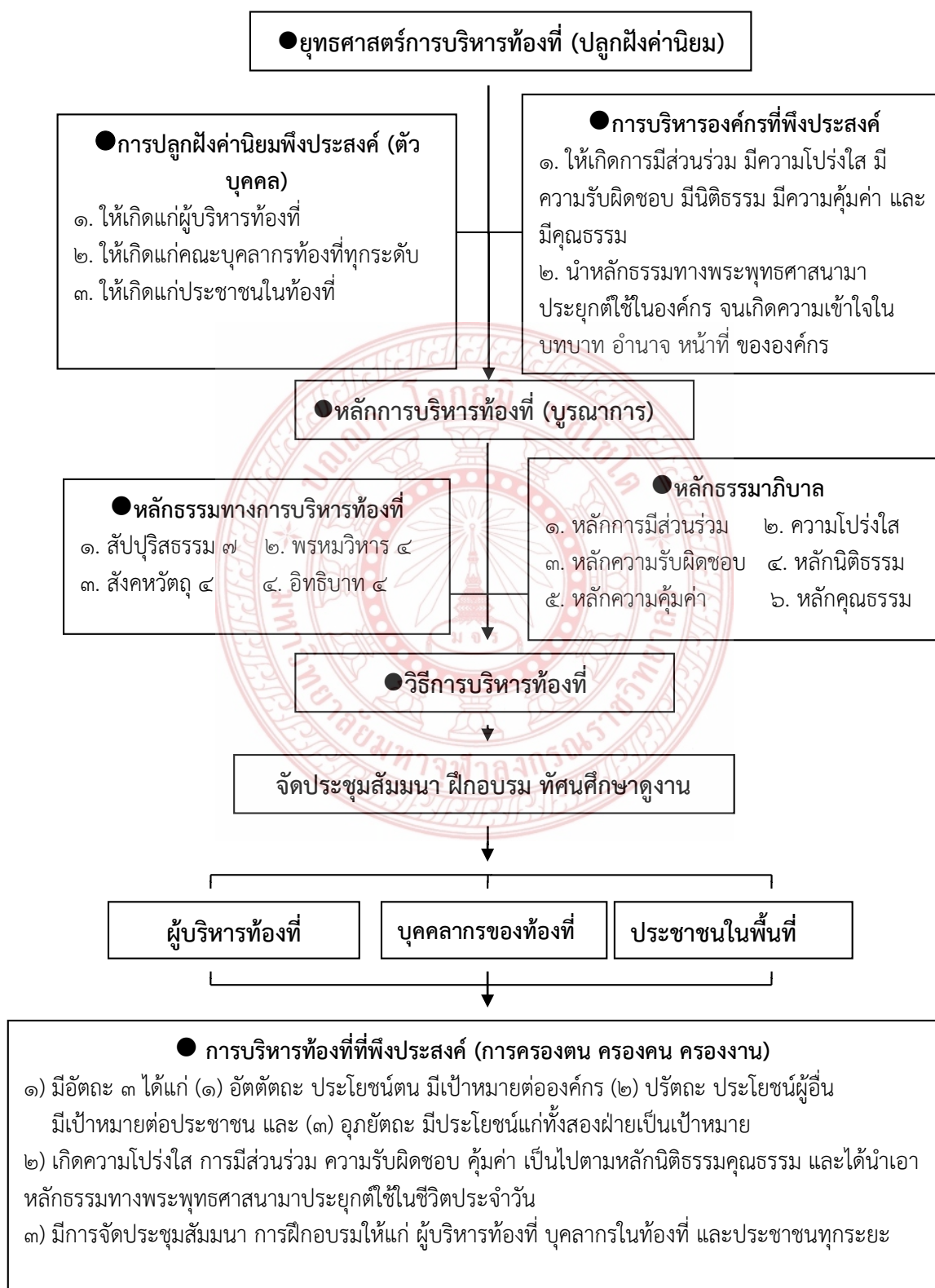
๓) การกำหนดวิธีการบริหารท้องถิ่น โดยการสมมนาฝึกอบรมแก่ตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในการพัฒนาดิน ให้มีหลักธรรมในตนเอง เช่น มีพรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ สังคหวัตถุ ๔ ความซื่อสัตย์สุจริต สปัจริยธรรม ๗ คุณธรรม พัฒนาคณะให้มีความเป็นผู้นำ มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ มีอิทธิบาท ๔ มีสปัจริยธรรม ๗ โดยการสมมนา ฝึกอบรม และการพัฒนาองค์กร ให้มีความโปร่งใส มีส่วนร่วม มีความคุ้มค่า รับผิดชอบ โดยการให้หน่วยงานอื่น ทำหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบ ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานขององค์กร ด้วยการสะท้อน ปัญหาความต้องการ แนวทางการแก้ไขปัญหาให้องค์กรได้รับทราบ ได้ดำเนินการแก้ไข แจ้งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบ เมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว อย่างทั่วถึงและเปิดเผย

๔) ลักษณะการบริหารที่พึงประสงค์ เกิดจากการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารท้องถิ่น มีการนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาและหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาล นำมาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อกำหนดทิศทาง นโยบายและพัฒนาด้วยการสมมนาฝึกอบรมแก่ตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน พัฒนาการให้เกิดลักษณะที่พึงประสงค์ต่อการครองตน ครองคน ครองงาน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อประโยชน์ตน (องค์กร) ประโยชน์ผู้อื่น (ประชาชน) และมีประโยชน์ แก่ทั้งสองฝ่าย ด้วยการมีส่วนร่วม ให้เกิดความคุ้มค่า มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีการประชุมสมมนา ฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคคลากรทุกฝ่าย เป็นประจำ รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนที่พึงประสงค์ จึงมียุทธศาสตร์ หลักการบริหาร วิธีการบริหารยึดหยุ่นกับบริบทและสถานการณ์ ในตำบลศรีเตี้ยได้

นายวิโรจน์ จินาการณ์ กล่าวว่า “การเสริมสร้างธรรมาภิบาล ควรปฏิบัติ ยึดถือ การนำแผนพัฒนาหมู่บ้านชุมชน นำมาใช้เพื่อเป็นการพัฒนาตามความต้องการของชุมชน ที่ผ่านมามีประชาคมด้านแผนชุมชนมาแล้ว เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน รับฟังความคิดเห็นมาปรับใช้ในการบริหารในระดับตำบลต่อไป”^{๗๔}

^{๗๔} สัมภาษณ์นายวิโรจน์ จินาการณ์, บ้านเลขที่ ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน , ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑.

แผนภูมิที่ ๑ รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตย
ของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย

๔.๓ วิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

ปัจจุบันโลกได้เปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นโลกาภิวัตน์เพราะอิทธิพลของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผลักดันให้กลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ นิยมเศรษฐกิจแบบเสรี และเกิดกระแสประชาธิปไตยอย่างรุนแรง ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้หลายประเทศจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในส่วนของเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อคงสถานภาพของการพัฒนาประเทศของตน ดังนั้นการบริหารซึ่งถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ จึงมีอาจมองข้ามต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ และจำเป็นต้องมีการปรับตัว เนื่องจากระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพย่อมนำไปสู่การพัฒนา การพัฒนานั้นผู้บริหารต้องมีหลักการสำคัญ ไม่จะเป็นองค์กรในระดับไหน ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค หรือระดับประเทศ ผู้บริหารจะต้องมีธรรมาภิบาล (Good Governance)

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารจัดการที่มี ๒ นัยสำคัญ คือ นัยแรก เป็นความหมายถึงการบริหารหรือการจัดการที่ดีขององค์การภาครัฐหรือภาคอื่นๆ ของสังคม ส่วนนัยที่สอง เป็นความหมายที่แสดงถึงหลักการในการบริหารจัดการภาครัฐหรือภาคอื่นๆ ของสังคม ที่ต้องมีหลักในดำเนินงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยในที่นี้ ผู้วิจัยยึดถือตามหลักธรรมาภิบาลของตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ ประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล หมายถึง การจัดทำโครงสร้างและกระบวนการ (Structure and process) ที่จะนำไปสู่เป้าหมาย (Objective) ของธรรมาภิบาล

การประยุกต์หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานในชุมชนมี ๓ ลักษณะ คือ

๑. การเสริมสร้างคุณค่าและจิตสำนึกของคนในชุมชน ให้เกิดความตระหนักและเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเอง เนื่องจากคุณค่าและจิตสำนึกเป็นแกนกลาง หรือจิตวิญญาณของชุมชนที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา

๒. เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนในระดับวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อรู้เท่าทันสภาพการเปลี่ยนแปลง จากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์การทำงาน การสะท้อนความคิดและอภิปราย การหาข้อสรุปการดำเนินงานร่วมกัน และการทดลองประยุกต์ใช้องค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง

๓. การบริหารจัดการที่ดีโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ๖ หลัก คือ ๑) หลักนิติธรรม มุ่งเน้นการกำหนดกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน และการดำเนินงานเพื่อความผาสุกของชุมชน ๒) หลักคุณธรรม คือ การอยู่ร่วมกันด้วยความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความเห็นอกเห็นใจ ๓) หลักความโปร่งใส และไว้วางใจกัน ๔) หลักการมีส่วนร่วม คือการร่วมกันคิด วางแผน ร่วมเรียนรู้ ร่วมพัฒนา และร่วมรับผลประโยชน์ ๕) หลักความรับผิดชอบต่อสังคม คือการมุ่งเน้นการทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ๖) หลักความ

คุณค่า ทั้งในส่วน ของคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ การยึดหลักธรรมาภิบาลย่อมส่งผลให้การ บริหารงานมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการทำงานอย่างยิ่ง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงการทำงานของผู้นำในการยึด หลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการทำงานและบริหารงานท้องที่ท้องถิ่นเป็นไปตามหลักการด้าน ประชาธิปไตยการยึดเสียงข้างมาก คือเสียงส่วนใหญ่ เสียงประชาชนมาเป็นแนวทางในการวาง นโยบายในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง อยู่ดีมีสุข มีความเสมอภาคทุกภาคส่วนของการ ทำงาน มีผลดังต่อไปนี้

๑) ด้านหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม เป็นหลักที่ประกอบไปด้วย การมีระเบียบ ข้อบังคับชัดเจน เป็นธรรมและไม่ เลือกปฏิบัติ มีการตรวจสอบจากภายนอกและองค์กรท้องถิ่นตลอดเวลา พระธรรมปิฎก กล่าวใน หนังสือเรื่อง “นิติศาสตร์แนวพุทธ” ความตอนหนึ่งกล่าวว่า “เราจะเอากฎหมายมาบังคับให้คนมีศีล ๕ ยังไม่ถูก แต่ทำอย่างไรจะเอากฎหมายมาช่วยให้คนพัฒนาตนให้มีศีล ๕” และกล่าวว่า “กรรมมี ๒ แบบ คือ ๑.กรรมในธรรมที่เป็นกฎธรรมชาติ ๒.กรรมในวินัยที่พระพุทธองค์บัญญัติขึ้น หรือกฎหมาย ในทางโลก” กฎหมายโดยทั่วไปทั้งทางแพ่งและอาญาชั้นพื้นฐานมีสาระสำคัญเพื่อดำรงรักษาศีล ๕ แต่ การที่สังคมจะก้าวไปสู่จุดหมายแห่งการพัฒนาที่ถูกต้องดีงาม จะต้องให้คนพัฒนาขึ้นไปเหนือกว่าศีล ๕ อันควรจะเป็นสาระและเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายและการปกครอง^{๗๕}

ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย มีการบริหารงาน โดยยึดถือตามระเบียบเป็นเกณฑ์ถูกต้อง เป็นธรรมตามกำหนด และปฏิบัติตามกฎหมายที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัดโดยคำนึงถึง สิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรม ตรงตามแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติ และเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ โดย ใช้หลักนิติธรรม มีการบริหารงาน การเงินและทรัพยากร เป็นไปตามระเบียบราชการ การตัดสินใจ เรื่องสำคัญโดยใช้ฉันทามติ (ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและระเบียบปฏิบัติ) โดยให้ถือปฏิบัติทุกคนเท่าเทียม กัน การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย ได้มีการรายงานผลการทำงาน ประจำปีทุกปี เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบการดำเนินงานจากโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้บริหารได้ ส่งเสริมจัดสรรงบประมาณลงไปพัฒนาในพื้นที่ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และแก้ไข ปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ของประชาชน

นายสนั่น กันตุน ได้กล่าวว่า “เทศบาลตำบลศรีเตี้ยได้มีผลสรุปงบประมาณดำเนินการ ตามนโยบาย ด้านการบริหาร ด้านสังคม ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และด้าน

^{๗๕} พระธรรมปิฎก, นิติศาสตร์แนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๔๔).

โครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งมีความใกล้เคียงในการจัดสรรงบประมาณพัฒนานั้น ได้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาตำบลศรีเตี้ย ได้มีการบริหารจัดการองค์กรให้มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงาน อาคารสถานที่ เพื่อรองรับการให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น การดูแลเอาใจใส่สังคมอย่างใกล้ชิดพร้อมเป็นที่พึ่งและแก้ไขปัญหาให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีครอบครัวและชุมชนที่อบอุ่นเข้มแข็งเพื่อเป็นเกราะป้องกันภัยคุกคามต่างๆ จากสังคมภายนอก เช่น ยาเสพติด อาชญากรรม เป็นต้น การให้ความสำคัญด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงอยู่ของสังคมเพราะความรู้ทำให้คนพัฒนาตนเองและบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีชาติภูมิ ศาสนาและประเพณี วัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญเพื่อหล่อหลอมให้คนในท้องถิ่นรู้ถึงรากเหง้าและความเป็นมาของตนเอง รู้สึกรักและเชิดชูท้องถิ่นของตนเอง” ^{๗๖}

จากการสัมภาษณ์นายไชยณรงค์ วงศ์ชมพู อดีตเลขาธิการนายกเทศมนตรีตำบลศรีเตี้ย กล่าวว่า “นโยบายด้านการบริหารที่วางไว้ก่อนมารับตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่นกำหนดว่า ๑) จะสร้างความสามัคคี ความสามัคคี ความปรองดอง และส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ๒) จะส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินนโยบายของรัฐบาล และนโยบายจังหวัด เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ๓) จะบริหารจัดการองค์กร เทศบาลตำบลศรีเตี้ยด้วยความโปร่งใส โดยใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อที่จะให้ประชาชนที่ได้มาติดต่อกันได้รับความพึงพอใจ สะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง ๔) จะประสานองค์กรและท้องถิ่นอื่น โดยบูรณาการร่วมกัน ให้เป็นองค์กรธรรมาภิบาล ๕) จะพัฒนาบุคลากรของเทศบาลตำบลศรีเตี้ยให้เป็นบริการสังคม มีความรู้ความก้าวหน้าในวิทยาการ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๖) จะปรับปรุงกระบวนการเสริมระบบเพื่อเสริมสร้างความพร้อมขององค์กรเทศบาลตำบลศรีเตี้ย ให้เป็นหน่วยงานบริการสังคมที่ดีและมีมาตรฐานทางการบริการ ๗) จะส่งเสริมสนับสนุนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและการทำประชาพิจารณ์ ๘) จะสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างระบบคุณธรรม จริยธรรมทางการเมือง และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะนโยบายการบริหารจัดการที่ดี ๙) จะสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน ส่งเสริมกลุ่มองค์กรที่ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาให้กับชุมชน เน้นให้ชุมชน สังคม มีการเฝ้าระวัง การตรวจสอบและติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานทางด้านการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลศรีเตี้ยทุกระดับ” ^{๗๗}

^{๗๖} สัมภาษณ์นายสนั่น กันตุน, บ้านเลขที่ ๑๓๙ หมู่ ๕ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์นายไชยณรงค์ วงศ์ชมพู, อดีตเลขาธิการนายกเทศมนตรีตำบลศรีเตี้ย, บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ ๑ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑.

นางนภา เตจ๊ะศรี ได้กล่าวว่า “กฎของหมู่บ้าน ระเบียบการของหมู่บ้านจะต้องผ่านการประชาคมเท่านั้นที่จะผ่านในการดำเนินการตามโครงการประชาคม อาทิเช่น โครงการไทยนิยมยั่งยืน และเวทีประชาคมเอามาพัฒนาหมู่บ้านอย่างมีแบบแผน”^{๗๘}

๒) ด้านหลักคุณธรรม

หลักคุณธรรมผู้นำตำบลศรีเตี้ยจะน้อมนำมาปฏิบัติ โดยดำเนินงานอย่างสุจริต ถูกต้อง ดีงาม บนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรม ภายใต้กฎระเบียบของสังคม การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้เป็นคนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ วิจิต ธารมย์ กล่าวในหนังสือเรื่อง “นับตั้งแต่โสเครตีส” ว่าโสเครตีสกล่าวไว้ว่า “รัฐบุรุษเหล่านี้จะสอนให้ประชาชนมีคุณธรรมได้อย่างไร ในเมื่อพวกเขาขาดความรู้เรื่องคุณธรรม” ส่วนเพลโตกล่าวว่า “คุณธรรมคือความรู้” ศตวรรษที่สี่และที่ห้าก่อนคริสต์ศักราชชาวเอเธนส์มีการโต้แย้งกันในเรื่องที่ว่า “คุณธรรมสามารถสอนได้หรือไม่” และ “คุณธรรมคืออะไร” โสเครตีสประกาศตัวเองเสมอว่า “เขาไม่เคยสอนคุณธรรมและไม่รู้ด้วยว่า คุณธรรมคืออะไร สามารถสอนได้หรือไม่ได้” และกล่าวต่อไปว่า “มนุษย์มีหน้าที่ที่จะต้องปรับปรุงมาตรฐานหรือแบบฉบับของสังคมให้ดียิ่งขึ้นให้เหมาะสมกับกาลสมัย”^{๗๙}

ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย มีการบริหารงานทรัพยากร งานบุคคล ภาระงานและงบประมาณ ตามความรับผิดชอบ โดยยึดการมีส่วนร่วมเป็นหลัก มีการบริหารจัดการทรัพยากร ต้นทุนและงบประมาณ ที่เหมาะสม มีการจัดทำกระบวนการปฏิบัติงานอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ มีการกำหนดขั้นตอนระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวกับผลกระทบของบุคลากร โดยถือปฏิบัติโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน นายประถม เตจ๊ะศรี ได้ให้ข้อมูลว่า “หลักคุณธรรมที่สำคัญจะต้องเป็นผู้มีศีล ๕ ชุมชนหมู่บ้าน ต้องไม่รับสินบน คอร์รัปชั่น หลักเวียนหนทางที่มีการผิดศีลธรรม พัฒนาให้มีจิตสำนึก มีคุณธรรมมีศีลธรรมประจำใจ”

จากการสัมภาษณ์นายชุมพล มุลย่อง สมาชิกสภาเทศบาลตำบลศรีเตี้ย เขต ๒ ว่านโยบายการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมได้กำหนดไว้ดังนี้ ๑ ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนากระบวนการ

^{๗๘} สัมภาษณ์นางนภา เตจ๊ะศรี, บ้านเลขที่ ๒/๑ หมู่ ๔ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๗๙} วิจิต ธารมย์, นับตั้งแต่โสเครตีส, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้ง, ๒๕๓๗).

ทางการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ทักษะและทางวิชาการของบุคลากร รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาอย่างเต็มที่ ๒ ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน สนับสนุนการจัดหลักสูตร การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โครงการอาหารกลางวัน อาหารนมทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาและร่วมกับองค์กรท้องถิ่นใกล้เคียง ๓ จะสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นให้ยั่งยืน ๔ จะพัฒนาปรับปรุงและจัดตั้งศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนของเทศบาลตำบลศรีเตี้ย ๕ จะส่งเสริมสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดนตรีพื้นฐาน ๖ จะส่งเสริมสนับสนุนการกีฬาและนันทนาการ^{๘๐}

๓) ด้านหลักความโปร่งใส

หลักความโปร่งใส โดยในการบริหารกิจการต่างๆ สามารถเปิดเผยให้สาธารณะตรวจสอบได้มีประชาชนร่วมเป็นกรรมการและตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้าง ไซยวัฒน์ คำชู และคณะกล่าวในหนังสือเรื่อง “การบริหารการปกครอง ที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม ธรรมาภิบาล (Good Governance)” ว่าในสหราชอาณาจักรมีการจัดตั้ง คณะกรรมการกำกับการใช้ชีวิตขณะดำรงตำแหน่งสาธารณะ (Committee on Standards in Public Life) เพื่อตอบสนองต่อความกังวลใจของทุกคน เรื่องจริยธรรม มาตรฐานความประพฤติจำเป็นต้องได้รับความสำคัญในอันดับต้นๆ ได้เสนอหลักการสำหรับเป็นเครื่องกำกับการใช้ชีวิตขณะดำรงตำแหน่ง ๖ ข้อ คือ การไม่เห็นแก่ตัว การยึดมั่นในหลักการ ความรับผิดชอบพร้อมที่จะให้สาธารณะตรวจสอบ ความซื่อสัตย์ และความเป็นผู้นำ^{๘๑}

ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย มีการบริหารงานเป็นไปด้วยความชัดเจนและโปร่งใส ยึดถือตามระเบียบเป็นเกณฑ์ สามารถตรวจสอบได้ มีการบริหารจัดการด้านงบประมาณเป็นไปอย่างมีระเบียบ กฎเกณฑ์ มีวิธีการประเมินผลงานของบุคลากรที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเป็นองค์ประกอบในการพิจารณา และมีการประกาศแจ้งข่าวสารให้สาธารณชนรับทราบโดยทั่วกัน

การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานซึ่งเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำอุปโภคบริโภคเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย การดำเนินงานด้าน

^{๘๐} สัมภาษณ์นายชุมพล มุลย่อง, สมาชิกสภาเทศบาลตำบลศรีเตี้ย เขต ๒, บ้านเลขที่ ๘๙ หมู่ ๙ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๘๑} ไซยวัฒน์ คำชู และคณะ, การบริหารการปกครอง ที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม ธรรมาภิบาล (Good Governance), (กรุงเทพมหานคร: น้ำฝน , ๒๕๕๕).

การพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้จากจำนวนโครงการและลักษณะของกิจกรรมตามรายละเอียดของเอกสารข้างต้นล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชนเพียงแต่ใช้งบประมาณน้อยเพราะดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายด้านวัสดุอุปกรณ์ บุคลากร เป็นต้น บางโครงการไม่ใช้งบประมาณแต่สามารถทำให้ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

นายทัญญู ปันศรี เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลศรีเตี้ย กล่าวว่า จากการดำเนินโครงการกิจกรรมของเทศบาล ๑) มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการ กิจกรรม ๒) มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับข้อมูลของโครงการ กิจกรรม ๓) ผลการดำเนินโครงการ กิจกรรมนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชน ๔) การดำเนินงานเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด ๕) มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในโครงการ กิจกรรม ๖) มีการรายงานผลการดำเนินงานเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด ๗) มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบการดำเนินโครงการ กิจกรรม^{๔๒}

นายนิรันดร์ ปันหน่อ กล่าวว่า “หลักแห่งการโปร่งใส คือ การคัดเลือก การเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย จะต้องมีการหย่อนบัตร เข้าคูหาเพื่อการกาบบาท ตามเวลาที่กำหนด ทุกคนต้องช่วยกันรักษาประชาธิปไตยให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในชุมชน^{๔๓}”

๔) ด้านการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและ เสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหา ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเลือกผู้บริหารและผู้นำที่นิติบัญญัติ การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองในท้องถิ่นของประชาชนนั้น อาจทำได้หลายระดับแล้วแต่ความสามารถและความสนใจของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นสำคัญ เช่น ประชาชนอาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมท้องถิ่นเฉพาะการไปใช้สิทธิเลือกตั้งตัวแทนของตนเองเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในส่วนตำแหน่งต่างๆขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น แต่บางคนอาจมีความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมใน

^{๔๒} สัมภาษณ์นายทัญญู ปันศรี เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลศรีเตี้ย , บ้านเลขที่ ๑๒๓ หมู่ ๖ ตำบล ศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์นายนิรันดร์ ปันหน่อ บ้านเลขที่ ๕๑ หมู่ ๔ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑

กิจกรรมการปกครองของท้องถิ่นมากกว่านั้นถึงขั้นสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชน เพื่อให้ได้มีโอกาสเข้ามามีบทบาท เข้ามาดำเนินกิจกรรมอันเป็นหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยตนเองก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ผ่านมามักเป็นแบบประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน คือ การเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่แทนตน (Representative Democracy) และต่อมาเริ่มมีความนิยมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ซึ่งมีลักษณะสำคัญตรงที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นในการให้ความคิดเห็นกันต่างๆ นานา และมีแนวโน้มว่าการจะตัดสินใจใดๆ มักมีลักษณะฉันทามติที่คนเกือบทั้งหมดเห็นพ้องต้องกัน มากกว่าการลงคะแนนเสียงชี้ขาด^{๔๔}

ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย มีการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง และวางแผนงานการดำเนินการของหน่วยงานในการบริหารจัดการ โดยยึดหลักเป้าหมายของหน่วยงานเป็นหลัก มีกระบวนการสรรหาหรือเลือกสรร โดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีส่วนร่วมในการพิจารณาและเห็นชอบในขั้นตอนหรือกระบวนการปฏิบัติงาน ภายใต้กรอบของคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ และให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมินผลของการปฏิบัติงาน มีโครงสร้างของหน่วยงานที่ชัดเจนซึ่งเชื่อมต่อกันในการปฏิบัติงานตามสายการบังคับบัญชา มีการมอบอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานอย่างเหมาะสมและคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

จากการสัมภาษณ์นายชัยวัฒน์ นันทะขว้าง อดีตที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลศรีเตี้ย กล่าวว่า ในการแถลงนโยบายก่อนรับตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่น ให้คำมั่นว่าจะเน้นการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลศรีเตี้ย จำนวน ๙ หมู่บ้าน มีพื้นที่ประมาณ ๓๖.๑๗๖ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๒๒,๓๕๐ ไร่ ตลอดจนการดำเนินการอื่นๆ ตามนโยบายที่ได้แถลงต่อสภาแห่งนี้ ตามแผนปฏิบัติการ และนโยบายที่ได้แถลงต่อสภาดังกล่าว จะสัมฤทธิ์ผลลงได้ก็ด้วยความเข้าใจ และความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้แทนประชาชนในนามผู้บริหารท้องถิ่นแห่งนี้ จะก่อให้เกิดความร่วมมือสนับสนุนจากทุกฝ่าย และเชื่อมั่นว่าจะได้รับความร่วมมือจากองค์กรต่างๆ ในชุมชน โดยมุ่งเน้นให้ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่

^{๔๔} ชัยวัฒน์ รัฐจร, “ความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนอำเภอเมืองชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๒, หน้า ๓๓.

ได้รับมาตรฐานตามหลักธรรมาภิบาล เป็นเมืองน่าอยู่ เชี่ยวสะอาด ประชาชนมีความสุขกายและสุขใจตลอดไป^{๘๕}

นายชัยพร หลวยสุข กล่าวว่า “ต้องมีการประชุมและจัดเวทีประชาคมให้แก่คนในชุมชนในหมู่บ้าน เพื่อจะได้นำสิ่งที่ราษฎรประสบปัญหา ให้เข้ามามีส่วนร่วมเสนอในสิ่งที่เป็นความต้องการของประชาชน และมีกระบวนการลงมติประชาคมให้กับโครงการตามที่เสนอไว้ ซึ่งเป็นไปตามแผนชุมชนของหมู่บ้าน^{๘๖}

๕) ด้านความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ คือ การปฏิบัติงานเต็มความสามารถและรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน ด้านการบริการประชาชนควรยึดหลักว่า สะดวก รู้ข้อมูล ขั้นตอนการปฏิบัติรวดเร็วทราบระยะเวลาแล้วเสร็จ เป็นกันเอง ต้อนรับดี ยิ้มแย้ม คุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำ มี ๔ มิติ คือ ประสิทธิภาพในการทำงาน ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อการทำงาน ผู้นำต้องแก้ไขปัญหาทุกข์สุขของประชาชนทุกระดับต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมประจำใจอยู่เสมอ^{๘๗}

นายประพันธ์ ดู่ดง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗ ตำบลศรีเตี้ย กล่าวว่า การเมืองภาคพลเมือง เป็นการเมืองหรือสถานการณ์ที่ประชาชนได้รับสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยกิจกรรมใดทางนโยบายที่อาจเกิดผลกระทบต่อประชาชนประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรก และประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆทางการเมืองได้ด้วยตนเอง^{๘๘}

^{๘๕} สัมภาษณ์นายชัยวัฒน์ นันทะขำ, อดีตที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลศรีเตี้ย, บ้านเลขที่ ๗๖ หมู่ ๑ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๘๖} สัมภาษณ์นายชัยพร หลวยสุข, บ้านเลขที่ ๓๗/๕ หมู่ ๔ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๘๗} มนูพันธ์ ชลาชนเดชะ, “คุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐).

^{๘๘} สัมภาษณ์นายประพันธ์ ดู่ดง, บ้านเลขที่ ๕๐ หมู่ ๗ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย มีการบริหารงานตามเป้าหมาย และแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่นที่กำหนดไว้ มีการประเมินผล และติดตามการดำเนินงานอย่างมีความรับผิดชอบ มีการบริหารทรัพยากร บุคคล ภาระงานและงบประมาณ ตามความรับผิดชอบ โดยยึดการมีส่วนร่วมเป็นหลัก มีแผนการดำเนินการ หรือขั้นตอนที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและคาดหวังความสำเร็จได้ มีการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

๖) ด้านหลักความคุ้มค่า

หลักความคุ้มค่า จะเน้นในการบริหารจัดการต้องใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์คุ้มค่าแก่ส่วนรวม การบริหารจัดการ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่รู้คุณค่าของทรัพยากรของชาติ และบริหารงานด้วยความประหยัดมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐ ซึ่งต้องให้บริการที่มีคุณภาพแก่ประชาชน ในระดับองค์กร ผู้บริหารต้องทบทวนงานในความรับผิดชอบทั้งหมด เพื่อพิจารณาถ่ายโอนงานที่ภาครัฐกิจเอกชนหรือภาคประชาชน ทำให้มีประสิทธิภาพสูงกว่าออกไปเลือกนำเทคโนโลยีมาใช้ พัฒนาความสามารถของเจ้าหน้าที่ของรัฐ อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง อานันท์ ปันยารชุน^{๘๘} กล่าวใน สังคมโปร่งใสไร้ทุจริต ว่า ธรรมาภิบาล เป็นผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรม ซึ่งบุคคลและสถาบันทั่วไป ภาครัฐและเอกชน มีผลประโยชน์ร่วมกันได้กระทำลงไปหลายทาง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกันได้

นายอินสอน ไผ่นันตา ได้กล่าวว่า “ด้านความคุ้มค่าตามหลักธรรมาภิบาลนั้นชุมชนควรนำงบประมาณส่วนราชการมาดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ใช้ทุนเงินกองกลางหมู่บ้านมาพัฒนา ก่อสร้างเสริมตามความต้องการประชาชนและเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ใช้แรงงานคนในชุมชนร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านโดยไม่คิดค่าตอบแทนทำด้วยใจเสียสละอย่างแท้จริง^{๘๙}”

นายวุฒิ ใจจา ได้ให้ข้อมูลในฐานะผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับการนำหลักธรรมาภิบาลมาส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในชุมชนว่า “ด้านหลักนิติธรรม ได้ปฏิบัติตามกฎหมายต่างๆ เพื่อการประนีประนอมในการอยู่ร่วมกันในสังคมหมู่บ้าน ด้านหลักคุณธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขทุกคนมีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ใจ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ด้านหลักความโปร่งใส การ

^{๘๘} อานันท์ ปันยารชุน, สังคมโปร่งใสไร้ทุจริต, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๒๘.

^{๘๙} สัมภาษณ์นายอินสอน ไผ่นันตา, บ้านเลขที่ ๒๕/๑ หมู่ ๕ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

ทำงานในทุกๆ ด้าน มีความถูกต้อง เป็นไปด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ด้านการมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ทุกคนในการมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม ให้มีจิตสำนึกรักชุมชน ร่วมกันแก้ไขปัญหาทุกเรื่อง ด้านความรับผิดชอบ หากเกิดข้อผิดพลาดในกิจกรรมหรือเรื่องราวใดๆ ให้ทุกคนยอมรับและแก้ปัญหาพร้อมกันทุกๆ ครั้ง ด้านหลักความคุ้มค่า กำหนดให้ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การบริหารงบประมาณอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล”^{๙๑}

นายสุพล อุประ ผู้ใหญ่บ้านหลายแก้ว กล่าวว่า “การสร้างเครือข่ายการเมืองภาคประชาชน คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชน ให้กับชุมชน และกลุ่มคนที่หลากหลาย ทำให้เป็นกลุ่มองค์กรที่มีคุณภาพ และมีพลังเข้มแข็งเพียงพอที่จะไปต่อกรกับพรรคการเมือง หรืออำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่จะมาแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ และผลประโยชน์ของประชาชนไป รวมทั้งการตรวจสอบควบคุมนักเลือกตั้งอย่างเป็นกระบวนการตั้งแต่การสมัคร การหาเสียง และรวมทั้งเมื่อได้ตำแหน่งทางการเมืองทั้งในระดับประเทศและ ท้องถิ่น ก็เสนอให้มีการออกนโยบาย หรือกฎหมายให้อยู่ในแนวทาง และทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศ”^{๙๒}

ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย มีการกำหนดกระบวนการดำเนินงานที่ยึดถือประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก ไม่สิ้นเปลืองระยะทางและเวลา จนทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน ต้องมีความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ สร้างความเชื่อมั่นและคาดหวังความสำเร็จได้ มีการกำหนดแผนปฏิบัติงานตามความสำคัญเร่งด่วนในการพัฒนา และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ดำเนินงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม

นายสุพจน์ กันทะวงศ์ กล่าวว่า “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยในตำบลศรีเตี้ย ทุกองค์กรชุมชน ทุกหน่วยงานต่างๆ ต้องร่วมมือร่วมใจ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไปพร้อมๆ กัน ไม่ว่า บ้าน วัด โรงเรียน เราจะต้องเสริมสร้างไปด้วยกันถึงได้ประโยชน์อันสูงสุดให้เกิดประชาชนทุกๆ คน”^{๙๓}

^{๙๑} สัมภาษณ์นายวุฒิ ใจจา, บ้านเลขที่ ๑๑๘ หมู่ ๗ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๙๒} สัมภาษณ์นายสุพล อุประ, ผู้ใหญ่บ้านหลายแก้ว บ้านเลขที่ ๑๗๘ หมู่ ๑ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๙๓} สัมภาษณ์นายสุพจน์ กันทะวงศ์, บ้านเลขที่ ๑๐๑ หมู่ ๕ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑

๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ทำให้ทราบถึงระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย ซึ่งนำไปสู่แนวทางในกระบวนการการบริหารงานของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นกรอบในการวางแผนงาน และพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินงาน ประสบผลสำเร็จเกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวมและต่อการทำงานขององค์กรเองซึ่งจะเห็นได้ว่า หลักธรรมาภิบาล มุ่งเน้นให้ทราบถึงปัจจุบันที่มีการทำงาน ที่มุ่งเน้นให้บุคลากรเกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความต้องการของประชาชนสูงสุด และเป็นการเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการบ้านเมือง ซึ่งการที่จะทำให้ หลักธรรมาภิบาลเกิดผลสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะนำมาปฏิบัติ เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน และต้องเร่งดำเนินการให้การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ประชาชนมากกว่านี้ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจถึงหลักธรรมาภิบาลมากยิ่งขึ้น

นางพลอยไพลิน เชื้อน ได้ให้ข้อมูลว่า “การส่งเสริมประชาธิปไตยชุมชนทำให้เกิดองค์ความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการร่วมกันแสดงความคิดเห็น และการรับฟังเสียงข้างมาก เคารพในกฎเกณฑ์ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานของทุกฝ่ายในชุมชน”^{๙๔}

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองของประเทศเป็นอย่างมาก โดยให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการเมืองของประเทศเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ โดยหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๑๐ สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน โดยมาตรา ๕๗ วรรค ๒ ได้กำหนดให้การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม การเงินค้ำประกันสิทธิ การวางแผนเมือง การกำหนดเขตในการใช้ประโยชน์ที่ดินและการออกกฎหมายที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียที่สำคัญของประชาชนให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

^{๙๔} สัมภาษณ์นางพลอยไพลิน เชื้อนล้อม. บ้านเลขที่ ๔ หมู่ ๗ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑.

การพัฒนาองค์การองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นกรอบในการวางแผนงาน มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการที่ต้องมีการดำเนินการที่สำคัญสอดคล้องกันในทุกด้าน เช่น การศึกษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญสถานะทางการเมือง มีปัจจัยในการส่งเสริมและขัดขวางการพัฒนาอยู่หลายประการ ทำให้การพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถเดินสู่เป้าหมายได้โดยราบรื่นได้ ปัจจัยสำคัญที่ขัดขวางการพัฒนาผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย คือ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ส่งเสริมในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย เช่น วัฒนธรรมการยอมรับ ความเชื่อทางศาสนา ค่านิยมและวิถีชีวิต เหล่านี้ล้วนเป็นจริยธรรม ในการสอนคนให้เป็นมนุษย์ และรู้ว่าประชาธิปไตยคือการให้เกียรติและเคารพผู้อื่น เคารพสิทธิของผู้อื่น และที่สำคัญต้องมีบทเรียนที่ส่งเสริมให้บุคคลทำความดี ยกย่องคนดีให้กำลังใจคนดี

นายพัฒนพงศ์ ศรีปิ่นตา กล่าวว่า “การส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชนทำให้เกิดความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยมากขึ้น เกิดความรู้ในด้านความโปร่งใสและทำงานอย่างสุจริต ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ การช่วยกันออกความคิดเห็นในหมู่บ้านได้มากยิ่งขึ้น^{๕๕}”

กล่าวได้ว่าประชาชนเองต้องสำรวจตนเองว่าวัฒนธรรมพฤติกรรมใดความเชื่อ ค่านิยม วิถีชีวิตที่เราจะสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับหลักการดำเนินวิถีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นพลเมือง อันจะได้ชื่อว่าเป็นกำลังของประเทศ ถ้าถามว่าพฤติกรรมใดที่ควรปรับเปลี่ยนเป็นอันดับแรก อันว่าเป็นวัฒนธรรมในครอบครัวโดยเริ่มจากตัวเองเป็นลำดับแรก “วัฒนธรรมประชาธิปไตย ต้องเริ่มจากตัวเราเอง” ประชาชนเมื่อมีความรู้ ความเข้าใจแล้วว่า วัฒนธรรมประชาธิปไตยที่หายไปจำเป็นจะต้องเติมเต็มโดยการเริ่มจากตัวเราเอง ครอบครัวและสังคม เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย ตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาล ต่อจากนี้ไปขอให้ประชาชนเตรียมตัวให้มีความพร้อมเสมอ เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสมเป็นธรรมต่อสังคมไทย

จากการศึกษาข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับกระบวนการหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธในวัฒนธรรมชุมชนของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูนทำให้เกิดองค์ความรู้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูนมีการนำหลัก

^{๕๕} สัมภาษณ์นายพัฒนพงศ์ ศรีปิ่นตา, บ้านเลขที่ ๒๙๙ หมู่ ๑ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

ธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการท้องถิ่น มีการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ทำให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นไปตามหลักการบริหารท้องถิ่นที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทุกกระบวนการ ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชนต่อไป แนวทางบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นต้นแบบใช้พุทธธรรมในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี จัดเป็น ๒ กลุ่ม ๔ หลักการ คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มธรรมาภิบาล ๖ หลักการ ประกอบด้วย ๑.หลักนิติธรรม (Rule of Law) ๒.หลักคุณธรรม (Ethic) ๓.หลักความโปร่งใส (Transparency) ๔.หลักการมีส่วนร่วม (Participation) ๕.หลักสำนึกรับผิดชอบ (Accountability) ๖.หลักความคุ้มค่า (Value for money) กลุ่มที่สองเป็นหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ๔ หลักการ ประกอบด้วย ๑.การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human resource development) ๒.องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ๓.การบริหารจัดการ (Management) ๔. เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information communication and technology)

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์อยู่ ๓ ประการ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำ ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยมีผลสรุปดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ วิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำ

วัฒนธรรมชุมชน คือ วัฒนธรรมของชาวบ้าน เป็นอิสระจากวัฒนธรรมชนชั้นกลางและชนชั้นสูง สัมพันธ์กับชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ฐานที่สำคัญของชุมชน คือ ความมีคุณธรรมและจริยธรรม แต่ขณะเดียวกันก็ยอมรับข้อเสนอว่าชุมชนไม่ควรยึดติดกับวัฒนธรรมชุมชนเพียงอย่างเดียว หากจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจารีตวิถีปฏิบัติเดิมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของยุคสมัย จารีตวิถีปฏิบัติหรือวัฒนธรรมของชุมชน ส่วนใหญ่มักจะยึดหลักตามศาสนา วิถีวัฒนธรรมตำบลศรีเตี้ยมีกระบวนการเริ่มนับตั้งแต่การสร้างข้อตกลงในชุมชนด้วยความเคารพอาวสุ สร้างความเสมอภาค การแบ่งหมวดหมู่บ้านต่างๆ การมีคณะกรรมการต่างๆ ช่วยกันดูแล ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในชุมชนตำบลศรีเตี้ย คือ ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ส่งเสริมในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย เช่น วัฒนธรรมการยอมรับ ความเชื่อทางศาสนา ค่านิยมและวิถีชีวิต เหล่านี้ล้วนเป็นจริยธรรม ในการสอนคนให้เป็นมนุษย์ และรู้ว่าประชาธิปไตยคือการให้เกิดิคารพผู้อื่น เคารพสิทธิของผู้อื่น และที่สำคัญต้องมีบทเรียนที่ส่งเสริมให้บุคคลทำความดี ยกย่องคนดีให้กำลังใจคนดี มีการสร้างเครือข่ายการเมืองภาคพลเมืองตำบลศรีเตี้ย คือ คณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนตำบลศรีเตี้ย คณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลศรีเตี้ย เป็นกลุ่มเป้าหมายจะสามารถเป็นแกนนำสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยการเมืองภาคพลเมืองสู่ประชาคมอาเซียน (Spirit of ASEAN) ได้เป็นอย่างดี โดยการสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยการเมืองภาคพลเมือง ให้มุ่งสู่การเสริมสร้างความตระหนักเกี่ยวกับอาเซียน Spirit of ASEAN การ

เผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับอาเซียน ให้เป็นเครือข่ายการเมืองภาคพลเมืองที่มีความเข้มแข็ง บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมอันหลากหลายของอาเซียน เวทีสร้างความเข้าใจโครงการ โดยการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการให้กับชาวบ้านในชุมชน หาแนวร่วมในการทำงาน อาทิเช่น ชาวบ้าน ครู ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น และองค์กรภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง มีการจัดเวทีพูดคุยชาวบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินงาน

๕.๑.๒ รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จำแนกตามหลักพุทธธรรมสอดคล้องกันโดยส่วนใหญ่ คือ หลักอิทธิบาท ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ หลักสัปบุริสธรรม ๗ หลักคุณธรรม หลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความโปร่งใส สามารถนำไปเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำได้

๑) หลักธรรมาภิบาลที่ควรประกอบไปด้วย อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ๔ ทศพิธราชธรรม ๑๐ และความมีเมตตาธรรม คุณธรรม ศรัทธา การมีสติและลดทิฐิ

๒) วิธีการบริหารท้องที่ ในการพัฒนาตน ควรใช้หลักไตรสิกขา สัปบุริสธรรม ๗ อัตตสัมมาปณิธิ สติสัมปชัญญะ การสร้างคุณธรรม ศรัทธา ความซื่อสัตย์และตนยอมเป็นที่พึ่งแห่งตนในการพัฒนาคนควรใช้หลัก สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหารธรรม ความอดุสาหะ มานะเพียรพยายาม การสนับสนุนบุคลากรในการศึกษา และการพัฒนางานควรใช้หลัก ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์ ๔ อิทธิบาท ๔ ทศพิธราชธรรม การตรวจสอบและติดตามงานทุกระยะ

๓) ยุทธศาสตร์การบริหารท้องที่ ควรประกอบไปด้วย ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อองค์กร มีการประชุมสัมมนา พัฒนาคความตั้งใจในการทำงาน ความมีคุณธรรม โปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความโปร่งใส ความคุ้มค่าและร่วมใจทำงาน

๔) รูปแบบการใช้หลักธรรม ในการบริหารท้องที่ ควรประกอบไปด้วยหลักทศพิธราชธรรม ๑๐ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ มีการตรวจสอบการทำงาน มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดุสาหะ มานะเพียรพยายาม และกระบวนการสัมมนา ผูกอบรม

๕) เป้าหมายการบริหารท้องที่ ควรทำความเข้าใจในการทำงาน พัฒนาตัวบุคลากรทุกระดับในท้องที่ให้อยอมรับความเปลี่ยนแปลง มีส่วนร่วม มีคุณธรรม มีขันติ มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง เสียสละ ธรรมะ จาคะ อริยสัจ ๔ มีความโปร่งใส สุจริต ยุติธรรมและตั้งมั่นในคุณธรรม

รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จะเกิดขึ้นได้จะต้องประกอบไปด้วย รูปแบบและ

กระบวนการ ๔ ประการ ดังนี้ ๑) การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารท้องถิ่น ๒) การบูรณาการหลักการบริหารท้องถิ่น ๓) การกำหนดวิธีการบริหารท้องถิ่น และ ๔) การกำหนดลักษณะการบริหารท้องถิ่นที่พึงประสงค์ ปรากฏรายละเอียด ดังนี้

๑) การกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารท้องถิ่น จะต้องมีการปลูกฝังค่านิยม ที่พึงประสงค์ แก่ตัวบุคคล ประกอบไปด้วยตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านให้มีคุณธรรม มีความเสียสละ มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบ มีความเข้าใจ ในบทบาท อำนาจหน้าที่ของตน ของท้องถิ่น และระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๒) การบูรณาการหลักการบริหารท้องถิ่น โดยการนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนา ได้แก่ อิทธิบาท ๔ สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ สัปปุริสธรรม ๗ และหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาล ในเรื่องความมีคุณธรรม ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์สุจริต ความคุ้มค่า การมีส่วนร่วมและความ รับผิดชอบมาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อกำหนดค่านิยมที่พึงประสงค์ขององค์กร

๓) การกำหนดวิธีการบริหารท้องถิ่น โดยการสัมมนาฝึกอบรมแก่ตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในการพัฒนาด้าน ให้มีหลักธรรมในตนเอง เช่น มีพรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ สังคหวัตถุ ๔ ความซื่อสัตย์สุจริต สัปปุริสธรรม ๗ คุณธรรม พัฒนาค้นหาให้มีความเป็นผู้นำ มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ มีอิทธิบาท ๔ มีสัปปุริสธรรม ๗ โดยการสัมมนา ฝึกอบรม และการ พัฒนางค์กร ให้มีความโปร่งใส มีส่วนร่วม มีความคุ้มค่า รับผิดชอบ โดยการให้หน่วยงานอื่น ทำหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบ ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานขององค์กร ด้วยการสะท้อน ปัญหาความต้องการ แนวทางการแก้ไขปัญหาให้องค์กรได้รับทราบ ได้ดำเนินการแก้ไข แจ้ง ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบ เมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว อย่างทั่วถึงและเปิดเผย

๔) ลักษณะการบริหารที่พึงประสงค์ เกิดจากการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารท้องถิ่น มีการนำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาและหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาล นำมาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อกำหนดทิศทาง นโยบายและพัฒนาด้วยการสัมมนาฝึกอบรมแก่ตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน พัฒนางค์กร ให้เกิดลักษณะที่พึงประสงค์ต่อการครองตน ครองคน ครองงาน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อประโยชน์ตน (องค์กร) ประโยชน์ผู้อื่น (ประชาชน) และมีประโยชน์ แก่ทั้งสองฝ่าย ด้วยการมีส่วนร่วม ให้เกิดความคุ้มค่า มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีการ ประชุมสัมมนา ฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคคลากรทุกฝ่าย เป็นประจำ รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรม มาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านไธสง จังหวัด ลำพูนที่พึงประสงค์ จึงมียุทธศาสตร์ หลักการบริหาร วิธีการบริหารยึดหยุ่นกับบริบทและสถานการณ์ ในตำบลศรีเตี้ยได้

๕.๑.๓ วิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงการทำงานของผู้นำในการยึดหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการทำงานและบริหารงานท้องที่ท้องถิ่นเป็นไปตามหลักการด้านประชาธิปไตยการยึดเสียงข้างมาก

๑) ด้านหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม เป็นหลักที่ประกอบไปด้วย การมีระเบียบ ข้อบังคับชัดเจน เป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ มีการตรวจสอบจากภายนอกและองค์กรท้องถิ่นตลอดเวลา ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ยมีการบริหารงาน โดยยึดถือตามระเบียบเป็นเกณฑ์ถูกต้อง เป็นธรรมตามกำหนด และปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัดโดยคำนึงถึง สิทธิเสรีภาพความยุติธรรม ตรงตามแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและสามารถปฏิบัติ และเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ โดยใช้หลักนิติธรรม มีการบริหารงานการเงินและทรัพยากร เป็นไปตามระเบียบราชการ

๒) ด้านหลักคุณธรรม

หลักคุณธรรม ดำเนินงานอย่างสุจริต ถูกต้อง ดีงาม บนพื้นฐานของศีลธรรมและจริยธรรม ภายใต้กฎระเบียบของสังคม การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่สังคม มีการบริหารงานทรัพยากร งานบุคคล ภาระงานและงบประมาณ ตามความรับผิดชอบ โดยยึดการมีส่วนร่วมเป็นหลัก มีการบริหารจัดการทรัพยากรต้นทุนและงบประมาณ ที่เหมาะสม มีการจัดทำกระบวนการปฏิบัติงานอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนรวดเร็ว

๓) ด้านหลักความโปร่งใส

หลักความโปร่งใส โดยในการบริหารกิจการต่างๆ สามารถเปิดเผยให้สาธารณะตรวจสอบได้ มีการบริหารงานเป็นไปด้วยความชัดเจนและโปร่งใส ยึดถือตามระเบียบเป็นเกณฑ์ สามารถตรวจสอบได้ มีการบริหารจัดการด้านงบประมาณเป็นไปอย่างมีระเบียบ กฎเกณฑ์ มีวิธีการประเมินผลงานของบุคลากรที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อเป็นองค์ประกอบในการพิจารณา และมีการประกาศแจ้งข่าวสารให้สาธารณชนรับทราบโดยทั่วกัน

๔) ด้านการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและ เสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหา มีการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและวางแผนงานการดำเนินการของหน่วยงานในการบริหารจัดการ โดยยึดหลักเป้าหมายของหน่วยงาน

เป็นหลัก มีกระบวนการสรรหาหรือเลือกสรร โดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีส่วนร่วมในการพิจารณาและเห็นชอบในขั้นตอนหรือกระบวนการปฏิบัติงาน ภายใต้กรอบของคุณภาพที่มีประสิทธิภาพ และให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมินผลของการปฏิบัติงาน

๕) ด้านความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ คือ การปฏิบัติงานเต็มความสามารถและรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน ด้านการบริการประชาชนควรยึดหลักว่า สะดวก รู้ข้อมูล ขั้นตอนการปฏิบัติรวดเร็ว มีการบริหารงานตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีการประเมินผล และติดตามการดำเนินงานอย่างมีความรับผิดชอบ มีการบริหารทรัพยากร บุคลากรงานและงบประมาณ ตามความรับผิดชอบ โดยยึดการมีส่วนร่วมเป็นหลัก มีแผนการดำเนินการ หรือขั้นตอนที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและคาดหวังความสำเร็จได้ มีการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

๖) ด้านหลักความคุ้มค่า

หลักความคุ้มค่า จะเน้นในการบริหารจัดการต้องใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์คุ้มค่าแก่ มีการกำหนดกระบวนการดำเนินงานที่ยึดถือประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก ไม่สิ้นเปลืองระยะทางและเวลา จนทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน ต้องมีความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ สร้างความเชื่อมั่นและคาดหวังความสำเร็จได้ มีการกำหนดแผนปฏิบัติงานตามความสำคัญเร่งด่วนในการพัฒนา และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ดำเนินงานอย่างมีความรับผิดชอบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม

เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจถึงหลักธรรมาภิบาลมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวม การพัฒนาธรรมาภิบาล การสร้างประชาธิปไตยชุมชน โดยการชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการบริหารจัดการบ้านเมือง ทำให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างสูงสุด

๕.๒ การอภิปรายผล

ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูนมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการท้องถิ่น มีการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ทำให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นไปตามหลักการบริหารท้องถิ่นที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทุกกระบวนการ ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชนต่อไป แนวทางบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ตัวแบบใช้พุทธธรรมในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี” ว่า จัดเป็น ๒ กลุ่ม ๑๐ หลักการคือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มธรรมาภิบาล ๖ หลักการ ประกอบด้วย ๑. หลักนิติธรรม (Rule of Law) ๒.หลักคุณธรรม (Ethic) ๓.หลักความโปร่งใส (Transparency) ๔. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) ๕.หลักสำนึกรับผิดชอบ (Accountability) ๖.หลักความคุ้มค่า

(Value for money) กลุ่มที่สองเป็นหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ๔ หลักการ ประกอบด้วย ๑.การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human resource development) ๒.องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ๓. การบริหารจัดการ (Management) ๔.เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information communication and technology)

สอดคล้องกับการศึกษาของสุมพร ปุณฺณาคม^{๙๖} พบว่า การบริหารการจัดการที่ดี (Good Governance) กับลักษณะพระพุทธศาสนา ว่า ปัจจุบัน ประเทศไทยประสบปัญหาสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน เนื่องจากมีปัจจัย เงื่อนไขภายนอกและภายในหลายประการ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง จนต้องหาทางออกโดยการเจรจาขอความช่วยเหลือทางการเงินจาก International Monetary Fund (IMF) เพื่อนำเงินมากู้วิกฤตทางเศรษฐกิจ โดยมีเงื่อนไขว่า ประเทศไทยจะต้องมีความเป็น Good Governance โดยสรุป ได้แก่ ๑) มีความซื่อสัตย์สุจริต ๒) มีความโปร่งใส ๓) มีความพร้อมที่จะชี้แจงหรือได้รับการตรวจสอบจากบุคคลหรือสถาบันอื่น ๔) มีส่วนร่วมของสาธารณชน ๕) มีการพยากรณ์ได้ ๖) มีการปกครองแบบประชาธิปไตย ๗) มีการปกครองโดยกฎหมาย ๘) มีสิทธิมนุษยชน ๙) มีความเสมอภาค ๑๐) มีสังคมประชาธิปไตย ๑๑) มีเศรษฐกิจพอเพียง ๑๒) มีประสิทธิภาพ ๑๓) มีประสิทธิผล ๑๔) ประหยัด ๑๕) มีคุณธรรม จริยธรรมและนำหลักทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นหลักธรรมคำสอน นำมาใช้เป็นปัจจัยสำคัญ ในการบริหาร การปกครอง การจัดการที่ดี สอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทย เพื่อให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในเขตองค์กรส่วนปกครองท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อจะได้เปรียบเทียบความแตกต่าง หรือความสอดคล้องกัน ในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำ

๒. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในองค์กรส่วนปกครองท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยให้มีประสิทธิภาพ

^{๙๖} สุมพร ปุณฺณาคม, “การบริหารการจัดการที่ดี (good governance) กับลักษณะพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๕.

๓. ควรศึกษาการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในองค์กรส่วนปกครองท้องถิ่น ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรส่วนปกครองท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล

๔. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพขององค์กรส่วนปกครองท้องถิ่น ในการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ เพื่อการส่งเสริมการใช้หลักธรรมาภิบาลให้แก่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์การ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

เจริญ เจษฎาวัลย์. การวางแผนมาตรฐานธรรมาภิบาล. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท

พอดี จำกัด, ๒๕๔๗.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. การสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน

จำกัด, ๒๕๔๒.

บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี. ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล. รายงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๖.

สน รูปสูง. คู่มือประชาธิปไตยชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สภาการพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า,

๒๕๕๓.

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (ก.พ.). Good Governance กับ การพัฒนาข้าราชการ.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไอลีเดียสแควร์, ๒๕๔๕.

สุจิตรา บุญยรัตพันธุ์. ประชาชนและธรรมาภิบาล: การสำรวจทัศนคติของคนไทยในภาคเหนือ และ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,

๒๕๔๙.

สุธาวลัย เสถียรไทย. ธรรมาภิบาล (Good Governance) และ การมีส่วนร่วมของประชาชน

(Public Participation) ในกระบวนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร:

สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๖.

เสรี พงษ์พิศ. **ทิศทางหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๓๑.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. **คู่มือการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ก.พ., ๒๕๔๔.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๓๘.

เหงว โตจิรากร. **ธรรมรัฐ: จุดเปลี่ยนประเทศไทย?**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โครงการวิถิธรศน์, ๒๕๔๑.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. **การวิจัยในมิติวัฒนธรรม**. เชียงใหม่: มิ่งเมือง, ๒๕๔๒.

อานันท์ ปันยารชุน. **“ธรรมรัฐ (Good Government) กับอนาคตของประเทศไทย”**. กรุงเทพมหานคร: ฐานเศรษฐกิจ, ๒๕๔๑.

อานันท์ ปันยารชุน. **“ธรรมรัฐกับอนาคตประเทศไทย”**. กรุงเทพมหานคร: มติชนรายวัน, ๒๕๔๑.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. **มองอนาคต: บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๘.

Sam Agere. ผู้แต่ง. ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ แปล. **ธรรมาภิบาล การบริหาร การปกครองที่โปร่งใส ด้วยจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: น้ำฝน, ๒๕๔๕.

(๒) รายงานการวิจัย:

นพดล บุญนิม. **หลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานบริหารทรัพยากรมนุษย์ ของเทศบาลในจังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓.**

นภาพร อติวานิชยพงศ์. **ธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ อบต. ดอนแก้ว. รายงานวิจัย. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.**

เบญจมาศ กงแก้ว. **การวิเคราะห์ระดับธรรมาภิบาล ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่แรม จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.**

ปรมาพร ใจเอื้อ. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในองค์การบริหารส่วน

ตำบล อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. **รายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง. รัฐ**

ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒

ภักดี ศรีเมือง. การนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณี

องค์การบริหารส่วนตำบลนาทราย อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. **สารนิพนธ์.**

ศาสตราศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สยมพร บุญญาคม. “การบริหารการจัดการที่ดี (good governance) กับลักษณะพระพุทธศาสนา”.

วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๕๑.

สุรพล สงณรงค์. การพัฒนาการดำเนินงานของชุมชนโดยใช้หลักธรรมาภิบาล: ศึกษากรณีชุมชนบ้าน

ชะอวด ตำบลบ้านชะอวด อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. **รายงานวิจัย. ศูนย์**

ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานจัดการองค์ความรู้ (องค์การ

มหาชน), ๒๕๕๔.

สิรินทร์ พันธเกษม. สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินกับการสร้างธรรมาภิบาล ในองค์การบริหารส่วน

ตำบล. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย**

รามคำแหง, ๒๕๕๑.

(๓) สัมภาษณ์:

๑. นายไชยณรงค์ วงศ์ชมพู. อดีตเลขานุการนายกเทศมนตรีตำบลศรีเตี้ย. บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ ๑ ตำบลศรี

เตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑.

๒. นายชัยวัฒน์ นันทะขว้าง. อดีตที่ปรึกษานายกเทศมนตรีตำบลศรีเตี้ย. บ้านเลขที่ ๗๖ หมู่ ๑ ตำบล

ศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑.

๓. นายสุพล อุประ. ผู้ใหญ่บ้านหล่ายแก้ว. บ้านเลขที่ ๑๗๘ หมู่ ๑ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัด

ลำพูน, ๑๗ มกราคม ๒๕๖๑.

๔. นายพัฒนพงศ์ ศรีปินตา. บ้านเลขที่ ๒๙๙ หมู่ ๑ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๗

มกราคม ๒๕๖๑.

๕. นายผจญ โคตรวงศ์. บ้านเลขที่ ๑๓๐ หมู่ ๒ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑.
๖. นายวิโรจน์ จินาการณ. บ้านเลขที่ ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑.
๗. นายอุทัย กันธิวงศ์. บ้านเลขที่ ๘๓ หมู่ ๕ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.
๘. นายสนั่น กันตุน. บ้านเลขที่ ๑๓๙ หมู่ ๕ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.
๙. นายอินสอน ไผ่นันตา. บ้านเลขที่ ๒๕/๑ หมู่ ๕ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.
๑๐. นายนพรัตน์ สิริทิกัน. บ้านเลขที่ ๑๕๑ หมู่ ๕ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.
๑๑. นายสุพจน์ กันทะวงศ์. บ้านเลขที่ ๑๐๑ หมู่ ๕ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.
๑๒. นายวาทัญญู ปันศรี. เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลศรีเตี้ย, บ้านเลขที่ ๑๒๓ หมู่ ๖ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๖ มกราคม ๒๕๖๑.
๑๓. นายประพันธ์ ตัญดง. บ้านเลขที่ ๕๐ หมู่ ๗ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑.
๑๔. นางพินธ์ ตัญดง. บ้านเลขที่ ๕๐ หมู่ ๗ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑.
๑๕. นายวุฒิ ใจจา. บ้านเลขที่ ๑๑๘ หมู่ ๗ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑.
๑๖. นางพลอยไพลิน เชื้อนล้อม. บ้านเลขที่ ๔ หมู่ ๗ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑.
๑๗. นายชัยพร หลวยสุข. บ้านเลขที่ ๓๗/๕ หมู่ ๔ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

๑๙. นางนภา เตจ๊ะรี. บ้านเลขที่ ๒/๑ หมู่ ๔ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑.

๒๐. นายนิรันดร์ ปันหน่อ. บ้านเลขที่ ๕๑ หมู่ ๔ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๑

๒๑. นายชุมพล มุลย่อง. สมาชิกสภาเทศบาลตำบลศรีเตี้ย เขต ๒. บ้านเลขที่ ๘๙ หมู่ ๙ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน, ๒๐ มกราคม ๒๕๖๑.

ภาคผนวก ก

การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำใน
ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
Enhancement of Good Governance in the Democracy's Way of
Sri Tia Municipality, BanHong Lamphun Province

พัลลภ หารุคำจา^{๑*}

สกุณา คงจันทร์^๒

นพดณ ปัญญาวิรัตน์^๓

วิจิตร เรือนอินทร์^๔

ณัฐพล จันทิโก^๕

๑,๒,๓,๔,๕ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

๑,๒,๓,๔,๕ Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai
Campus, Tambon Su Thep, Amphoe Mueang, Chiang Mai ,๕๐๒๐๐.

*corresponding Author: E-Mail Panlob๑๙@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบ สัมภาษณ์เป็นเครื่องมือวิจัยซึ่งผู้วิจัยโดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้นำที่มีประสบการณ์ การบริหารจัดการชุมชน เป็นผู้นำกิจกรรมด้านพัฒนา ด้านปกครองเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปคืออดีต ผู้นำหมู่บ้าน ๒ คน ผู้นำหมู่บ้าน ๙ คน แกนนำชุมชน ๖ คนประชาชนในพื้นที่ ๕ คน รวมเป็นจำนวน ๒๒ คน ผลการวิจัย พบว่า วิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำวิถี วัฒนธรรมตำบลศรีเตี้ยมีกระบวนการเริ่มต้นตั้งแต่การสร้างข้อตกลงในชุมชนด้วยความเคารพอาวสุ สร้างความเสมอภาค การแบ่งหมวดหมู่บ้านต่างๆ การมีคณะกรรมการต่างๆ ช่วยกันดูแลรูปแบบการ เสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย ยึด อุดมการณ์ที่รวมตัดสินปัญหา กำหนดทิศทางในการปกครอง กำหนดตัวบุคคลที่จะทำหน้าที่ปกครอง ชุมชนท้องถิ่น เคารพในสิทธิหน้าที่หลักของความเสมอภาค เสรีภาพและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ดำเนินงานผ่านโครงการ ศึกษาการปกครองท้องถิ่นไทย กรณีศึกษาการยกฐานะการปกครองเทศบาลตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้าน โฮ่ง จังหวัดลำพูนวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบล ศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ยมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ใน

การบริหารจัดการชุมชน มี ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านหลักนิติธรรม ยึดกฎหมายเป็นหลัก ๒) ด้านหลักคุณธรรม ปลุกจิตสำนึกด้านคุณธรรม ๓) ด้านหลักความโปร่งใส ทุกโครงการมีการประกาศตามขั้นตอนทางราชการ ๔) ด้านการมีส่วนร่วม ผู้นำทุกหมู่บ้านเข้ามามีส่วนทุกขั้นตอนการทำงาน ๕) ด้านความรับผิดชอบ เป็นคณะทำงานร่วมกัน และ ๖) ด้านหลักความคุ้มค่า เน้นความประหยัด คุ้มค่า คุ้มทุนในการทำงาน

คำสำคัญ : หลักธรรมาภิบาล; วิธีประชาธิปไตย

Abstract

The research on Enhancement of Good Governance in the Democracy's Way of Sri Tia Municipality, BanHong Lamphun Province. Qualitative Research Data were collected by using interview as a research tool. The researcher selected the sample of the sample with leaders who had experience in community management and Leadership of Development .The most commonly accepted was the former two village leaders, 9 village leaders, 6 community leaders, 5 people in the area, and a total of 22 people. The research found that the culture of the community was related to the democratic processes of cultural leaders. Sri Tia Sub-district had been in the process of establishing a community based agreement with respect to seniority, create equality. There were various committees in charge of overseeing the model of good governance through the democratic process of leaders in the Sri Tia Sub-district. Conflicts of interest, determination of direction in government. Identify individuals who will serve the local community. Respect for the principal rights of equality. Freedom and human dignity Democratic rule holds that everyone had equal rights of liberty. Work through the Thai Local Governance Project: A case study of the Sri Tia Sub-district Administration, BanHong District, Lamphun Province by Analyze the principles of good governance and the democratic promotion of leaders in Sri Tia District. BanHong District, Lamphun Province, leader in Sri Tia Sub-district, had adopted the principles of good governance in the management of the community in six aspects: 1) the rule of

law 2) The moral. Promote moral awareness 3) Main aspects of transparency. All projects are announced according to official procedures. 4) Participation Every village leader takes part in every step of the way. 5) Responsibility is a collaborative team and 6) the main value. Focus on cost savings in working capital.

Keywords: The main good governance; the Democracy's Way.

๑. บทนำ

ประเทศไทยได้นำเอาระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองประเทศ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นต้นมา อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พระองค์ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา ทางคณะรัฐมนตรีและทางศาล จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้คนดี (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒) ได้ปกครองประเทศบ้านเมืองดังปรากฏในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตรัสไว้ว่า “ในบ้านเมืองเรามีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่ทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดีให้คนดีได้ปกครองบ้านเมืองและคุมคนไม่ดี ไม่ให้อำนาจไม่ให้อำนาจความเดือดร้อนวุ่นวายได้”

แท้ที่จริง การปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ อาจไม่ใช่คำตอบเดียวสำหรับสังคมไทยที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเองมาอย่างแน่นหนา โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่ผูกโยงกับระบบอุปถัมภ์ ระบบเครือญาติ ระบบความเชื่อดั้งเดิมและพระพุทธศาสนา ฯลฯ ที่หล่อหลอมและขัดเกลาโลกทัศน์ของคนไทยมาช้านาน โดยแฝงอยู่ในอุดมการณ์ทางสังคม เป้าหมายแห่งชีวิต หลักวิธีคิด และวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ซึ่งเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนไทย และกลายเป็นพฤติกรรมทางการเมืองไทยที่ติดตัวมานับแต่อดีต และเป็นการยากที่จะเพิกถอนสิ่งเหล่านั้นให้หมดสิ้นไปในปัจจุบัน

ประเทศไทย ได้นำเอาหลักการบริหารกิจการที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาลมาใช้ ที่ปรากฏเห็นได้ชัดเจน จากเอกสารสำคัญๆ ของทางราชการหลายฉบับ โดยเฉพาะสำนักงานข้าราชการพลเรือน ก็มีสำคัญในการผลักดันระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พุทธศักราช ๒๕๔๒ ซึ่งกำหนดหลักฐานไว้ ๖ หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินการบริหารจัดการที่ดี หรือธรรมาภิบาลของรัฐ โดยเฉพาะเป็นการเริ่มต้นการแสดงออก

และตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารกิจการที่ดี ภายหลังจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ (บรรศักดิ์ อวรรณโณ, ๒๕๔๒)

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นเหรียญคนละด้านกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังที่อานันท์ ปันยารชุน (๒๕๔๑) ยืนยันว่า แม้มีบางประเทศที่ไม่ใช้ระบอบประชาธิปไตยในการปกครองอย่างตะวันตก แต่ก็ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าเสรีภาพส่วนบุคคล เพราะรัฐมี Good Governance และประชาชนส่วนใหญ่มีความพอใจที่จะให้รัฐบาลบริหารต่อไปโดยไม่เรียกร้องเกินขอบเขต แต่ประเทศเหล่านี้ที่ไม่ได้เป็นประชาธิปไตยก็ไม่สามารถอยู่อย่างยั่งยืนได้ เพราะสังคมจะต้องมีทั้งประชาธิปไตย และ Good Governance จะมีเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะระบอบประชาธิปไตยจะต้องอยู่ควบคู่กับ Good Governance ประเด็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองนอกกรอบรัฐสภา ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ที่อาจไม่ใช่อยู่ภายใต้อุดมการณ์ทางการเมืองในระบอบในประชาธิปไตยตามที่ควรจะเป็น เพราะขาดศรัทธาต่อรัฐธรรมนูญ

ชุมชนท้องถิ่นนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของระบอบสังคมมนุษย์ เพราะเป็นการจัดระบบของการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติก่อนที่จะได้มีการปกครองอย่างเป็นรูปธรรม การพัฒนาท้องถิ่นวันนี้ ถือว่าเป็นหัวใจ ของการพัฒนาสังคมโดยรวม เพราะต้องการวางรากฐานที่แข็งแรง การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน ต้องการยุทธศาสตร์ที่ดีและมีประสิทธิภาพ ประชาธิปไตยยังเป็นอุดมการณ์ที่ยกย่องคนเล็กคนน้อยให้มีโอกาสได้ล้มตาอำปาก ร่วมตัดสินใจปัญหา กำหนดทิศทางในการปกครอง และกำหนดตัวบุคคลที่จะทำหน้าที่ปกครองประเทศหรือชุมชน เป็นอุดมการณ์ที่เคารพ ในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล เป็นอุดมการณ์ที่บังคับให้คนชั้นสูง ต้องลดทิฐิลงมารับฟังความคิดเห็นของคนชั้นล่าง และเป็นอุดมการณ์ที่คนไทยอยากเห็นความก้าวหน้า ความใฝ่ฝันอยากเห็นความเจริญงอกงามในสังคมไทย เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าวัฒนธรรมการเมืองเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย วัฒนธรรมการเมืองเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้และเรียนรู้ร่วมกันในรูปของชุมชน ประชาธิปไตยที่ใช้รูปแบบการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย และวิธีการดำเนินชีวิต ยึดหลักของความเสมอภาค เสรีภาพและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน และอำนาจอธิปไตยต้องมาจากปวงชน หลักประชาธิปไตยในชุมชน หัวใจสำคัญคือการอบรมสั่งสอนความเป็นประชาธิปไตยด้วยการฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักเคารพผู้อื่น เคารพกติกา และเริ่มต้นที่ตัวเอง เพราะการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง หรือประชาธิปไตยนั้น ไม่ใช่เป็นแค่เรื่องของความรู้แต่ต้องเป็นเรื่องของการปฏิบัติด้วย จึงต้องเป็นเรื่องที่ต้องฝึกฝนให้คนมองคนเสมอภาคกัน ใช้กติกาและเคารพกติกาแก้ปัญหา ฝึกให้อดทนต่อสิ่งที่แตกต่างไปจากเรา ให้ทุกคนปกครองกันเองและอยู่ร่วมกันในชุมชนได้โดยปราศจากความขัดแย้ง (ไพศาล เครือแสง, ๒๕๕๓)

ในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ยตั้งอยู่อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน มีการปกครองแบ่งออกเป็น ๙ หมู่บ้าน ต่อมาได้มีการแยกฐานะสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๓๙ ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๓๙ ปัจจุบันองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการจัดตั้งและเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลศรีเตี้ยเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญต่อการบริหารและการพัฒนาท้องถิ่นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่น และประสานความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต่างๆ ในการพัฒนาท้องถิ่น ได้สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตำบลศรีเตี้ยอย่างต่อเนื่อง แต่สภาพสังคมและเศรษฐกิจตำบลศรีเตี้ยปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมีความเจริญและสภาพชุมชนมีความหนาแน่นประกอบกับทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมีการแข่งขันเพื่อสร้างภาพลักษณ์และการยอมรับจากประชาชนและองค์กรต่างๆ คำว่าประชาธิปไตยชุมชนถูกทำลาย เพราะวิธีการแข่งขันที่ดูเหมือนจะทำให้ประชาธิปไตยลดความเชื่อถือลง การเรียกร้องหาคำว่าธรรมาภิบาลจึงเกิดขึ้นตามมา เพื่อให้เกิดความโปร่งใส การตรวจสอบได้ การคุ้มค่า คุ้มทุนในวิถีประชาธิปไตยชุมชนที่ควรจะเป็น จึงจำเป็นต้องมีศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนาและสร้างความเข้าใจรูปแบบการเมืองการปกครองท้องถิ่นให้ไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ การเมืองภาคประชาชนให้เป็นที่สนใจและก้าวทันต่อเหตุการณ์บ้านเมืองปัจจุบัน คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหลักธรรมาภิบาลว่ามีปฏิสัมพันธ์ต่อวิถีวัฒนธรรมชุมชนในชุมชนท้องถิ่นอย่างไร และเสนอแนวทางในการดึงเอาวิถีวัฒนธรรมชุมชนมาใช้จะเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยชุมชน ซึ่งจะนำเสนอรูปแบบของการพัฒนาหลักธรรมาภิบาลชุมชนกับวัฒนธรรมทางการเมือง และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ชุมชนตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูนต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๒.๑. เพื่อศึกษาวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำ
- ๒.๒. เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
- ๒.๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

๓. การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดประชาธิปไตย และแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยชุมชน โดยสามารถสรุปแนวคิดและทฤษฎีได้ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

คำว่า “Good Governance” แปลว่า “การบริหารกิจการที่ดี” เป็นคำที่นักวิชาการกล่าวถึงอย่างแตกต่างกันและแพร่หลาย เนื่องจากความมุ่งหมายในการขยายคำว่า Good Governance ให้ครอบคลุมถึงส่วนต่างๆ ของสังคมที่แตกต่างกันออกไป คำว่า Good Governance ในประเทศไทยถูกใช้ครั้งแรกจากเอกสารของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ในหนังสือแสดงเจตจำนงกู้เงินจำนวน ๑๗.๒ พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๐ ที่ช่วยเหลือภายหลังการแสดงเจตจำนงของรัฐบาลไทย จากนั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้นักวิชาการกลุ่มต่างๆ เริ่มสนใจในบริบทของสังคมไทยมากขึ้น (อานันท์ ปันยารชุน, ๒๕๔๑) หัวใจสำคัญของกระบวนการธรรมาภิบาล มีองค์ประกอบ ๓ ส่วน ที่มีความเชื่อมโยงกัน ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมของทุกภาคในการบริหารจัดการสังคม (Participation) ๒) ความโปร่งใสของกระบวนการตัดสินใจ (Transparency) ซึ่งทำให้การทุจริตและบิดเบือนผลประโยชน์ของภาคอื่นๆ ไม่เป็นการกระทำของตนกระทำได้อย่างหรือไม่ได้ ๓) ความรับผิดชอบที่ต้องตอบคำถาม (Accountability) ถูกวิจารณ์ได้ รวมทั้งความรับผิดชอบในผลการตัดสินใจ และหลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ๖ ประการ ได้แก่

๑) หลักนิติธรรม หมายถึง หลักการปกครองภายใต้กฎหมายที่ครอบคลุมไปถึงเรื่องการตรากฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับและกติกาดัง ๆ ให้ทันสมัย เป็นธรรม ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและสมาชิกอย่างยินยอมพร้อมใจ ถือปฏิบัติร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เป็นธรรม ถือว่า เป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล โดยในระดับภาครัฐกำหนดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบที่ใช้ในการบริหารงานร่วมกันภายในภาครัฐ ในระดับองค์กร กำหนดให้มี กฎกติกา ที่ใช้ในการบริหารงานภายใน รวมถึงข้อตกลงในการสับเปลี่ยนหน้าที่ภายในองค์กร และในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็นราชการส่วนท้องถิ่น กำหนดให้มี การดำเนินงานตามวิธีการปกครอง ในการดำเนินการบริหารงาน มี กฎหมาย ระเบียบ ถือปฏิบัติในการบริหารงานหรือดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ฝ่ายบริหารส่วนกลาง ได้ให้อำนาจมาปฏิบัติตามกฎหมาย การบริหารจัดการภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ได้ปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ แก่ ด้านบุคลากร และด้านการปฏิบัติงาน

๒) หลักคุณธรรม หมายถึง เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาล เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ความอดทน ขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย โดยในระดับภาครัฐ ผู้แทนประชาชนที่เข้าไปทำหน้าที่บริการราชการเข้าสู่หน้าที่ด้วยความชอบธรรม เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมืองและ

ฝ่ายประจำ จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเคร่งครัด ในระดับองค์กร เจ้าหน้าที่จะต้องปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและปฏิบัติตามข้อบังคับ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเอง จากกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓) หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบประเมินผล ที่มีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ช่วยให้การดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกิจและบทบาทหน้าที่ในการให้บริการต่อประชาชนในเขตพื้นที่ ตามสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการบริหารงานของรัฐ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามความเจริญก้าวหน้าของสื่อเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว

๔) หลักความโปร่งใส หมายถึง การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ โดยการปรับปรุงระบบ กลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะ เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ช่วยให้การดำเนินงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมการบริหารตรวจสอบ เพื่อความโปร่งใส จากผู้ตรวจสอบทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน

๕) หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การทำให้สังคมไทย เป็นสังคมที่ทุกคน ทุกฝ่ายตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีสำนึกในความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน และการใส่ใจในปัญหาสาธารณะรวมทั้งมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยพยายามหาทางออกที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับร่วมกันได้ กล้ารับผลการกระทำของตนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อชุมชนสังคม มีความมุ่งมั่น ตั้งมั่นยึดถือในนโยบายที่ได้แถลงไว้กับประชาชนว่า ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเป็นไป เพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ประชาชนอย่างสูงสุด

๖) หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่รู้คุณค่าของทรัพยากรของชาติและบริหารงานด้วยความประหยัดมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐ ซึ่งต้องให้บริการที่มี

คุณภาพแก่ประชาชน ในระดับองค์กร ผู้บริหารต้องทบทวนงานในความรับผิดชอบทั้งหมด เพื่อพิจารณาถ่ายโอนงานที่ภาครัฐกิจเอกชนหรือภาคประชาชน ทำให้มีประสิทธิภาพสูงกว่าออกไปเลือกนำเทคโนโลยีมาใช้ พัฒนาความสามารถของเจ้าหน้าที่ของรัฐ อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง (บรรศักดิ์ อวรรณโน, ๒๕๔๒)

๒. แนวคิดประชาธิปไตย (The Principles of the Democracy)

วิวัฒนาการทางการเมือง การปกครอง ตั้งแต่อดีตโดยเฉพาะของโลกตะวันตก ซึ่งถือว่าเป็นต้นกำเนิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของโลก ตามที่มีบันทึกไว้ มีแนวคิดและหลักใหญ่ๆ ที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม มีลักษณะ ดังนี้

- (๑) อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หรือของมหาชน
- (๒) ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งผู้นำโดยเสรี
- (๓) ประชาธิปไตยเน้นการมีผู้นำที่มีความรับผิดชอบ
- (๔) ประชาธิปไตยมุ่งให้มีระบบกฎหมายที่ประกันความเสมอภาคของประชาชน
- (๕) ประชาธิปไตยยอมรับการมีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคขึ้นไป
- (๖) ประชาธิปไตยส่งเสริมการมีความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
- (๗) ประชาธิปไตยไม่มีการกีดกันกลุ่มสำคัญๆ จากการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ
- (๘) การมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
- (๙) ประชาชนมีความสำนึกในหน้าที่แห่งการเป็นพลเมืองดี
- (๑๐) เป็นความเชื่อมั่นในความดีของมนุษย์

โดยภาพรวม การปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบัน ปรากฏแนวคิดที่มีหลักสำคัญ ๕ ประการ ได้แก่ ๑) มีอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ๒) ความเสมอภาคทางการเมือง ๓) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ๔) ความสิทธิเสรีภาพทางการเมือง และ ๕) การยึดถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์

นอกจาก แนวคิดประชาธิปไตยที่ปรากฏ พบว่า มี ๒ แบบ ได้แก่

๑) ประชาธิปไตยเชิงอุดมคติ (Ideal Democracy) มุ่งเน้นให้ประชาชน มีอำนาจ (อธิปไตย) สำนึกในหน้าที่ และมีเสรีภาพในการเลือกสรรผู้ที่จะมาทำหน้าที่ปกครอง และรับผิดชอบการบริหารงาน โดยการออกกฎระเบียบ หรือกฎหมาย ผ่านระบบนักการเมือง (Politician) และพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคม ให้เกิดความมั่นคงและสงบเรียบร้อย ตามศีลธรรมอันดีของประชาชน (มนุษย์)

๒) ประชาธิปไตยเชิงปฏิบัติการหรือหน้าที่นิยม (Operative Democracy) มุ่งเน้นในหน้าที่ของราษฎร หรือประชาชนที่มีต่ออำนาจอธิปไตยของตนเอง และใช้ความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง รวมถึงการแสดงออกทางความคิดเห็น เพื่อที่จะเป็นประโยชน์แก่

ตนเองและสังคมส่วนรวม เช่น กรณีการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง โดยถือว่า เป็นหน้าที่โดยตรงของประชาชนทุกคน (ลัทธิกาล ศรีวระมย์ สุขัย ทองแก้วกุล, ๒๕๓๘)

๓. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนนับเป็นกระแสแนวคิดหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากปัญญาชน นักวิชาการ นักศึกษา ประชาชนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาของศาสนา ลักษณะของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน มีลักษณะที่มีการพยายามอธิบายถึงสิ่งที่สังคมหมู่บ้านมีอยู่แล้วในระบบวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองในสังคมหรือชุมชนของตนเอง เป็นอิสระจากรัฐ เป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง และมีวัฒนธรรมที่เน้นคุณค่าของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสำคัญ และเชื่อว่าลักษณะดังกล่าวนี้เป็นคุณค่าเดิมแท้ของสังคมไทย

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (๒๕๓๗) ได้ให้ข้อสนับสนุนว่าภายในชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่ก่อนแล้ว นั่นคือระบบคุณค่าที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์ เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติของชุมชนนั้นๆ เป็นวิถีชีวิตและทิศทางของการพัฒนาของชาวบ้านที่ร่วมกันสรุปขึ้นมา แกนกลางของวัฒนธรรมชุมชนคือการให้ความสำคัญแก่ความเป็นคน และความผสมกลมกลืน (Harmony) กันในชุมชน

ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชน ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับการกำหนดกรอบและตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบท ในด้านความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนไว้ ๒ ลักษณะใหญ่ คือ

๑. องค์กรชุมชนเชิงวัฒนธรรม มีลักษณะเด่นคือการรวมตัวกันไม่เป็นองค์กรชัดเจน แต่มีพลังในการแก้ปัญหาสูง มีการรวมตัวกันเมื่อเกิดวิกฤต มีผลกระทบกว้างขวาง ตัวอย่างเช่นการรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านเมื่อเกิดผลกระทบต่อชุมชน อาทิ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

๒. องค์กรเฉพาะวัตถุประสงค์ มีลักษณะเด่นคือมีโครงสร้างและวัตถุประสงค์ชัดเจน มีพลังในการแก้ปัญหาจำกัด ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกและเครือข่าย มีกิจกรรมต่อเนื่องไม่เฉพาะเมื่อเกิดวิกฤต มีผลกระทบเฉพาะกลุ่มสมาชิก ตัวอย่างเช่นองค์กรพัฒนาของภาครัฐหรือเอกชน กลุ่มออมทรัพย์ เกษตรทางเลือก เป็นต้น

เช่นเดียวกับที่เสรี พงษ์พิศ (๒๕๓๑) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ถือว่าเป็นฐานสำคัญของกระบวนการพัฒนา ไว้ดังนี้

๑. การให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ได้รับการถ่ายทอดมาหลายชั่วอายุคน โดยมีระบบคุณค่าทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของตนเอง ทำให้สังคมชนบทสามารถคงอยู่และพึ่งตนเองมาโดยตลอด การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างรอบด้านและโดยที่ประชาชนมีส่วนร่วม ย่อมก่อให้เกิดสำนึกในคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นย่อมจะอยู่ในความควบคุมและการตัดสินใจของชาวบ้านทั่วไป

๒. การค้นหาประสบการณ์ระดับชุมชนเพื่อยืนยันศักยภาพของภูมิปัญญาพื้นบ้าน แม้การเปลี่ยนแปลงสังคมยุคใหม่ จะก่อให้เกิดการครอบงำและการเอารัดเอาเปรียบจนชาวชนบท สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง และพึ่งตนเองได้น้อยลง แต่ก็ยังมีบุคคล กลุ่มบุคคลและชุมชนจำนวน ไม่น้อย ต่อสู้เพื่อความเป็นตัวของตัวเอง มีทิศทางและจุดยืนที่มั่นคง

๓. การพัฒนาทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากสภาพความเป็นจริงของอดีตและ ปัจจุบันของสังคมไทย มีติความรู้ในเรื่องท้องถิ่นทั้งอดีตและปัจจุบันโดยขยายออกไปทั้งแนวราบและ ลึก และถึงจุดที่นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องกำลังบรรยายสรุปแนวคิดทฤษฎีจากความรู้และ ประสบการณ์ดังกล่าว ให้เป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

๔. ความร่วมมือของทรัพยากรบุคคลจากทุกระดับและวงการ ผู้คนในทุกวงการและ ทุกระดับที่มีความคิด ความตั้งใจ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในแนวคล้ายคลึงกัน พร้อมทั้งให้ความ ร่วมมือและประสานงาน ขึ้นอยู่กับการสร้างเงื่อนไขที่เหมาะสมกับสถานการณ์และสถานภาพบุคคล องค์กรสถาบันและกลุ่ม แม้มีข้อจำกัดอยู่ไม่น้อยแต่หากมีความเคารพและศรัทธาต่อกันเป็นพื้นฐาน ความร่วมมือกันย่อมเป็นไปได้

๔. แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยชุมชน

ประชาธิปไตยชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคนขึ้นในสังคมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม เพศ วัย มาใช้สิทธิร่วมกันในการกำหนดปัญหา ความต้องการของตนเอง เพื่อนำไปสู่การ กำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาชุมชนในทุกด้าน ที่ตอบสนองกับความต้องการและแก้ปัญหาของ ชุมชน ที่มีความเป็นธรรม รวมทั้งคนร่วมกันปฏิบัติการตามแผนและติดตามตรวจสอบการทำงาน ร่วมกันระหว่างท้องที่ ท้องถิ่นและชุมชน (สน รูปสูง, ๒๕๕๓)

เป้าหมายสำคัญของประชาธิปไตยชุมชน คือ การปลุกความตื่นตัว ปลุกความตระหนักถึงสิทธิ ความเป็นประชาชนของคนในชุมชน ตามสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญ ให้คนในชุมชนลุกขึ้นปกป้อง ลุก ขึ้นมาจัดการปัญหาและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีความเสมอภาคมีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องของ ส่วนร่วมและเรียนรู้ร่วมกัน ในเรื่องของประชาธิปไตยโดยตรง ทำให้ประชาธิปไตยที่กินได้คือ ประชาธิปไตยที่สามารถแก้ปัญหาปากท้องของชาวบ้านได้จริงๆ

กระบวนการประชาธิปไตยชุมชนเป็นเครื่องมือหรือกลไกหนึ่งที่รวมคนให้เรียนรู้ร่วมกัน มา แก้ไขปัญหาร่วมกัน และมาทำงานพัฒนา โดยมีมิติทางการเมือง คือ การเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการ พัฒนาท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายใน ระดับจังหวัด รวมทั้งยกระดับจิตของคนขึ้นให้มีความกล้าหาญ ให้มีความรับผิดชอบต่อชุมชนของ ตนเองและต่อนักการเมืองที่ได้เลือกมาด้วย

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการลงพื้นที่ภาคสนาม (field Study) ประกอบการจัดเก็บข้อมูล

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยนี้

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากับกลุ่มผู้นำในการปกครองท้องที่และแกนนำต่างๆ ในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ใน ๙ หมู่บ้าน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้นำที่มีประสบการณ์การบริหารจัดการชุมชน เป็นผู้นำกิจกรรมด้านพัฒนาตำบลปกครองเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป คือ อดีตผู้นำหมู่บ้าน ๒ คน ผู้นำหมู่บ้าน ๔ คน แกนนำชุมชน ๖ คน ประชาชนในพื้นที่ ๕ คน รวมเป็นจำนวน ๒๒ คน

๒. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบกับการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดมความคิดร่วมกัน โดยมีแบบบันทึกข้อมูล เป็นสมุดบันทึกที่ผู้วิจัยใช้สำหรับการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่างๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล รวมทั้ง บันทึกข้อสังเกตและการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเองในแต่ละช่วงของการศึกษาข้อมูลในพื้นที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิถีประชาธิปไตย โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการ ร่วมกับแกนนำหมู่บ้าน

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่วิจัย เก็บข้อมูลกับหน่วยงานในพื้นที่ กิจกรรมต่างๆ ชุมชน กำหนดทีมงาน ประกอบด้วย ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note-taker) และผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) การสัมภาษณ์ จัดการสนทนากลุ่ม และสรุปผลกิจกรรม

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้านปฐมภูมิและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาลและประชาธิปไตย สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเชิงพรรณนา

๖. ผลการวิจัย

วิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำโครงสร้างทางสังคมมี ๒ ส่วนที่สำคัญ คือ ส่วนที่ไม่เปลี่ยนแปลงหรือคงที่กับส่วนที่เปลี่ยนแปลงหรือพลวัตความเปลี่ยนแปลงในสังคมมนุษย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน อาจแบ่งออกเป็นยุคสมัยตามประวัติศาสตร์ และมีวิวัฒนาการเรื่อยมาความล้าหลังทางวัฒนธรรม เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่สมดุลกันทำให้เกิดปัญหา เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคมลักษณะของความสัมพันธ์ที่

แสดงออกในรูปแบบของความเป็นญาติความเป็นเพื่อนบ้าน และความเป็นผู้นำ สิ่งเหล่านี้เป็นความสัมพันธ์ที่เรียกว่า ความเชื่อมโยงในแนวราบ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนหนึ่งกับอีกชุมชนหนึ่ง จะต้องมีการให้เกียรติการเคารพ ซึ่งเรียกความสัมพันธ์ในแนวนี้ว่า ความเชื่อมโยงในแนวตั้ง สังคมของกลุ่มต่างๆ มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันตามแต่ละบริบท การปฏิสัมพันธ์ในชุมชนนั้น เกิดขึ้นด้วยกิจกรรมที่แตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมของตน ภูมิประเทศ และภูมิอากาศเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดสุนทรียภาพในสภาพแวดล้อมของชุมชนนั้นๆ โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น วัฒนธรรมชุมชน คือ วัฒนธรรมของชาวบ้านเป็นอิสระจากวัฒนธรรมชนชั้นกลางและชนชั้นสูง สัมพันธ์กับชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ฐานที่สำคัญของชุมชนคือ ความมีคุณธรรมและจริยธรรม แต่ขณะเดียวกันก็ยอมรับข้อเสนอว่าชุมชนไม่ควรยึดติดกับวัฒนธรรมชุมชนเพียงอย่างเดียวหากจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจารีตวิถีปฏิบัติเดิมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของยุคสมัย จารีตวิถีปฏิบัติหรือวัฒนธรรมของชุมชน ส่วนใหญ่มักจะยึดหลักตามศาสนา ซึ่งพระพุทธศาสนาได้ปลูกฝังหลักธรรมที่สอดคล้องกับการปกครองไว้หลายหลักธรรมเช่นกัน หลักธรรมต่างๆ นั้น ล้วนแต่เป็นการส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล เช่น หลักทศพิธราชธรรม หลักอภิบาล ๓ เป็นต้น การมีประชาธิปไตยที่ดีนั้น จะต้องเกิดจากการเรียนรู้ การปฏิบัติ ต้องได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและคอยสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการบริหารที่ดี มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลจากผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงจะประสบผลสำเร็จเพื่อก้าวไปสู่การมีประชาธิปไตยที่ดีและแข็งแกร่งในชุมชนสืบต่อไป วิถีวัฒนธรรมชุมชนตำบลศรีเตี้ยมีกระบวนการเริ่มนับตั้งแต่การสร้างข้อตกลงในชุมชน โดยความเคารพอาวูโส สร้างความเสมอภาค การแบ่งหมวดหมู่บ้านต่างๆ การมีคณะกรรมการต่างๆ ช่วยกันดูแลจัดการชุมชนให้ไปตามแนวทางประชาธิปไตย

รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบล ศรีเตี้ย จากการศึกษาพบว่า ผู้นำตำบลศรีเตี้ยมีรูปแบบการเสริมสร้างธรรมาภิบาลโดยยึดอุดมการณ์ร่วมกัน คือ ร่วมตัดสินใจปัญหา กำหนดทิศทางการปกครอง กำหนดตัวบุคคลที่จะทำหน้าที่ปกครองชุมชนท้องถิ่น เคารพในสิทธิหน้าที่หลักของความเสมอภาค เสรีภาพและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การปกครองระบอบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบตนเองและสังคมชุมชน การสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นรูปธรรมดำเนินงานผ่านโครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่นไทย : กรณีศึกษาการยกฐานะการปกครองเทศบาลตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน มีการประยุกต์หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานในชุมชนมี ๓ ลักษณะ คือ ๑. การเสริมสร้างคุณค่าและจิตสำนึกของคนในชุมชน ให้เกิดความตระหนักและเรียนรู้ที่จะ พัฒนาตนเอง ๒. เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนในระดับวิพากษ์วิจารณ์ สะท้อนความคิดและอภิปราย การ

หาข้อสรุปการดำเนินงานร่วมกัน และการทดลองประยุกต์ใช้องค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ๓. การบริหารจัดการที่ดีโดยใช้หลักธรรมาภิบาล การศึกษาชี้ให้เห็นถึงการทำงานของผู้นำในการยึดหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการทำงานและบริหารงานท้องถิ่นเป็นไปตามหลักการด้านประชาธิปไตยการยึดเสียงข้างมาก คือเสียงส่วนใหญ่ เสียงประชาชนมาเป็นแนวทางในการวางนโยบายในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง อยู่ดีมีสุข มีความเสมอภาคทุกภาคส่วนของการทำงาน

วิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการท้องถิ่น มี ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านหลักนิติธรรม ยึดกฎหมายเป็นหลัก ๒) ด้านหลักคุณธรรม ปลุกจิตสำนึกด้านคุณธรรม ๓) ด้านหลักความโปร่งใส ทุกโครงการมีการประกาศตามขั้นตอนทางราชการ ๔) ด้านการมีส่วนร่วม ผู้นำทุกหมู่บ้านเข้ามามีส่วนทุกขั้นตอนการทำงาน ๕) ด้านความรับผิดชอบ เป็นคณะทำงานร่วมกัน และ ๖) ด้านหลักความคุ้มค่า เน้นความประหยัด คุ้มค่า คุ้มค่าในการทำงาน การศึกษาวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลนำมาสร้างเป็นกรอบในการวางแผนงาน และพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการที่ต้องมีการดำเนินการให้สอดคล้องกันในทุกด้าน เช่น การศึกษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจสังคมและการเมือง ข้อจำกัดในการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน คือ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ส่งเสริมในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย เช่น วัฒนธรรมการยอมรับ ความเชื่อทางศาสนา ค่านิยมและวิถีชีวิต เหล่านี้ล้วนเป็นจริยธรรม ในการสอนคนให้เป็นมนุษย์ และรู้ว่าประชาธิปไตยคือการให้เกียรติและเคารพผู้อื่น เคารพสิทธิของผู้อื่น และที่สำคัญต้องมีบทเรียนที่ส่งเสริมให้บุคคลทำความดี ยกย่องคนดีให้กำลังใจคนดี

๗. สรุปและอภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน เป็นศึกษาเพื่อส่งเสริมการสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยชุมชน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ยมีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการชุมชน มี ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านหลักนิติธรรม ยึดกฎหมายเป็นหลัก ๒) ด้านหลักคุณธรรม ปลุกจิตสำนึกด้านคุณธรรม ๓) ด้านหลักความโปร่งใส ทุกโครงการมีการประกาศตามขั้นตอนทางราชการ ๔) ด้านการมีส่วนร่วม ผู้นำทุกหมู่บ้านเข้ามามีส่วนทุกขั้นตอนการทำงาน ๕) ด้านความรับผิดชอบ เป็นคณะทำงานร่วมกัน และ ๖) ด้านหลักความคุ้มค่า เน้นความประหยัด คุ้มค่า คุ้มค่าในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของนภาพร อติวานิชยพงศ์ (๒๕๕๗) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษา

พบว่า อบต.ดอนแก้ว ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล มาจากการใช้หลักการ
ทำงานอย่างมีส่วนร่วม มีการวางแผนงานเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของกิจกรรมและให้สมาชิกในชุมชน
ได้รับประโยชน์อย่างมากที่สุด การบริหารจัดการโดยหลักธรรมาภิบาลดังกล่าวมีเงื่อนไขที่สนับสนุนให้
อบต.ประสบความสำเร็จหลายประการ คือ การที่องค์กรภายในชุมชนเองมีความเป็นธรรมาภิบาล มี
วิสัยทัศน์ในการทำงานพัฒนาชุมชน ซึ่งนับว่าทุนทางสังคมของชุมชนดอนแก้ว ที่ทำให้ อบต. ได้รับ
แรงสนับสนุนจากองค์กรชุมชนเป็นสะพานเชื่อมไปสู่การระดมความร่วมมือจากชุมชนได้กว้างขวาง
นอกจากนี้การที่ อบต. มีข้อเด่นในเรื่องของการทำงานด้วยความโปร่งใสปราศจากมลพิษในเรื่องการ
ทุจริตคอร์รัปชันได้ช่วยเสริมสร้างศรัทธาและความมั่นใจของสมาชิกในชุมชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของ
อบต.ด้วยความเต็มใจความสำเร็จของการทำงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากการมีทีมงานที่เข้มแข็งและมี
อุดมการณ์ในการทำงานไปในแนวทางเดียวกัน จึงไม่เกิดความขัดแย้งในการกำหนดนโยบาย และการ
ปฏิบัติงานของ อบต. และสอดคล้องกับวิจัยของสุธาวัลย์ เสถียรไทย (๒๕๔๖) เรื่อง ธรรมาภิบาล
(Good Governance) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในกระบวนการ
จัดการด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาพบว่า เงื่อนไขสำคัญที่จำเป็นต่อการเกิดธรรมาภิบาล คือ ๑)
การมีระบบการคานและถ่วงดุลอำนาจที่สามารถตรวจสอบได้โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ๒)
การมีแรงจูงใจที่เหมาะสมสามารถเอาชนะและชดเชยผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ๓)
การสร้างองค์ความรู้กระบวนการเรียนรู้ และค้นหาข้อมูลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ๔) การ
ป้องกันการคอร์รัปชันและลดการใช้อำนาจพิจารณาของเจ้าหน้าที่รัฐ ๕) การลดต้นทุนดำเนินการ ใน
กระบวนการจัดการต่างๆ เพื่อให้ระบบมีประสิทธิภาพมากขึ้น ๖) การส่งเสริมด้านจริยธรรมและ
คุณธรรม ตลอดจนสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

การดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ยจะประสบผลสำเร็จได้
นั้น ผู้บริหารต้องนำมาปฏิบัติ เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน และต้องเร่งดำเนินการให้
การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ประชาชนมากกว่านี้ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจถึงหลักธรร
มาภิบาลมากยิ่งขึ้น จึงจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยรวมและต่อการทำงานขององค์กร
หลักธรรมาภิบาลมุ่งเน้นสร้างองค์กรและบุคคลากรให้มีประสิทธิภาพ และเป็นการชักชวนให้
ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมกันบริหารจัดการบ้านเมือง ทำให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างสูงสุด

๘. เอกสารอ้างอิง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (๒๕๓๗). **วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม**. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- นภาพร อติวานิชยพงศ์. (๒๕๔๗). ธรรมนูญบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหาร ส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ อบต. ดอนแก้ว. รายงานวิจัย. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (๒๕๔๒). การสร้างธรรมาภิบาล Good Governance. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูชน.
- ไพศาล เครือแสง. (๒๕๕๗). ประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่นอาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. วารสารวิชาการ. นครสวรรค์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๒). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- ลัทธิกาล ศรีธรรมย์, สุชัย ทองแก้วกุล. (๒๕๓๘). หลักรัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: SR printing.
- สน รูปสูง. (๒๕๕๓). คู่มือประชาธิปไตยชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สมาคมพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.
- สุธาวลัย เสถียรไทย. (๒๕๔๖). ธรรมนูญ (Good Governance) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในกระบวนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม.
- เสรี พงษ์พิศ. (๒๕๓๑). ทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.
- อานันท์ ปันยารชุน. (๒๕๔๑). “ธรรมนูญ (Good Government) กับอนาคตของประเทศไทย”. กรุงเทพมหานคร: ฐานเศรษฐกิจ.

ภาคผนวก ข

หนังสือรับรองแสดงความประสงค์ในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ข้าพเจ้าผศ.ดร.เทพประวิณ จันทรแรง ตำแหน่ง อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา หน่วยงาน บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.....

ขอยืนยันว่า ข้าพเจ้ายินดีนำผลงานวิจัยของแผนงานวิจัย/โครงการวิจัย เรื่องการเสริมสร้าง หลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้નાในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ซึ่งมี ดร.พัลลภ ทารุคำจา, ดร.นพตณ ปัญญาวิรัตน์ ,นางสกุณา คงจันทร์, พระครูปลัดณัฐพล จันทิโก, ดร. และร.ต.อ.ดร.วิจิตร เรือนอินทร์

สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ เป็น คณะผู้วิจัยตาม โครงการ ไปใช้ประโยชน์เมื่อโครงการดำเนินการวิจัยเสร็จสิ้นแล้ว ในด้านการเรียน การสอน และการ ปฏิบัติ สำหรับพระนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และ ประชาชนผู้สนใจทั่วไป

(ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทรแรง)

อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตเชียงใหม่

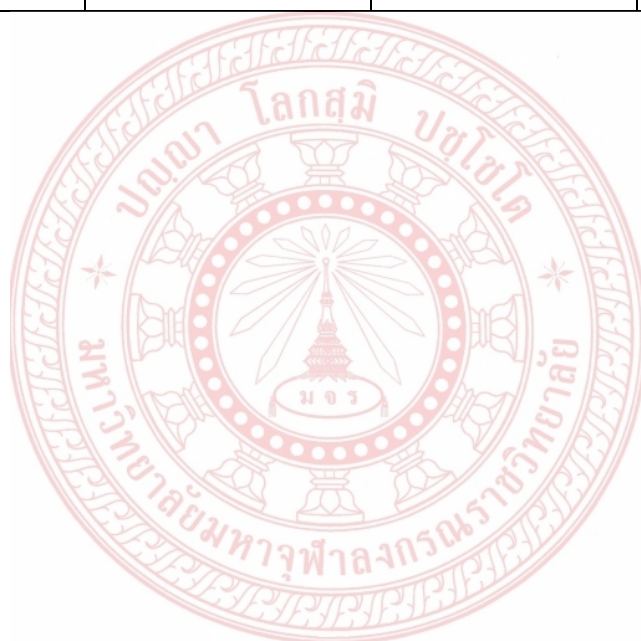
๑๙/ ธันวาคม/ ๒๕๖๑

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
การศึกษาข้อมูลทางเอกสาร การลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลงานวิจัย	ได้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน จะนำไปสู่การวางแผนเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลขององค์การภาครัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรภาคประชาชน	วิถีวิฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำชุมชน	ผู้นำชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการทำงานวิจัย
การเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่รวบรวมประเด็นมาสังเคราะห์ในกระบวนการวิจัย	ได้รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน	รูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน	มีรูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมที่ใช้ประชาธิปไตยในพื้นที่และมีเคลื่อนสร้างจิตสำนึกด้านประชาธิปไตยผ่านกิจกรรมโครงการของเทศบาล
การเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่ม	ได้องค์ความรู้จากการ	วิเคราะห์หลักธรรมาภิบาลกับการ	ผลงานวิจัยเป็นแนวทางในวางแผนการ

ตัวอย่างในพื้นที่ รวบรวมประเด็นมา สังเคราะห์ใน กระบวนการวิจัย	วิเคราะห์หลักธรรมาภิ บาลกับการส่งเสริม ประชาธิปไตยของผู้นำ ในเขตตำบลศรีเตี้ย นำไปตัวอย่างในพื้นที่ จริงในการเรียนการ สอนการเมืองการ ปกครอง	ส่งเสริม ประชาธิปไตยของ ผู้นำในเขตพื้นที่ ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน	พัฒนาวิถีวัฒนธรรม ชุมชนในการเสริมสร้าง หลักธรรมาภิบาลชุมชน ให้กับชุมชน/ท้องถิ่น บูรณาการเข้าเป็น แผนงานด้านการ ส่งเสริมประชาธิปไตย ชุมชนได้
--	---	--	--

ภาคผนวก ง

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย

๑.รศ.ดร.ปรุทม์ บุญศรีตัน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๒. ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทร่แรง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตเชียงใหม่

แบบสัมภาษณ์งานวิจัย

เรื่อง “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำใน
ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน”

Enhancement of Good Governance in the Democracy's Way of Si Tia
Municipality, Banhong Lamphun Province

ผู้วิจัย: พัลลภ หารุคำจา และคณะ

คำชี้แจง

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ นามสกุล

ตำแหน่ง / หน้าที่รับผิดชอบปัจจุบัน

.....

.....

.....

บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ.....

จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทร.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. เวลา.....

ตอนที่ ๒ ประเด็นในการสัมภาษณ์

๒.๑ ท่านคิดว่าวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่สัมพันธ์กับกระบวนการประชาธิปไตยในหมู่บ้านของท่านมี
เรื่องใด อะไรบ้าง ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๒ ท่านคิดว่ารูปแบบการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลโดยใช้กระบวนการประชาธิปไตยของผู้นำ
ในเขตพื้นที่ตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูนควรจะเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓ ในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำหรือแกนนำชุมชนได้มีการนำหลักประชาธิปไตยและหลักธรรมาภิบาล
มาใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านผ่านโครงการหรือกิจกรรมใดบ้าง ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๔ ท่านนำหลักธรรมาภิบาลมาส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนใน ๖ ด้านนี้อย่างไรบ้าง ?

๑) ด้านหลักนิติธรรม

.....

.....

.....

๒) ด้านหลักคุณธรรม

.....

.....

.....

๓) ด้านหลักความโปร่งใส

.....

.....

๔) ด้านการมีส่วนร่วม

๕) ด้านความรับผิดชอบ

๖) ด้านหลักความคุ้มค่า

๒.๕ ท่านคิดการส่งเสริมประชาธิปไตยโดยยึดหลักธรรมาภิบาลมาพัฒนาในหมู่บ้านจะเกิดองค์ความรู้อะไรบ้าง ?

๒.๖ ข้อเสนอแนะ

ขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้

ลงชื่อ..... ผู้ให้สัมภาษณ์

(.....)

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

เวลา.....น.

ที่ ศธ ๖๑๒๔/ว.๕๐

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขต
เชียงใหม่ โทรศัพท์ ๐-๕๓๒๗-
๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

๑ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเสนอให้สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลงานวิจัย

เรียน นายประพันธ์ ตัญถง, นายวาทัญญู ปันศรี, นายชัยวัฒน์ นันทขว้าง, นายชุมพล มุลย่อง,
นายสุพล อุปละ, นายไชยณรงค์ วงศ์ชมพู

ด้วยนายพัลลภ หารุคำจาและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลใน
วิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” เพื่อพัฒนางานวิจัยให้มี
คุณภาพ

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านงานวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ จึงขอ
ความอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลดังกล่าว หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี
ดียิ่ง และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงแจ้งมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
เลขานุการบัณฑิตศึกษา มจร เชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๑(๑๐)/ ว ๓๙

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขต
เชียงใหม่ โทรศัพท์ ๐-๕๓๒๗-
๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือสัมภาษณ์

เรียน รศ.ดร.ปฐมภ์ บุญศรีตัน, ผศ.ดร.เทพประวิณ จันทรแรง

ด้วยนายพัลลภ หารุคำจาและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลใน
วิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน” เพื่อพัฒนางานวิจัยให้มี
คุณภาพ

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการศึกษาวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ บัณฑิตศึกษาฯ
ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในลักษณะงานวิจัยดังกล่าว จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบและให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงเครื่องมือวิจัย (แบบสัมภาษณ์) ดัง
เอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจเครื่องมือ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.พูนชัย ปันยิยะ)

เลขานุการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๑(๑๐)/ ว ๔๑

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขต
เชียงใหม่ โทรศัพท์ ๐-๕๓๒๗-
๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานและเก็บข้อมูลงานวิจัย

เรียน นายสุพล อุปละ

ด้วยนายพัลลภ หารุคำจาและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล
ในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” เพื่อพัฒนางานวิจัยให้มี
คุณภาพ

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านงานวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ จึงขอ
ความอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลดังกล่าว หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่าง
ดียิ่ง และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงแจ้งมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.พูนชัย ปันนิยะ)

เลขาธิการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๑(๑๐)/ ว ๔๑

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขต
เชียงใหม่ โทรศัพท์ ๐-๕๓๒๗-
๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลงานวิจัย

เรียน นายประพันธ์ ต้อยดง

ด้วยนายพลลภ หารุคำจาและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล
ในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” เพื่อพัฒนางานวิจัยให้มี
คุณภาพ

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านงานวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ จึงขอ
ความอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลดังกล่าว หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี
ดียิ่ง และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงแจ้งมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.พูนชัย ปันนิยะ)

เลขานุการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๑(๑๐)/ ว ๔๑

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขต
เชียงใหม่ โทรศัพท์ ๐-๕๓๒๗-
๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานและเก็บข้อมูลงานวิจัย

เรียน นายชัยวัฒน์ นันทะขำ

ด้วยนายพัลลภ หารุคำจาและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล
ในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” เพื่อพัฒนางานวิจัยให้มี
คุณภาพ

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านงานวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ จึงขอ
ความอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลดังกล่าว หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่าง
ดียิ่ง และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงแจ้งมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.พูนชัย ปันนิยะ)

เลขาธิการบัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๑(๑๐)/ ว ๔๑

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขต
เชียงใหม่ โทรศัพท์ ๐-๕๓๒๗-
๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานและเก็บข้อมูลงานวิจัย

เรียน นายทัญญู ปันศรี

ด้วยนายพัลลภ หารุคำจาและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล
ในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” เพื่อพัฒนางานวิจัยให้มี
คุณภาพ

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านงานวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ จึงขอ
ความอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลดังกล่าว หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่าง
ดียิ่ง และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงแจ้งมาเพื่อขออนุญาตต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.พูนชัย ปันธิยะ)

เลขาธิการบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

ที่ ศธ ๖๑๒๔.๑(๑๐)/ ว ๔๑

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขต
เชียงใหม่ โทรศัพท์ ๐-๕๓๒๗-
๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานและเก็บข้อมูลงานวิจัย

เรียน นายไชยณรงค์ วงศ์ชมภู

ด้วยนายพัลลภ หารุคำจาและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล
ในวิถีประชาธิปไตยของผู้นำในตำบลศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” เพื่อพัฒนางานวิจัยให้มี
คุณภาพ

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านงานวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ จึงขอ
ความอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลดังกล่าว หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่าง
ดียิ่ง และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงแจ้งมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.พูนชัย ปันนิยะ)

เลขานุการบัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่
ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่

บัณฑิตศึกษา มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่

โทร. ๐-๕๓๒๗-๘๙๖๗ ต่อ ๓๑๑

ภาคผนวก จ

ภาพลงพื้นที่การเก็บข้อมูลวิจัย

ลงพื้นที่การเก็บข้อมูลวิจัย

ภาพลงพื้นที่การเก็บข้อมูลวิจัย

ลงพื้นที่การเก็บข้อมูลวิจัย

ภาพลงพื้นที่การเก็บข้อมูลวิจัย

ลงพื้นที่การเก็บข้อมูลวิจัย

ภาพลงพื้นที่การเก็บข้อมูลวิจัย

ลงพื้นที่การเก็บข้อมูลวิจัย

ประวัติหัวหน้าผู้วิจัย

หัวหน้าผู้วิจัย

ดร.พัลลภ หารุคำจา

ประวัติการศึกษา

๒๕๔๒ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาสังคมวิทยา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตเชียงใหม่

ประกาศนียบัตรบัณฑิต (ป.บัณฑิต) การจัดการและการประเมินโครงการ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๒๕๔๔ การศึกษามหาบัณฑิต (ก.ศม.) สาขาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยนเรศวร

๒๕๖๒ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ตำแหน่งปัจจุบัน

นักวิชาการศึกษา

๑๓๙ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัด

เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทร. (๐๕๓) ๒๗๘๘๗ ต่อ ๓๑๑

ประสบการณ์การวิจัย

พัลลภ หารุคำจาและคณะ เรื่อง “การปกครองท้องถิ่นไทย: กรณียกฐานะการปกครองเทศบาลตำบล

ศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน” ทนวิวิจัย, กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง

สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๖๒ (หัวหน้าโครงการวิจัย)

พัลลภ หารุคำจาและคณะ “การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเชิงพุทธบูรณาการ: กรณีศึกษาการฟื้นฟู

ประเพณีแห่ช้างเผือกในพื้นที่ลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน” ทนวิวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑ (หัวหน้าวิจัย)

พัลลภ หารุคำจาและคณะ “แนวคิดและหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในล้านนา” ทนวิวิจัย,

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑ (ผู้ร่วมวิจัย)

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

- ชื่อ/ฉายา/สกุล : พระครูปลัดณัฐพล ฉายา จนฺทโก,ดร. นามสกุล ประชุมหะ
- วัน/เดือน/ปีเกิด : วันอังคาร ที่ ๒๔ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๙
- ภูมิลำเนา : บ้านเลขที่ ๑๑๗/๑ หมู่ ๑๐ ต. หุ่นางาม อ. ลานสั๊ก จ. อุทัยธานี
- อุปสมบท : วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ณ พัทธสีมาวัดหุ่นางาม ต. หุ่นางาม อ. ลานสั๊ก จ. อุทัยธานี
- ประวัติการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๓๙ สำเร็จการศึกษานักธรรมชั้นเอก วัดพิชโสภาราม
 ต. แก้งเหนือ อ. เขมราฐ จ. อุบลราชธานี
 : พ.ศ. ๒๕๔๗ สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู
 มจร. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร
 : พ.ศ. ๒๕๔๘ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต
 “เกียรตินิยม” คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ รุ่นที่ ๕๐
 : พ.ศ. ๒๕๔๘ เข้ารับการศึกษาปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
 ห้องเรียนวิทยาเขตเชียงใหม่ รุ่นที่ ๘
- ประวัติการทำงาน : พ.ศ. ๒๕๔๒ ดำรงตำแหน่งเลขานุการเจ้าคณะตำบลหุ่นางาม/ป่าอ้อ
 ต. หุ่นางาม อ. ลานสั๊ก จ. อุทัยธานี
 : พ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นครูสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก
 ต. สุเทพ อ. เมือง จ. เชียงใหม่
 : พ.ศ. ๒๕๔๗ ถึงปัจจุบัน เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม
 วัดสวนดอก ต. สุเทพ อ. เมือง จ. เชียงใหม่
 : พ.ศ. ๒๕๔๗ ถึงปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเลขานุการวัดสวนดอก
 (พระอารามหลวง) ต. สุเทพ อ. เมือง จ. เชียงใหม่
 : พ.ศ. ๒๕๕๐ ถึงปัจจุบัน ได้รับมอบหมายเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่าย
 ประชาสัมพันธ์ประจำวัดสวนดอก ต. สุเทพ อ. เมือง จ. เชียงใหม่
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดสวนดอก (พระอารามหลวง) ต. สุเทพ อ. เมือง จ. เชียงใหม่

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ผู้วิจัยร่วม ผศ.ดร.นพดณ ปัญญาวีรทัต

ประวัติการศึกษา พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ) เกียรตินิยมอันดับ ๒
 ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์)
 รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
 สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตเชียงใหม่ โทร.๐๕๓-๒๑๐๓๗๕ มือถือ ๐๘-๖๙๒๑-๔๖๔๖
 E-mail uookpook_p17@hotmail.com

ประสบการณ์การวิจัย

นพดณ ปัญญาวีรทัต “โครงสร้างการบริหารขององค์กรศาสนาหลักในประเทศไทย กรณีศึกษา พุทธ อิสลาม คริสต์” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ๒๕๕๕. (ผู้วิจัยหลัก)

นพดณ ปัญญาวีรทัต เรื่อง “การจัดสรรและปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงบประมาณ (ใน องค์การบริหารส่วนตำบล)” สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ๒๕๕๓. (วิจัยร่วม)

นพดณ ปัญญาวีรทัต และคณะ “การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเชิงพุทธบูรณาการ: กรณีศึกษาการฟื้นฟู ประเพณีแห่ช้างเผือกในพื้นที่ลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน” ทนุวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑ (วิจัยร่วม)

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

- ชื่อ – นามสกุล : สกุนา คงจันทร์
- ตำแหน่งทางวิชาการ : อาจารย์
- ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำ
- สถานที่ติดต่อ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ (วัดสวน
ดอก) ๑๓๙ ถ.สุเทพ ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
- โทรศัพท์ : มือถือ : ๐๘๙-๒๖๔๐๔๙๐
- อีเมล : noko_skuna2005@hotmail.com
- สาขาวิชาที่จบ : วิทยาศาสตร์บัณฑิต (สังคมวิทยา), ศึกษาศาสตร์บัณฑิต
- สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ : สังคมวิทยา α ประสบการณ์การเข้าฝึกอบรมหรือเป็นกรรมการในส่วนที่
เกี่ยวข้องกับงานประกันคุณภาพ การศึกษาภายในของมหาวิทยาลัย / คณะวิชา / ภายนอก
มหาวิทยาลัย
- ระดับมหาวิทยาลัย - อบรมผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - ระดับคณะวิชา (ภายนอก) - เลขานุการคณะกรรมการอำนวยการประกันคุณภาพฯ มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่ - เลขานุการคณะกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพฯ มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่ - เลขานุการคณะกรรมการจัดทำ e-SAR มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่ - เลขานุการคณะกรรมการจัดทำ SAR มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่ - ผู้ตรวจประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่
 - ภายนอกมหาวิทยาลัย - อบรมประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง - อบรมหลักสูตรผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน สกอ.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ	ร.ต.อ.ดร. วิจิตร เรือนอินทร์
เกิด	๘ ธันวาคม ๒๕๐๑
สถานที่เกิด	๑๕๕ หมู่ ๗ ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	๒๕๔๐ ปริญญาตรี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ๒๕๕๐ ปริญญาโท คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ๒๕๕๓ ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต จังหวัดเชียงใหม่
หน้าที่	รับราชการตำรวจ ตำแหน่งรองสารวัตร งานปฏิบัติการป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ที่อยู่ปัจจุบัน	๒๑/๔๕ หมู่ ๒ ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โทร. ๐๕๓-๒๑๒๘๓๖

